لومړی فصل

موضوع: ديني او اخلاقي ارزښتونه

ژانر: روايتي (حکايت)

دين او اخلاق مو د ژوند لوری سموي.

۱. د ژوند سم لوری کوم دی؟

۲. دين او اخلاق مو پر ژوند کومې اغېزې پرېباسي؟

۳. دين او اخلاق ولې مهم دي؟

۴. دين او اخلاق څه رابطه سره ده؟

۵. ښه اخلاق انسان ته کومې ګټې لري؟

Ketabton.com

په کيسو کې د ژوند درسونه نغښتي دي.

۱. حکايتونه او کيسې زموږ له ژوند سره څه رابطه لري؟

۲. په حکايتونو او کيسو کې د ژوند درسونه څنګه معلومولی شو؟

۳. ليکوال د حکايتونو کرکټرونه څنګه لوبوي چې د واقعي کسانو غوندې ښکاره شي؟

۴. په حکايتونو کې حيواني يا غير ژوندي کرکټرونه د څه شي تمثيل کوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې فصل هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې فصل تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. د عنوان او انځور له مخې د کيسو په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. توضیح کړئ چې د کیسو صحنې مو په ذهن کې څنګه مجسمې کړې.

۳. د کیسې د چارټ په ډکولو سره د کیسو پیل، منځ، او پای تشخیص کړئ.

۴. د کیسو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. د کیسې د کرکټرونو عملونه وارزوئ.

٦. د کیسو په اړه خپل نظر بیان کړئ.

لومړی اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «تیا» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د ملګرتیا په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. داسې مفردې کلمې په جمع واړوئ چې په (ي، ی، ـه) سره جمع کېږي؛

۴. د اوس مهال جملې مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۱ | اونۍ ۱ | درسي ساعت ۱

مهـ - ر - با - ني	و - فر - ما - يل	خوا - شيـ - نى
گـ - نا - هو - نه	گـ - نا - هو - نو	اسـ - ويـ - لى

عرض وکړ | وفرمايل | خواشينى | اسويلى

اټکل وکړئ: د کيسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کيسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کيسه په ټيټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته يې په ذهن کې مجسم کړئ.

د الله ﷻ مهرباني

يو ماښام، موسی علیه سلام د طور په غره کې خدای ﷻ ته عرض وکړ: «يا الله! غواړم ستا تر ټولو بد بنده ووينم.»

الله ﷻ وفرمايل: «سبا سهار وختي د ښار دروازې ته ورشه. هر څوک چې تر ټولو مخکې له ښار څخه ووت، هغه مې تر ټولو بد بنده دی.»

موسی علیه سلام سهار وختي د ښار دروازې ته ولاړ. ويې ليدل چې لومړی يو سړی له خپلې لور سره له ښاره څخه وځي. موسی علیه سلام په زړه کې وويل چې دا غريب خبر نه دی چې د الله ﷻ تر ټولو بد بنده دی.

بيا يې الله ﷻ ته وويل: «يا الله ﷻ ! اوس غواړم ستا تر ټولو ښه بنده هم ووينم.»

الله ﷻ وفرمايل: «ماښام د ښار له دروازې سره ودرېږه. هر څوک چې تر ټولو وروسته ښار ته ننوت، هماغه مې تر ټولو ښه بنده دی.»

موسی علیه سلام ماښام د ښار دروازې ته ولاړ. که ګوري چې هماغه سړی او لور يې تر ټولو وروسته ښار ته ننوتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی علیه سلام حیران شو. پوښتنه يې وکړه: «ای مهربانه ربه! څنګه کېدای شي چې هماغه يو کس هم تر ټولو ښه وي، هم تر ټولو بد؟»

[تصوير: د شرق له لوري د لمر ځرک، د لرغونو زمانو د ښار دروازه چې ځينې خلک د ښار څخه د وتلو لپاره د دروازې خوا ته روان دي. تر ټولو مخکې يو په عمر پوخ سړی چې توره پګړۍ يې په سر او اوږد سپين کميس يې په تن دی، له يوې (۱۰- ۱۱ کلنې) نجلې سره روان دی.]

الله ﷻ وفرمايل: «زه به يې حال درته ووايم.»

دی چې له خپلې لور سره له ښار څخه ووت، غرونو ته ولاړ. لور يې د غرونو په ليدو سره پوښتنه وکړه: «بابا! تر دې غرونو لوی به څه شی وي؟»

هغه ځواب ورکړ: «تر غرونو لوی آسمان دی.»

لور يې بيا پوښتنه وکړه: «تر آسمان لوی به څه شی وي؟»

هغه په خواشينۍ سره وويل: «ستا د پلار ګناهونه.»

لور يې وويل: «او ستا تر ګناهونو لوی به څه شی وی؟»

پلار يې سوړ اسويلی وکيښ، ويې ويل: «د خدای مهرباني تر هر څه لويه ده. زه په خپلو ګناهونو پښېمانه يم. زه به توبه وکړم او خدای به مې وبخښي.»

کورنۍ دنده: د کورنۍ له مشرانو يا د جومات له ملا امام صاحب څخه وغواړئ چې د الله د مهربانۍ په اړه نور معلومات درکړي. تاسې دغه معلومات وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا يې کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا مو د څنګ له ټولګيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
خواشيني	خوا ــــ شين ــــ ي	**خوا** = زړه، **شين** = د خوږېدو نښه، **ي** = د حالت روستاړی **خواشيني** = هغه حالت چې د چا زړه وخوږېږي او خپه وي
خواخوږي		
خواګرځي		
خوابدي		
خواتوري		

د کيسې چارټ: د کيسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا مو د څنګ له ټولګيوالو سره د کيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پيل		منځ (د کيسې خوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتيجه/ پيغام	

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. څه يې وکړل؟

۲. ولې يې وکړل؟

۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «مهربانۍ» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د څینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووایي.

د بحث پوښتنې:

۱. مهربان چا ته وایو؟

۲. مهرباني څه ګټې لري؟

۳. له چا سره څنګه مهرباني په کار ده؟

په بحث کې به په خپل وار خبرې کوو او د بل په خبرو کې به نه ور لوېږو!

لیکنې وکاروئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او د [! . : « » ؟] لیکنښې په مناسبو ځایونو کې وکاروئ.

۱. الله ﷻ وفرمایل : «سبا سهار وختي د ښار دروازې ته ورشه.»

۲. موسی علیه سلام عرض وکړ _ یا الله _ غواړم ستا تر ټولو بد بنده ووینم _

۳. پوښتنه یې وکړه _ ای مهربانه ربه _ هغه څنګه پیدا کړم _

۴. هغه ځواب ورکړ _ تر غره لوی آسمان دی _

۵. لور یې بیا پوښتنه وکړه _ تر آسمان لوی به څه شی وي _

کورنۍ دنده: نن مو له ټولګیوالو سره د مهربانۍ په اړه بحث وکړ. په دې بحث کې چې مو څه زده کړل، هغه په کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويېشئ او ويې ليکئ: د ښنګ له ټولګيوالو سره مو لاندې کلمې پر برخو وويشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

ګناهونه	ګناهـ ـونه
ګناهونو	
غرونو	
خواشينۍ	
مهرباني	

فکر وکړئ: دلته د کيسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په کيسه کې نشته. بيا مو د ښنګ له ټولګيوالو سره د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

١. موسی عليه سلام د خورا بد او خورا ښه بنده پوښتنه ولې له خدای څخه وکړه؟

٢. الله ﷻ د هغه ګناهکار سړي ګناهونه ولې وبخښل؟

٣. هغه سړي ولې وويل چې ګناهونه يې تر آسمان لوی دي؟

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

١. د خپلو پوښتنو د ځواب د موندلو لپاره د موسی عليه سلام چلند ښنګه و؟

٢. د هغه ګناهکار سړي کار ستاسو په نظر ښنګه و؟

خپل نظر وليکئ: د کيسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کيسې تلوسه ښنګه ده؟ له دې کيسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «جن» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د احسان په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. د [. : « » ؟] به په جملو کې سمې وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۱	اونۍ ۲	درسي ساعت ۱

ژغو - رېـ - ـد - لی	رغـ - یا - ڼه	وا - ړَ - و - له
و - کېـ - ـد - له	ما - ڼېـ - ـجن	ړنـ - ګـ - ـو - لو

احسان | رغیاڼه | بیابان | ماڼېجن

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې مجسم کړئ.

احسان

د اوړي په یوه توده ورځ کې دوه خواږه ملګري په بیابان کې په سفر روان وو. د مزل په منځ کې یې څه خبره سره واړوله. دا یوه ملګري بل ملګري ته کلکه څپېړه ورکړه. دا بل خوږ شو، خوابدی شو، خو څه یې ونه ویل. هغه یوازې د بیابان پر شګو باندې ولیکل: «نن خپل خواږه ملګري پر مخ څپېړه راکړه.»

دوی بیا په بیابان کې روان شول، خو لکه یو بل چې بښلي نه پېژني، خبرې یې نه کولې. وهل شوی لا هم ماڼېجن و. وهونکی هم په خپل کار پښېمانه او غمجن و. دوی ښه مخ ته لاړل او یوې رغیاڼې ته ورسېدل. د دواړو سخته ګرمي شوې وه. د اوبو په لیدو د لامبو وهلو هوس ورولوېد. اوبو ته ورغلل. دا یو چې په څپېړه وهل شوی و، اوبو ته وښویېد. اوبه ډېرې وې او د ده لامبو نه وه زده. اوبو لاندې کاوه چې هغه بل ملګري یې اوبو ته ورټوپ کړ. څان یې ور ورساوه او هغه یې وژغوره. ژغورېدلی یو شېبه د اوبو په غاړه کې پرېوت چې ساه یې سمه شي. بیا راپاڅېد، چاقوګی یې را

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایست او پر یوې ډبرې یې دا جمله وکیندله: «نن خپل خواږه ملګري له لاهو کېدو څخه وژغورلم.» بیا یې په موسکه خوله ملګري ته ور وکتل.

ملګری یې هم موسکی شو او ویې وویل: «هغه بل ځل دې د څپېړې خبره پر شګو ولیکله او اوس دې د ژغورېدلو خبره پر تیږه وکیندله، چې دا ولې؟»

ده ورته وویل: «د نورو د ناسم چلند خاطره باید پر شګو ولیکو چې د بخښنې له نري باد سره ختمه شي، خو د احسان خاطره یې باید پر تیږه وکیندو چې هېڅ باد یې د ړنګولو وس ونه لري.»

[تصویر: د لوی بیابان په منځ کې یوه رغیاڼه (واحه). یو ځوان هلک په اوبو کې د ډوبېدو په حال کې او بل ځوان د هغه د ژغورلو په حال کې]

کورنۍ دنده: د احسان کولو په اړه ستاسو تجربه څه ده؟ په اړه یې څو جملې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا يې کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا مو د څنګ له ټولګيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ــ روستاړی	د کلمې معنا
ماښېجن	ماښې ــ جن	ماښې = ګیلې، جن = لرونکی ماښېجن = هغه څوک چې له چا ګیله‌من وي
زهرجن		
کرکجن		
قهرجن		
غمجن		

د کيسې چارټ: د کيسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا مو د څنګ له ټولګيوالو سره د کيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پيل		منځ (د کيسې څوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتيجه/ پيغام	

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. څه يې وکړل؟

۲. ولې يې وکړل؟

۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۱	اونۍ ۲	درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «احسان» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. کوم کارونه احسان بللی شو؟

۲. له بدو خلکو سره احسان ښه وي؟

۳. د احسان نتیجه به څه وي؟

کله چې بحث کوو، کېدای شي نظرونه مو سره توپیر ولري. خپل نظر باید په سړه سینه ووایو.

لیکنښې وکاروئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او د بېلګې له مخې د [. : « » ؟] لیکنښې په مناسبو ځایونو کې وکاروئ.

۱. پر شګو باندې يې ولیکل: «نن خپل خواږه ملګري په مخ څپېړه راکړه.»

۲. ملګري یې وویل _ د ځورېدلو خبره دې پر تیږه وکیندله، چې دا ولې _

۳. پر ډبرې یې دا جمله وکیندله _ نن خپل ملګري له لاهو کېدو وژغورلم _

۴. ده ورته وویل _ د نورو د ناسم چلند خاطره باید پر شګو ولیکو _

۵. هغه ځواب ورکړ _ د احسان خاطره یې باید پر تیږه وکیندو _

کورنۍ دنده: نن مو د احسان په اړه بحث وکړ. په دې بحث کې چې مو څه زده کړل، هغه په کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او ويې ليکئ: د څنګ له ټولګيوالو سره مو لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

ماښېجن	ماښېـ ـجن
خوابدی	
ژغورېدلی	
غمجن	
ور ورساوه	

فکر وکړئ: دلته د کيسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په کيسه کې نشته. د څنګ له ټولګيوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. هغه چې پر تېرې يې جمله وکيندله، ولې يې خپل ملګري ته په موسکه خوله ور وکتل؟

۲. که د ډوبېدو او ژغورلو پېښه نه وای شوې، د دې ملګرو خپګان به څومره غځېدلی وای؟

۳. تر دې پېښې وروسته به د هغو دوو ملګرو ملګرتيا څنګه شوې وي؟

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو کړنه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. هغه کس چې خپل ملګری يې په څپېړه وواهه، څنګه انسان و؟

۲. ستاسو په نظر د وهل شوي ملګري چلند څنګه و؟

خپل نظر وليکئ: د کيسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کيسې تلوسه څنګه ده؟ له دې کيسې څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «تیا» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د ملگرتیا په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. داسې مفردې کلمې به په جمع واړوئ چې په (ي، ی، ـه) سره جمع کېږي؛

۴. د اوس مهال جملې به مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

فصل ۱	اونۍ ۳	درسي ساعت ۱

کيـ - شـ - پـه	خوشـ - حا - لې	او - سپـ - د - لې
با - را - نو - نه	غمـ - جـ - نې	ر - سپـ - د - لې

پتکه | کړتنه | خورا | مشوره

اټکل وکړئ: د کيسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کيسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کيسه په ټيټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته يې په ذهن کې مجسم کړئ.

ملګرتيا

يوه کيشپه او يوه جوړه پتکې سره ملګرې وې. دوی په يوه ډنډ کې اوسېدلې او هر وخت به يې سره کيسې کولې. کيشپه ډېره کړتنه وه. مدام به يې خوله خلاصه وه او خبرې به يې کولې.

يو کال بارانونه کم وو او وچکالي راغله. د ډنډ اوبه په وچېدو وې. پتکو فکر وکړ چې که ډنډ بېخي وچ شي، دوی به څه کوي.

کيشپې مشوره ورکړه چې پتکې دې والوځي او چېرته بل ډنډ دې پيدا کړي. بيا به درې واړه هلته ولاړې شي.

پتکې والوتلې. ډېرې وګرځېدې او بيا راستنې شوې. دوی يو ښايسته ډنډ موندلی و، خو ستونزه دا وه چې ډنډ خورا لرې و. کيشپې ته خورا سخته وه چې تر هغه ځايه پورې لاړه شي. درې واړه انديښمنې وې چې دا به څنګه شي؟

خو کيشپې بيا هم مشوره درلوده: «ګورئ! يوه کلکه لښته راواخلئ. دواړه سرونه يې تاسې په مښوکه کې ونيسئ او زه به د لښتې منځ په خوله ټينګ ونيسم. تاسې به والوځئ او ما به هم په هوا کړئ.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې پتکې له خوشحالۍ ناره کړه: «واه! څومره ښه مشوره!»

بلې پتکې وویل: «مشوره خو ښه ده، خو ګوره ملګرې! ستا عادت دی چې خبرې ډېرې کوې. که ته په هوا کې خبرو ته خوله خلاصه کړې، نو بیا؟»

کیشپې وویل: «بې غمه شه. زه به تر هغې پورې خبرې نه کوم چې ډنډ ته نه یو رسېدلې.»

پتکو لښته په مښوکه کې ونیوه او کیشپې د لښتې منځ په خوله ټینګ کړ. درې واړه په هوا شوې.

واه! له پاسه هر څه څومره بدل ښکارېدل! کیشپې ته دا پېښه ډېره په زړه پورې وه. څو واري یې زړه وشو چې څه ووايي، خو خپله ژمنه یې ور په زړه شوه. هغې ژمنه کړې وه چې خوله به نه خلاصوي.

له ډېر مزل وروسته، درې واړه ډنډ ته ورسېدې. لوی ښکلی ډنډ چې اوبه یې د آسمان په رنګ نیلي وې. کیشپې د ډنډ په لیدو سره ناره کړه: «واه! څومره ښکلی ډنډ!»

له دې خبرې سره له پاسه راخطا شوه. د ډنډ په غاړه کې پر تیږو ولوېده او سخته خوږ شوه. خوارکۍ کیشپه ځکه ولویده شوه چې بې وخته یې خبرې وکړې.

[تصویر: یوه جوړه پتکې په هوا کې، د لښتې دوه سرونه یې په مښوکو نیولي دي او یو کیشپ د لښتې منځ په خوله ټینګه نیولې ده. لاندې یو وچېدونکی ډنډ او شاوخوا یې مړاوې ونې ښکاري]

کورنۍ دنده: ستاسو ښه ملګری څوک دی یا ښه ملګرې مو څوک ده. په اړه یې څلور جملې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا يې کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا مو د څنګ له ټولګيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ــ روستاړی	د کلمې معنا
ملګرتيا	ملګر ــ تيا	**ملګر** = ملګری، **تيا** = د حالت وروستاړی **ملګرتيا** = هغه حالت چې څوک سره ملګري وي
بلدتيا		
خبرتيا		
ژمنتيا		
ويښتيا		

د کيسې چارټ: د کيسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا د خپل څنګ له ټولګيوالو سره د کيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پيل		منځ (د کيسې څوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتيجه/ پيغام	

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. څه يې وکړل؟

۲. ولې يې وکړل؟

۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «ملګرتيا» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. ښه ملګری/ ملګرې څه رقم وي؟

۲. مورِ د ځان ملګری/ ملګرې کېدای شو؟

۳. سمه ملګرتيا څنګه وي؟

کله چې په بحث کې څوک خپل نظر وايي، بايد ښه ورته غوږ ونيسو!

د کلمو جمع بڼه وليکئ: لاندې کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا د هرې کلمې مخې ته جمع بڼه يې وليکئ.

ملګری – ملګري	سړی -	برېالی -	ښکلی -	ژوندی -
خوښي – خوښۍ	وچکالي -	خوشحالي -	وروري -	ښادي –
مل – مله	غل -	خر -	مړ -	شين -

تېر مهال ته يې واړوئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې وليکئ او د بېلګې په شان هره جمله مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

اوس مهال	مطلق تېر مهال	جاري تېر مهال
کیشپه لښته په خوله نیسي.	کیشپې لښته په خوله ونیوه.	کیشپې لښته په خوله نیوله.
پتکه ډوډۍ خوري.		
د ډنډ اوبه وچېږي.		
کیشپه پر تیرو لوېږي.		

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویښئ او ویې لیکئ: د خپل ښنګ له ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

وچکالي	وچـ ـکالي
خوشحالي	
خواره‌کی	
غمجنې	
ملګرتیا	

فکر وکړئ: دلته د کیسي په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. د خپل ښنګ له ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. کومه پتکه مشره وه؟

۲. په کیسه کې ولې هر ځل کیشپه مشوره ورکوي؟

۳. پتکو ولې نه غوښتل چې کیشپه یوازې پربږدي؟

ویې ارزوئ: د کیسي د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د پتکو کار درته ښنګه ښکاري؟

۲. د کیشپې مشورې ښنګه وې؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسي کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسي تلوسه ښنګه ده؟ له دې کیسي څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسي په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم ټولګی – دوهم فصل

موضوع: طبیعت

ژانر: معلوماتي (مقایسي)

طبیعت د رازونو، ښکلاوو، خوندونو، او ګټو سرچینه ده.

١ .د طبیعت رازونه څنګه راسپړلی شو؟

٢ .ښکلا څنګه پېژندلی شو؟

٣ .د طبیعت له ننداري څخه ولې خوند اخلو؟

۴ .په طبیعت کې د انسان لپاره کومې ګټې دي؟

۵. د طبیعت ښکلا او خوند څنګه ساتلی شو؟

هر شی له بل شي سره ځیني ورته‌والي او ځیني توپیرونه لري.

١ .د شیانو تر منځ ورته‌والي څنګه معلومولی شو؟

٢ .د شیانو د توپیرونو وجه څه ده؟

٣ .دوه شیان څنګه هم سره ورته وي او هم له یو بله توپیر لري؟

۴ .که ټول شیان ببخي سره یو شان وای، څه به پېښېدلای؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فصل عمومي هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې فصل تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. د متن په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. د دوو شیانو توپیرونه او ورته‌والي په ډیاګرام کې وښیئ.

۳. د متن په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. متن وارزوئ.

٦. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ.

د لومړۍ اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ین» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د ملګرتیا په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. [،] لیکنښه په جملو کې وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۲	اونۍ ۱	درسي ساعت ۱

نو - رسـ - ـتانـ - ـیان	او - سپـ - ـدونـ - ـکي	و - لا - یـ - ـتو - نه
ځنـ - ګـ - ـلو - نه	جلـ - ـغو - ز - یو	اق - ـلیـ - ـمو - نه

اقلیم	طبیعت	تورغوږی	تورلمی

اټکل وکړئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچه کې مو د هرې جملې شمېره ولیکئ. کـه د جملـې خـبره درته صحیح ښکاري، د شمېرې مخې ته يې (ص) او که يې خبره درته غلطه ښکاري، د شمېرې مخې تـه يې (غ) ولیکئ. بیا د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، وګورئ چې اټکل مو سم و که ناسم.

۱. نورستان او هلمند دواړه د افغانستان مرکزي ولایتونه دي.

۲. داوړه ګڼ ځنګلونه لري.

۳. د دواړو اوسېدونکي پښتانه دي.

۴. د نورستان هوا ډېره ګرمه ده، خو هلمند سوړ دی.

۵. نورستان غرنی دی، خو د هلمند ډېره برخه هواره ده.

٦. د هلمند سیند لوی دی، خو د نورستان سیندونه واړه دي.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، د هماغه پراګراف پـه اړه د وړاندوینې جمله وګورئ. که مو اټکل سم و، مخې ته يـې (✓) او کـه ناسـم و، مخـې تـه يـې (X) وکاږئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورستان او هلمند

نورستان او هلمند دواړه د افغانستان سرحدي ولايتونه دي. دواړه له پاکستان سره سرحد لري، خو نورستان د هېواد په ختيځ او هلمند په جنوب کې پروت دی. نورستان کوچنی دی خو هلمند د هېواد خورا لوی ولايت دی. د هلمند مساحت (٦١٨٢٩) مربع کيلومتره، خو د نورستان مساحت (٩٩٤٢) مربع کيلومتره دی. د هلمند اکثره اوسېدونکي پښتانه دي، خو د نورستان ډېر خلک په قوم نورستانيان دي او ژبه يې نورستاني ده.

نورستان او هلمند دواړه ښکلی طبيعت لري. نورستان غرنۍ سيمه ده او غرونه يې په طبيعي ځنګلونو پوښلي دي. د نورستان په ځنګلونو کې د نښتر، لمنځې، څېړۍ، ښوون (زيتون)، جلغوزيو، بادام، انځر او نورې ونې شته. د هلمند ډېره برخه هواره ده، غرونه په کې کم او ډاګونه زيات دي. په هلمند کې طبيعي ځنګلونه خورا کم دي، خو د انګورو، انارو او بادامو باغونه په کې ډېر دي.

نورستان او هلمند دواړه ډول ډول وحشي ژوي او مرغان لري. د نوروستان په ځنګلونو کې واورين پړانګ، لېوه، وحشي پيشو، د مارکوپولو هوسۍ، غرنۍ وزه، يږ، خاڼې، خرلمې، تورلمې، تورغوړۍ، بېزو، شادو او ځينې نور ژوي پيدا کېږي. په هلمند کې تازي پړانګ، سمانچه (وحشي پيشو)، او تري هوسۍ پيدا کېږي. د نورستان ځنګلونه د ډېرو مرغانو ځالې دي، لکه: زرين مرغه، سپين سرې بلبله، څېړۍ خوره مرغۍ، طوطي، او ډېر نور مرغان.

د نورستان او هلمند اقليمونه سره توپير لري. د نورستان هوا سړه ده او واوره په کې ډېره کېږي، خو د هلمند هوا ډېره ګرمه ده. په نورستان او هلمند دواړو کې سيندونه بهېږي. د نورستان سيندونه واړه دي، خو د هلمند سيند ډېر لوی او د افغانستان تر ټولو اوږد سيند دی. د هلمند پر سيند د کجکي په سيمه کې د برېښنا لوی بند جوړ شوی دی، خو په نورستان کې د برېښنا بند نشته.

نورستان او هلمند دواړه خپل خپل لاسي صنايع لري. د نورستان خلک له وړيو څخه ټغر، پټو، کوټ، پتلون، شړۍ، او کجاوه اوبدي. همدارنګه دوی په لرګيو کې کيندنکاري کوي او ورنه ښکلې دروازې، کړکۍ، کټارې، زانګو او نور شيان جوړوي. د هلمند خلک بيا د خامکي غاړو په رغولو او له مرمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

او روخام ډبرو څخه د زينتي شيانو په جوړولو کې تکړه دي. کولالي د نورستان او هلمند د خلکو ګډ صنعت دی.

منابع:
۱. درآمدی بر جغرافیای طبیعی افغانستان، محمد عظیم عظیمی، انتشارات خراسان، تهران، چاپ دوم، ۱۳۹۱
۲. جغرافیای ولایات افغانستان، پوهاند غلام جیلانی عارض، ۱۳۸۸
۳. جغرافیای اقتصادی افغانستان، پوهاند میر هارون احمدی، انتشارات نامی، کابل، چاپ سوم، ۱۳۹۳
۴. نورستان در گذرگاه تاریخ، معاون سرمؤلف سلیمان سون آرا، مؤسسه ثمر، ۱۳۹۵
۵. ویکیپیدیا، دانشنامه آزاد، نورستان

[تصوير: د افغانستان نقشه چې هلمند او نورستان په کې رنګ شوي وي. د نورستان د ځنګلونو او د هلمند د سيند او هوارې ځمکې عکسونه، د نورستان د ځينو وحشي ژوو عکسونه]

کورنۍ دنده: د کتاب او کتابچې په اړه فکر وکړئ. د دواړو توپيرونه او ورته‌والي پيدا کړئ. بيا د خپلې کتابچې يوه صفحه په يوې عمودي کرښې نيمايي کړئ. د صفحې په ښۍ خوا کې د کتاب او کتابچې توپيرونه او په بله خوا کې يې ورته‌والي وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو څنګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
واورین	واوره ـــ ین	**واوره** = سپينې غونډاري چې په ژمي کې ورېږي، **ین** = صفتي روستاړی **واورین** = څه چې د واورې غوندې يا له واورې څخه جوړ وي.
خاورین		
ډبرین		
لرګین		
زرین		

د مقایسې ډیاګرام: د مقایسې ډیاګرام ته وګورئ او په کتابچو کې يې رسم کړئ. بیا د ښوونکي/ ښوونکې له لارښوونې سره سم، د نورستان او هلمند توپیرونه او ورته‌والي پیدا او ډیاګرام ډک کړئ.

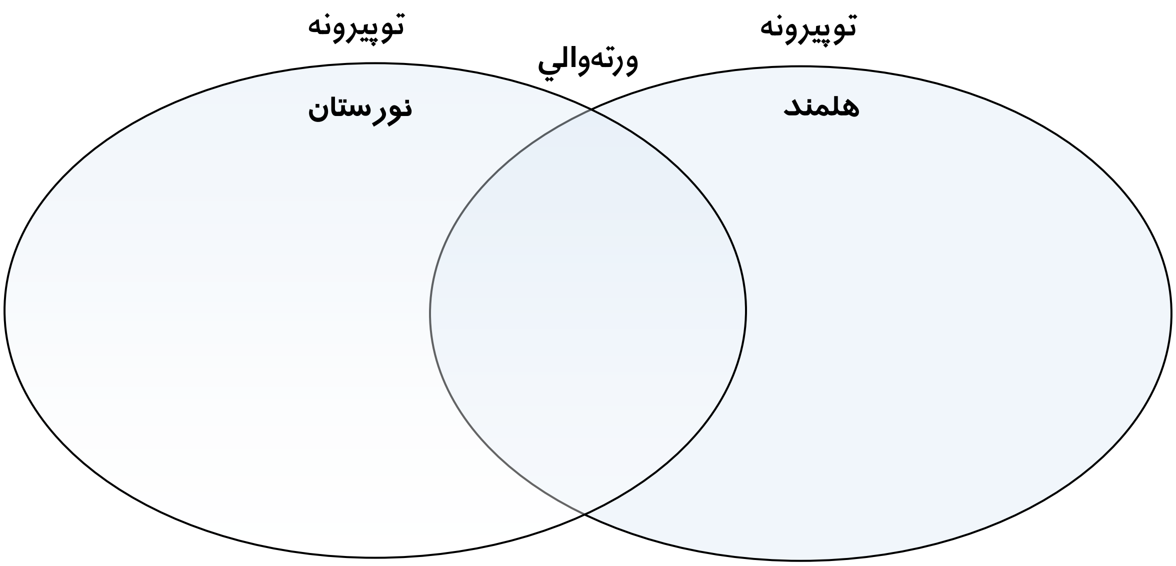

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېې ارزوئ: د نورستان او هلمند د مقايسې مقاله وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟

۳. د کومې دعوې لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنۍ دنده: د مقايسې ډياګرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بيا غوا له مېږې سره مقايسه کړئ. په ياد مو وي چې د دواړو ورته شيان د دايرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه يې د دايرو په آزادو برخو کې وليکئ.

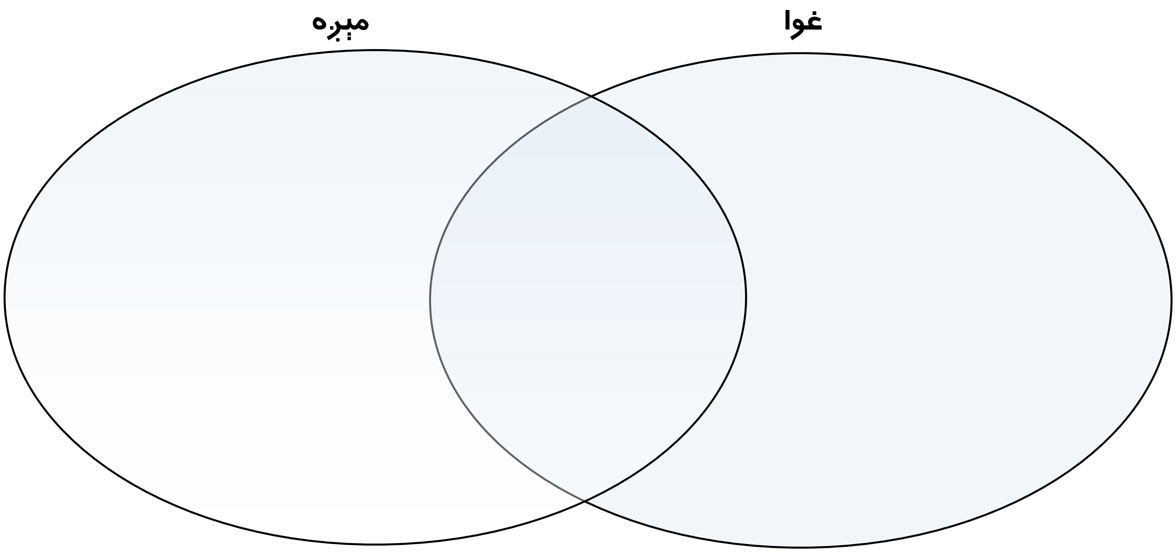

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «ښه او بد ملګري» په اړه بحث وکړئ. هر څوک بـه پـه خپلـه ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلـو اسـتازي د خپلـې ډلـې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱ .ښه او بد ملګری/ ښه او بده ملګرې په څه شي کې سره ورته وي؟

۲ .ښه او بد ملګري/ ښه او بده ملګرې کوم توپيرونه لري؟

۳. بد ملګری/ بده ملګرې په ښه ملګري/ ملګرې څنګه اړولی شو؟

د دې لپاره چې د بحث نتيجه وباسو، د هر چا د خبرو مهم ټکي بايد وليکو!

(،) **وکاروئ:** لاندې جملې په خپلو کتابچو کې وليکئ او (،) ليکنښه په مناسبو ځايونو کې وکاروئ.

۱. د هلمند ډېره برخه هواره ده غرونه په کې کم او ډاګونه زيات دي.

۲. د نورستان سيندونه واړه دي خو د هلمند سيند ډېر لوی دی.

۳. په هلمند کې طبيعي ځنګلونه خورا کم دي خو د انګورو انارو او بادامو باغونه په کې ډېر دي.

۴. د نورستان هوا سړه ده او واوره په کې ډېره کېږي خو د هلمند هوا ډېره ګرمه ده.

۵. دواړه له پاکستان سره سرحد لري خو نورستان د هېواد په ختيځ او هلمند په جنوب کې پروت دی.

کورنۍ دنده: د مقايسې ډياګرام په خپلـو کتـابچو کـې رسـم کـړئ او بيـا خپـل دوه ملګـري سره مقايسه کړئ. په ياد مو وي چې د دواړو ورته ځانګړنې د دايرو په تېره ببره برخه کې او توپيرونـه يـې د دايـرو پـه آزادو برخو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویشئ او ویې لیکئ: له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

واورین	واور ین
زرین	
زینتي	
تورلمی	
تور غوږی	

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په متن کې نشته. له ځنګلوریو ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. په نورستان کې وحشي ژوي ولې ډېر دي؟

۲. باران په هلمند کې ډېر اوري که په نورستان کې، ولې؟

۳. سفر او تګ راتګ په هلمند او نورستان کې څه توپیرونه لري؟

ویې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د متن په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «هم» مختاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د خوښولو په اړه خپل نظر خرگند کړئ؛

۳. [،] لیکنښه په جملو کې وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۲	اونۍ ۲	درسي ساعت ۱

ژونـ - ـدي - سا - ري	نـ - ـبا - تات	را - جد - بـ - ـوي
چا - پېر - یال	مېـ - ـلي - متـ - ـره	زر - ګو - نه

ژوندي ساري | چاپېريال | د کمره ګل | بندوکی

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې تـه (غ) وليکـئ. بيـا مـتن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. ونې او بوټي دواړه يو شان ريښې، ساقې او پاڼې لري.

۲. ځينې بوټي زرګونه کاله عمر کوي.

۳. ونې تر لس مترو زيات نه جګېږي.

۴. ونې او بوټي دواړه اوبو ته اړتيا لري.

۵. بوټي تر ونو د هوا ډېر ګردونه او دوړې جذبوي.

۶. ونې او بوټي د اکثرو ژوو لپاره خواړه برابروي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تـر لوسـتلو وروسـته، يـو ځـل د هماغه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسـمه وه، مخـې تـه يـې چليپـا وکـاږئ او کـه سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونې او بوټي

ونې او بوټي دواړه ژوندي ساري او دواړه نباتات دي. ونې او بوټي دواړه ريښې، سټه (ساقه) او پاڼې لري. د ونو ريښې غټې او اوږدې وي، خو د بوټو ريښې نرۍ او لنډې دي. د ونو سټې کلکې او پرېړې دي، خو د بوټو ډنډر نرم او نری وي. د ونو پاڼې ډېرې دي او يوه ونه شاوخوا ۳۵۰۰۰ پاڼې لري، خو د بوټو پاڼې کمې وي.

بوټي معمولاً لږ عمر کوي، خو ونې سلګونه کاله ژوند کولی شي. اکثره بوټي يو کلن وي لکه: غنم، جوار، اوربشې، شولې، بينډۍ، روميان، کچالان او نور چې له زرغونېدو څخه تر رژېدلو پورې څو مياشتې وخت نيسي. خو داسې بوټي هم شته چې زرګونه کاله عمر کوي، لکه د کمر ګلان چې ۴۵۰۰ کاله ژوند کولی شي. ونې معمولاً ډېر عمر کوي. اکثره ونې ۲۰۰ – ۳۰۰ کاله پايي او د نښتر او لمنځې ونې بيا ان ۸۰۰۰ کاله ژوند کولی شي.

ونې او بوټي دواړه وده کوي. ونې معمولاً ډېره وده کوي او ډېرې دنګې وي، خو بوټي ډېره وده نه کوي او ټيټ دي. اکثره ونې تر ۵ مترو لوړې وي، خو ځينې يې ان تر ۱۰۰ مترو زياتې دنګې دي لکه ماموت ونې چې په امريکا کې دي. ځينې بوټي لکه د کمر ګلان يوازې څو ميلي متره جګ وي، اکثره بوټي بيا ۳۰ – ۱۰۰ سانتي متره وي، خو بندوکي داسې بوټی دی چې ان ۳ متره هم جګېږي.

ونې او بوټي دواړه د ژوندي پاتې کېدو لپاره اوبو ته اړتيا لري. بوټي ډېرې اوبه غواړي او ژر تږي کېږي، خو ځينې بوټي لکه د صحرايي سيمو ځوځان په ډېرو کمو اوبو پايي. اکثره ونې بيا د تندې په مقابل کې ډېر مقاومت لري، ځکه چې ريښې يې اوږدې دي او د ځمکې له ژورو څخه اوبه راجذبوي.

ونې او بوټي دواړه چاپېريال او طبيعت ته ګټور دي. دواړه د هوا کاربن ډای اوکسايډ جذبوي او د هوا د ډېرې تودېدو مخه نيسي. همدارنګه دواړه آکسيجن توليدوي چې د نورو ژوندي سارو لپاره، خورا مهم دی. ونې او بوټي د هوا په پاکولو کې هم ونډه اخلي. دواړه له هوا څخه ګرد او دوړې جذبوي. دا چې ونې لويې او دنګې دي او پاڼې يې خورا ډېرې دي، نو ډېر ګردونه له هوا څخه راټولوي او واړه بوټي دا کار چنداني نه شي کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونې او بوټي دواړه د انسان او نورو ژوو لپاره، خواړه برابروي. انسانان مختلف بوټي کري او مېوه يې خوري او پاڼې او ستې يې ځاروېو ته ورکوي. همدارنگه د ونو مېوې د انسانانو، ژوو او مرغانو، خوراک دی او د ونو پاڼې د اکثرو ژوو لپاره ښه خواړه دي. همدارنگه بوټي د مختلفو باکترياوو، ژوو او مرغانو، خوراک دی.

منابع:

١. عمومي معلومات دوهم ټوک، یورگ پیلاوه، ژباړونکې اناهیتا روهي، د افغانستان د ماشوم د ادبیاتو ملي بنسټ، کابل، ١٣٩٨

٢. جغرافیای حیاتی، پوهاند میر هارون احمدي، پوهنتون تعلیم و تربیه استاد ربانی، ١٣٩٠

[تصویر: د صفحې په ښی خوا کې د مختلفو بوټو عکسونه او په چپه خوا کې يې د مختلفو ونو عکسونه]

کورنۍ دنده: په خپل کور یا سیمه کې دوه مختلف بوټي پیدا کړې. دواړو ته ځیر شئ او د دواړو توپیرونه او ورته‌والي پیدا کړئ. بیا په خپله کتابچه کې د مقایسې ډیاگرام رسم او د دوو بوټو ورته‌والي او توپیرونه په کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ښګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (مختاړي او اصلي برخه) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	مختاړی ــ اصلي برخه	د کلمې معنا
همدارنګه	هم ـــ دا رنګه	**هم** = سره یو شان، **دا رنګه** = دا رقم، دا ډول **همدارنګه** = هغه مهال کارول کېږي چې د یوې جملې خبره له تېرې جملې سره رابطه ولري.
همغږی		
همفکر		
همکار		
همزولی		

د مقایسې ډیاګرام: د مقایسې ډیاګرام ته وګورئ او په کتابچو کې یې رسم کړئ. بیا د ښوونکي/ ښوونکې له لارښوونې سره سم، د ونو او بوټو توپیرونه او ورته‌والي پیدا او ډیاګرام ډک کړئ.

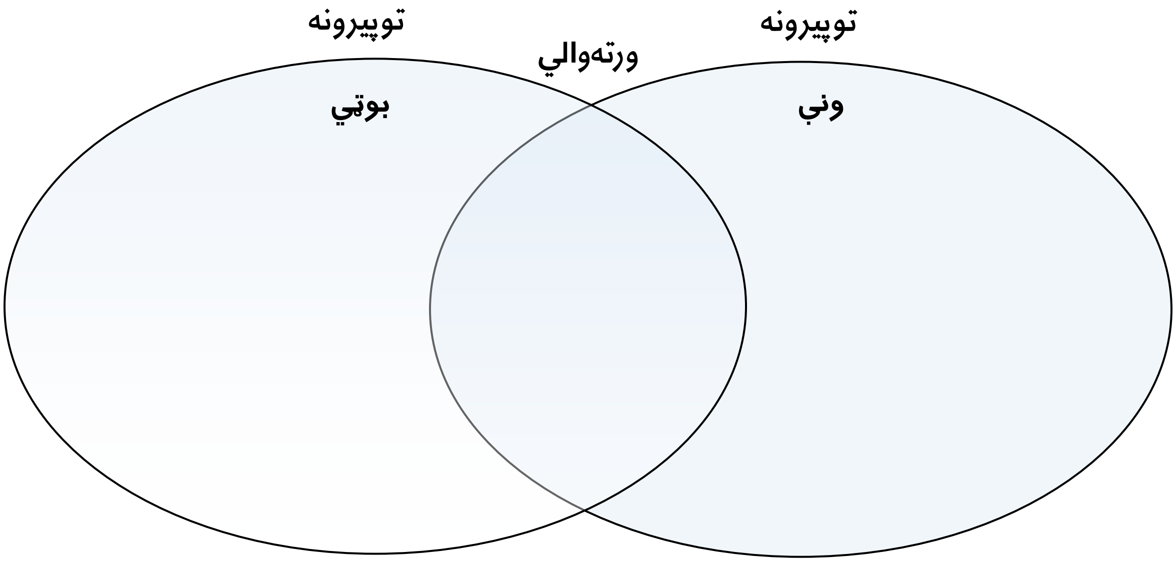

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويې ارزوئ: د «ونې او بوټي» د مقايسې مقاله وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟

۳. د کومې دعوې لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنۍ دنده: د مقايسې ډياګرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بيا واښه له ګلانو سره مقايسه کړئ. په ياد مو وي چې د دواړو ورته شيان د دايرو په تېره ببره برخه کې او توپيرونه يې د دايرو په آزادو برخو کې وليکئ.

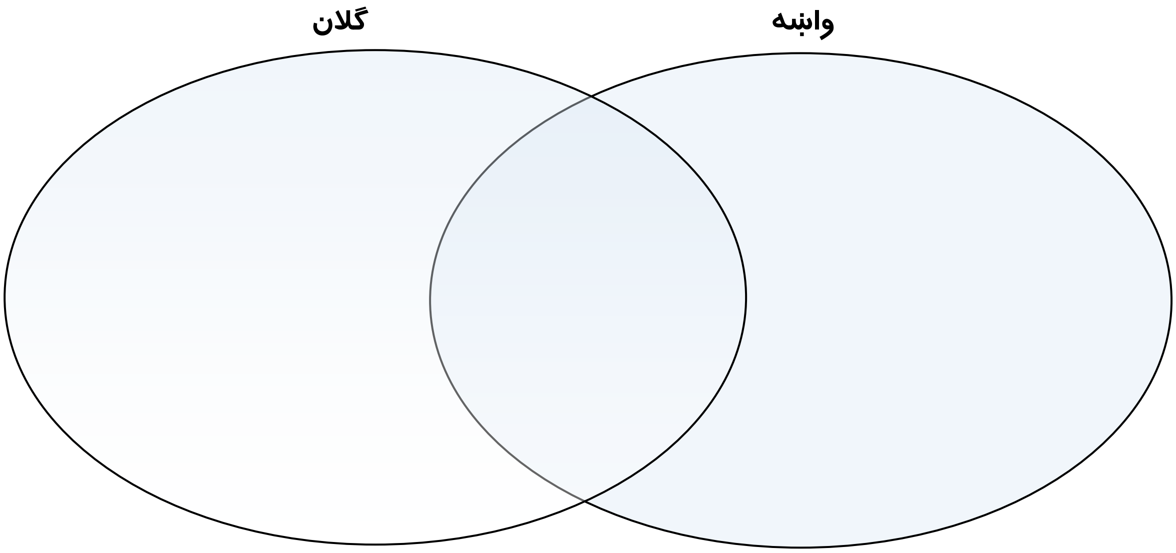

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۲ اونۍ ۲ درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «خوښولو» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووایي.

د بحث پوښتنې:

۱. مور ځینې شیان ولې خوښوو؟

۲. د خپلې خوښې له کارونو څخه ځان څنګه اداره کړو؟

۳. که ملګري مو مختلفې لوبې خوښوي، څه وکړو چې ټول ملګري یوه لوبه خوښه کړي؟

کېدای شي د یوې موضوع په اړه د هر چا نظر بېل وي، متفاوت نظرونه طبیعي دي!

(،) **وکاروئ:** لاندې جملې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او (،) لیکنښه په مناسبو ځایونو کې وکاروئ.

۱. ونې معمولاً دنګې وي خو بوټي ټیټ دي.

۲. بوټي معمولاً لږ عمر کوي خو ونې سلګونه کاله ژوند کوي.

۳. د ونو ریښې غټې او اوږدې وي خو د بوټو ریښې نرۍ او لنډې دي.

۴. د ونو پاڼې خورا ډېرې دي، نو ډېر ګردونه له هوا څخه راټولوي.

۵. ونې د تندې په مقابل کې ډېر مقاومت لري ځکه چې ریښې یې اوږدې دي

کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاګرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بیا دوې لوبې سره مقایسه کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته ځانګړنې د دایرو په تېره ببره برخه کې او توپیرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۲	اونۍ ۲	درسي ساعت ۴

وويېشئ او ويې ليکئ: له خپلو ښنگلوريو ټولگيوالو سره لاندې کلمې پر برخو وويېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

سلگونه	سل گونه
زرگونه	
لسگونه	
چاپېريال	
گټېور	

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په متن کې نشته. له ښنگلوريو ټولگيوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. زړې ونې په څه شي پېژنئ؟

۲. د ونو وده چټکه وي که د بوټو، ولې؟

۳. ونې ډېر آکسيجن توليدوي که بوټي، ولې؟

ويې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر وليکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د متن په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه اونۍ

د دې اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «بخون/ چک» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د غوښتنو په اړه خپل نظر خرګند کړئ؛

۳. په جملو کې د نومونو او صفتونو مغیره بڼه وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

میک - ـرو - بو - نه	زيـ - ـنـ - ـتي	تور - بـ - ـخو - نه
سور - بـ - ـخو - نې	ډو - لو - نه	مخـ - ـتـ - ـلـ - ـفو

طبیعي مواد | ذره | زينتي شيان | کانکرېټ

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. خاوره او شګه له تیږو څخه جوړېږي.

۲. سخت بادونه هم د شګو دانې هوا ته پورته کولی نه شي.

۳. شګه تر خاورې ډېرې اوبه جذبوي.

۴. له خاورې او شګې دواړو څخه زينتي شيان جوړولی شو.

۵. خاوره په مختلفو رنګونو پيدا کېږي، خو شګه يوازې يو رنګ لري.

٦. په شګو کې د ژوو او ونو بوټو ډېر ډولونه اوسېږي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چليپا وکاږئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

خاوره او شګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوره او شګه دواړه طبيعي مواد دي. دواړه جامد دي او د پوډر بڼه لري. دواړه په زرګونو کلونو کې له تيږو څخه جوړېږي. په شګه کې يوازې د تيږو ذرې دي، خو په خاوره کې نور مواد هم ګډ وي. خاورې د ځمکې د مخ ډېره برخه پوښلې ده، خو شګه يوازې د سمندر او سيندونو په غاړو او په ځينو ډاګونو کې وي.

خاوره پسته ده، خو شګه ځېږه ده. د خاورې ذرې ډېرې وړې دي، خو د شګو دانې نسبتاً غټې دي. د خاورې دوړې سپکې دي او باد يې په آسانۍ سره هوا ته پورته کوي، خو د شګې دانې درنې دي او کمزوري بادونه يې هوا ته نه شي پورته کولی.

خاوره او شګه دواړه اوبه جذبوي. خاوره ډېرې اوبه جذبوي او ساتي يې، خو شګه لږې اوبه جذبوي او ساتلی يې نه شي. خاوره چې لنده شي، ذرې يې سره نښلي او ختې کېږي، خو د شګې دانې سره نه نښلي. وچه او لنده خاوره په لاسونو او جامو پورې نښلي او سپېره کوي يې، خو شګه په څه شي پورې نه نښلي.

خاوره او شګه دواړه ګټور دي او د کورنو او نورو شيانو په جوړولو کې کارول کېږي. خاوره له بوسو سره ګډېږي او دېوالونه او بامونه پرې اخېړ کېږي. شګه له سمنټو سره ګډېږي او د کانکرېټ لپاره مساله جوړوي. خاوره يوازې هم کارولی شو، مثلاً له خاورې څخه خښتې او خټين لوښي (کودي) لکه: منګی، چاټې، ګېلاس، کاسه، ګلدانی، او ځينې زينتي شيان جوړېږي. که له شګې سره چونه يا سمنټ ګډ نه شي، څه ورنه نه جوړېږي، ځکه چې شګه په يوازې سر نه ټينګېږي.

خاوره او شګه دواړه په مختلفو رنګونو پيدا کېږي. خاوره معمولاً خړه وي، خو تورې، سپينچکې، سوربخونې، نسواري او ژېړبخونې خاورې هم شته. شګه معمولاً توربخونه وي، خو سپينې، تورې، شنې، او نسواري شګې هم وي.

خاوره د کرنې لپاره ډېره جوړه ده او هر بوټی په خاوره کې ښه وده کوي، خو په شګو کې يوازې ځوځان او ځينې خاص بوټي، چې ډېره تنده او ګرمي زغملی شي، شنه کېږي. همدارنګه خاوره د ونو لپاره هم ډېره ښه ده ځکه چې اوبه ساتي او د ونو د ودې لپاره ضروري مواد په کې دي، خو په شګو کې ونې په آسانۍ سره نه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خاوره او شګه دواړو کې ژوي اوسېږي. په خاوره کې د ژوو خورا ډېر ډولونه لکه، میکروبونه، چینجي، خزدکې، میږي، موږکان، مږې او ډېر نور ژوي ژوند کوي. په شګو کې د ژوو لږ ډولونه اوسېدلی شي، لکه: ځینې کیشپان، ماران، لړمان، او کربوړي.

منابع:

1. Ask Dr. Universe Project, Washington State University, 2018
2. http://www.americangeosciences.org
3. http://www.javatpoint.com/sand-vs-soil
4. http://sciencing.com/animals live-sand

[تصویر: د صفحې په ښۍ خوا کې د خاورې عکس چې بوټي، ونې، چینجي، خزدکې او نور واړه ژوي په کې وي او په چپه خوا کې يې د ډاګ شګې چې یو نیم ځوځ او کربوړي په کې وي]

کورنۍ دنده: تیږې او لوټې ته ځیر شئ. بیا په خپله کتابچه کې د مقایسې ډیاګرام رسم کړئ او د تیږې او لوټې ورته‌والي او توپیرونه په کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړی) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ــ روستاړی	د کلمې معنا
توربخونه	تور ــ بخون ـ ـه	**تور** = د تیارې رنګ **بخون** = غوندې، په رنګ **ـه** = د ښځینه نوم نښه **توربخونه** = هغه شی چې نوم یې ښځینه وي او رنګ یې تور وزمه وي، خو بېخي توره نه وي.
سوربخون		
ژېړبخوني		
سپینچک		
زرغونچک		

د مقایسې ډیاګرام: د مقایسې ډیاګرام ته وګورئ او په کتابچو کې یې رسم کړئ. د خاورې او شګې توپیرونه او ورتهوالي پیدا او ډیاګرام ډک کړئ.

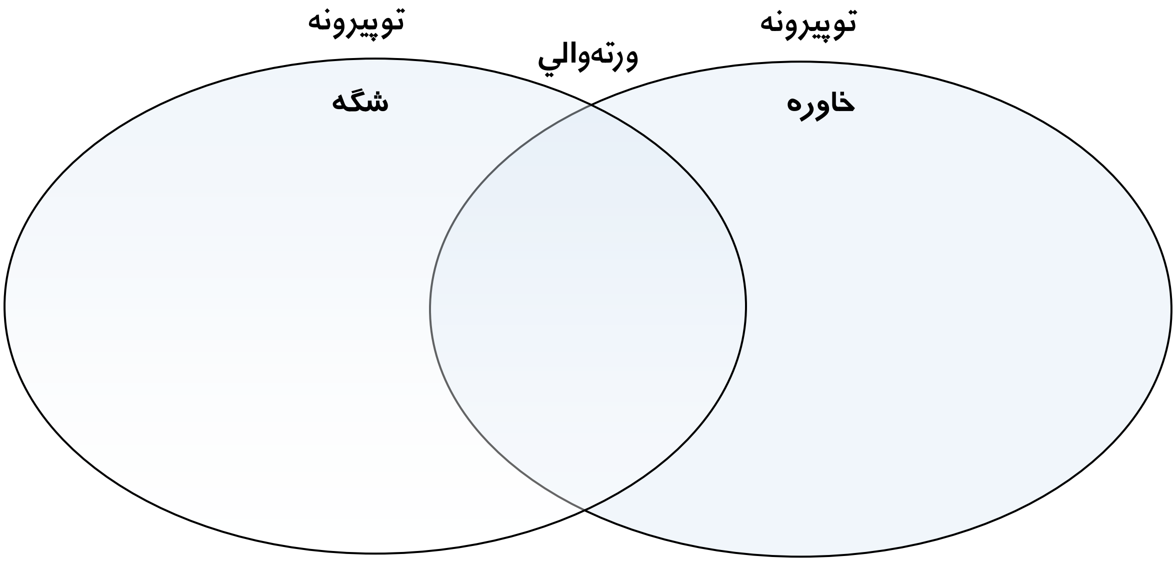

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويې ارزوئ: د «خاورې او شګې» د مقايسې مقاله وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟

۳. د کومې دعوې لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنۍ دنده: غره او غونډۍ ته ځير شئ او د مقايسې په ډياګرام کې يې سره مقايسه کړئ.

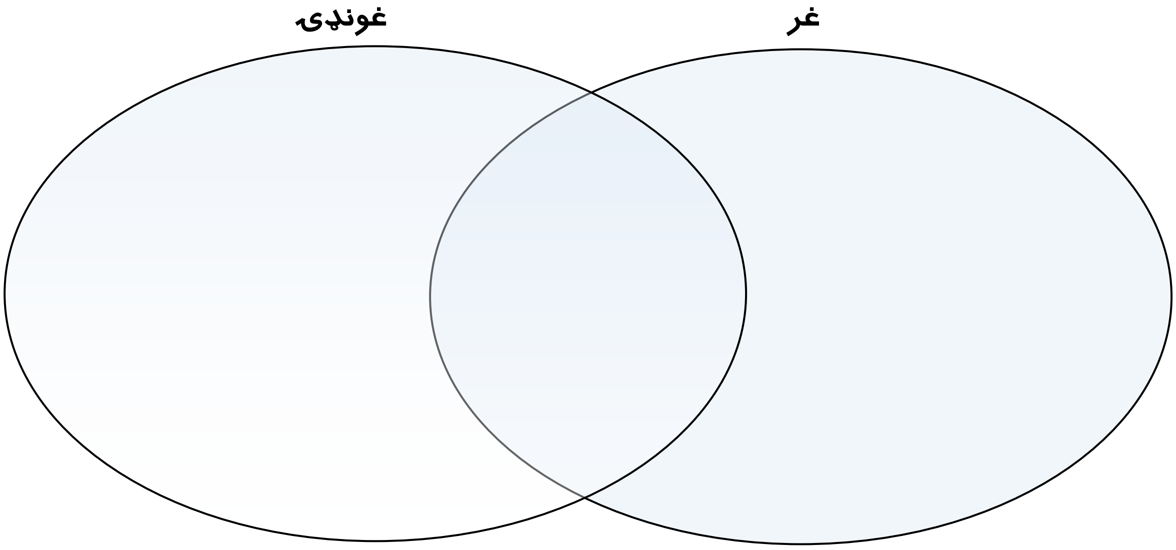

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «غوښتنې» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د څينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. موږ څينې شيان ولې غواړو؟

۲. منطقي او غير منطقي غوښتنې څه توپيرونه لري؟

۳. له خپلو غير منطقي غوښتنو څخه څنګه تېرېدای شو؟

کله چې د بحث لنډيز او نتيجه وايو، موافق او مخالف نظرونه دواړه به يادوو!

سمې بڼې وکاروئ: د لاندې جملو په تشو ځايونو کې په ليندیو کې د راغليو نومونو او صفتونو اوښتې بڼه وکاروئ.

۱. ميرې په ميړتانه کې اوسېږي. (ميړتون)

۲. دا رمه د هاغه .... ده. (شپون)

۳. د .... موټر ماشين خراب شو. (زوړ)

۴. رڼا .... ته منه واچوله. (شکونړ)

۵. د .... بوټې ريښې نرمې دي. (شين)

۶. غل په .... کې نه ځايېږي. (غر)

کورنۍ دنده: د مقايسې ډياګرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بيا خښته او تيږه سره مقايسه کړئ. په ياد مو وي چې د دواړو ورته ځانګړنې د دايرو په تېره ببره برخه کې او توپيرونه يې د دايرو په آزادو برخو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او ویې لیکئ: له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

لاسونو	لاس ونو
ډولونه	
رنګونو	
دیوالونه	
ډاګونو	

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په متن کې نشته. له ځنګلوریو ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. تیرې ولې په شګو او خاورو اوړي؟

۲. ټولې خاورې یو رقم دي که سره توپیر لري؟

۳. په خاوره کې ولې د ژوو ډېر ډولونه اوسېږي؟

ویې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د متن په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم فصل

موضوع: تفکر

ژانر: روایتي (حکایت)

پوهه او فکر ژوند آسانه کوي.

۱. فکر او پوهه له یو بل سره څه رابطه لري؟

۲. پوهه او فکر ژوند څنګه آسانوي؟

۳. د پوهې سرچینې کومې دي؟

۴. خپل فکر څنګه روزلی شو؟

۵. د انسان پوهه په څه شي زیاتېږي؟

حکایتونه د ژوند هینداري دي.

۱. په حکایتونو کې څه وینو؟

۲. حکایتونه زموږ ژوند څنګه رانبیي؟

۳. له حکایتونو څخه څه شی زده کولی شو؟

۴. خلک ولې حکایتونه جوړوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې فصل عمومي هدفونه

ګرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د عنوان او انځور له مخې د کیسو په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. توضیح کړئ چې د کیسو صحنې مو په ذهن کې څنګه مجسمې کړې.

۳. د کیسې د چارټ په ډکولو سره د کیسو پیل، منځ، او پای تشخیص کړئ.

۴. د کیسو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. د کیسې د کرکټرونو عملونه وارزوئ.

٦. د کیسو په اړه خپل نظر بیان کړئ.

لومړی اونۍ

د درس هدفونه

ګرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «غیر» مختاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د پوهې په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. د ذات او معنا نومونه سره بېلې کړئ؛

فصل ۳ | اونۍ ۱ | درسي ساعت ۱

کو - لپـ - ېـ - ـړي	غیـ - ـرِ - معـ - ـمو - ـلي	پرا - نیسـ - ـتـ - لو
عَـ - دَ - دو - نه	لو - يـ - ـوو	مُشـ - ـکِـ - ـلات

حکیم | مُلک | معمولي | طریقه

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته يې په ذهن کې مجسم کړئ.

ځلورم حکیم

په پخوا زمانو کې يو هوښيار پاچا و. هغه غوښتل چې د چارو لپاره يو تکړه وزير وټاکي. د مُلک ځلور نامتو حکيمان يې راوغوښتل. دوی يې په يوه کوټه کې، چې دوه ورونه يې لرل، کېنول او ورته ويې ويل: دا يو ور له د باندې خوا درپسې کولپېږي. تاسې يې د خلاصولو وس نه لرئ. دا بل ور له دننه خوا بند شوی دی، خو کولپ يې معمولي کولپ نه دی، د رياضي ډېر پېچلي حساب غواړي. که هر چا د کولپ د پرانيستلو طريقه تر نورو ړومبی پيدا کړه او له کوټې ووت، هغه به مې وزير وي.

په کولپ باندې ګڼ عددونه ليکلي وو. په حکيمانو کې درې کسه پاڅېدل. د کولپ عددونه يې په خپلو کاغذونو وليکل او حساب و کتاب يې شروع کړ. ځلورم حکيم نه قلم و کاغذ راواخيستل، نه يې په کولپ باندې ليکلي عددونه ولوستل. بس ناست و او فکر يې کاوه. هغه له لږ فکر کولو وروسته راپاڅېد، ور ته ورغی، ټېله يې کړ. ور خلاص شو او حکيم له کوټې ووت. له هغې خوا ببرته له پاچا سره راغی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا درې حکیمان دومره په حساب بوخت وو چې د څلورم کس وتلو ته یې هیڅ پام شوی نه و. پاچا پر حکیمانو غږ وکړ: کار بس کړئ! وزیر مې وتړاکه. سیالي دغه څلورم حکیم وګټله.

هغوی وویل: موږ چې کار پیلاوه، دی هسې وزګار ناست و، نو ده څنګه سیالي وګټله؟

څلورم حکیم وویل: زه مخکې له دې چې د وره د پرانیستلو لارې چارې ولټوم، په دې فکر کې شوم چې اول باید وګورم چې ور په رښتیا بند دی او که بند وي دا کولپ په رښتیا غیرمعمولي کولپ دی؟ کله چې ورغلم، پوه شوم چې کولپ نه غیرمعمولي دی او نه ور بند دی. بس دروازه مې ټېله کړه، د باندې ووتم.

پاچا وویل: اوس پوه شوئ چې ما ولې دی غوره کړ؟ موږ اکثره وخت په خپل ذهن کې مشکل تر واقعي اندازې ډېر لویوو او د حل لپاره یې لوی بندوبست کوو، حال دا چې اکثره مشکلات دومره لوی نه دي، لکه په ذهن کې چې مو لوی کړي دي.

[تصویر: یوه کوټه چې دوه ورونه لري. په یوه ور کې کولپ لوېدلی دی. درې حکیمان (له غټو پګړیو او اوږدو سپینو کمیسونو سره، ناست دي. کاغذ او دېوات یې مخې ته ایښې دي، پر کاغذونه یې عددونه لیکلي دي او د ریاضي عملیې ترسره کوي. بل حکیم له دوی څخه بېل لاس تر زنې ناست دی او فکر کوي.]

کورنۍ دنده: تاسو کله کوم ستونزه حل کړې ده؟ په دې اړه خپله تجربه ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۳	اونۍ ۱	درسي ساعت ۲

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ښنګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (مختاړي او اصلي برخه) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	مختاړی ـ اصلي برخه	د کلمې معنا
غیر معمولي	غیر ــــ معمولي	**غیر** = نا، سیوا **معمولي** = عادي، د نورو غونډې **غیرمعمولي** = هغه څه چې د نورو غونډې نه وي.
غیر واقعي		
غیر قانوني		
غیر ارادي		
غیر حاضر		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو ښنګلوریو ټولګیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کړئ.

پیل		منځ (د کیسې ځوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتیجه/ پیغام	

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. څه یې وکړل؟

۲. ولې یې وکړل؟

۳. کار یې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «پوهې» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووایي.

د بحث پوښتنې:

۱. پوهه څه ده؟

۲ . پوهه څنګه ترلاسه کولی شو؟

۳. خپله پوهه څنګه په مناسب ځای کې کارولی شو؟

نومونه سره بېل کړئ: په لاندې چوکاټ کې د ذات او د معنا نومونه ګډوډ راغلي دي. تاسي يې سره بېل کړئ.

د ذات نوم: هر شی چې مادي وي يعنې له مادې څخه جوړ شوی وي، نوم يې د ذات نوم دی، لکه کتاب، ونه، تيږه.

د معنا نوم: هر شی چې غيرمادي وي، نوم يې د معنا نوم دی، لکه: فکر، پوهه، مينه، اخلاق، سوله ...

اوسپنه	هوښياري	لرګی	مشکل	ذهن	مُلک
ستورى	کتابچه	علم	کولپ	سيالي	وزير
عقل	تجربه	کوتره	طريقه	کاغذ	خوښي

د ذات نوم

د معنا نوم

ورنۍ دنده: نن مو له ټولګيوالو سره د پوهې په اړه بحث وکړ. په کتابچو کې مو ولیکئ چې د پوهې په اړه مو څه زده کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۳   اونۍ ۱   درسي ساعت ۴

ووېشئ او ویې لیکئ: له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

خلاصولو	خلاصـ ـولو
پرانیستلو	
اورېدلو	
پیلاوه	
بېلاوه	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له ځنګلوریو ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. پاچا ولې وزیر ټاکه؟

۲. پاچا ولې غوښتل چې وزیر د حکیمانو له منځه وټاکي؟

۳. دریو نورو حکیمانو ولې د څلورم حکیم غوندې فکر ونه کړ؟

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د وزیر د ټاکلو لپاره د پاچا کار څنګه و؟

۲. د دریو نورو حکیمانو کار درته څنګه ښکاري؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه څنګه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه اونۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـ - ـبر - جن	هوښـ - یا - ري	ځنګـ-ـلو - ري
غا-ړه-کۍ	و-مې-گـ-ـټـ-ـله	چک - چـ - ـکې

حضور | افسوس | ځنګلوري | دربار

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې مجسم کړئ.

پوهه او هوښیاري

یو وخت یو ډېر پوه سړی و. د ده ډېر څه زده وو او ټولو خلکو یې درناوی کاوه، خو افسوس چې کبرجن و. یوه ورځ یې د سروزرو غاړه‌کۍ په غاړه کې واچوله او ځنګلوري پاچهي ته لاړ. د پاچا په دربار کې په هسکه غاړه ودرېد او اعلان یې وکړ چې که هر چا په پوښتنو کې مات کړم، دغه غاړه‌کۍ به ورکوم.

پاچا خپلو حکیمانو ته مخ واړاوه. ټولو وویل چې دغه سړی ډېر پوه دی. له ده سره که خبرو ته کېنو، ماته خورو، نو بهتره ده چې غلي پاته شو.

پاچا د دربار ټوکي ته وویل چې ورشه، د ځنګلوري مُلك حكیم ته ووایه چې دلته دې سیال نشته.

خو ټوکي د دې په ځای چې د پاچا پیغام ورسوي، پاچا ته یې وویل: زه تیار یم چې خبرو ته ورسره کېنم.

پاچا پوهېده چې د ده له ټوکي سره علم نشته، خو فکر یې وکړ چې د حکیم او ټوکي بحث ته به وخاندي، نو ټوکي ته یې وویل: سمه ده، دواړه راشئ.

حکیم او ټوکي د پاچا حضور ته ودرېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوکي وويل: زه څلور پوښتنې کوم. که حکيم څلور واړو ته غلط ځوابونه راکړل، لوبه ده وګټله، که نه نو ما وګټله، د سرو زرو غاړه‌کۍ به راکوي.

حکيم ومنله او ټوکي لومړۍ پوښتنه وکړه:

- د کوم ملك يې؟

- د همدې ځای.

- څومره وخت کېږي چې په دې ښار کې اوسې؟

- درې کاله.

- څه کار کوې؟

- بزګر يم.

ټوکي وارخطا، وارخطا ور وکتل، ويې ويل: لکه چې ودې ګټله. پوښتنې ختمې شوې؟

حکيم ورته وويل: نه، يوه پوښتنه دې لا پاتې ده. که مې هغې ته هم غلط ځواب درکړ، ما وګټله.

او له دې خبرې سره سم، ټوکي د خوشحالۍ چکچکې وکړې، ويې ويل: ومې ګټله، رښتيا دي وويل.

حکيم په خواره خوله وويل: هو، ودې ګټله.

حکيم د سرو زرو غاړه‌کۍ ټوکي ته ورکړه. ده چې غرور يې مات شوی و، ټولو ته يې وويل: نور به هيڅ وخت ونه وايم چې زه تر نورو پوه يم.

او ټوکي وويل: علم ښه شی دی، خو هوښياري لا بهتره ده.

[تصوير: د پاچاهي دربار، پاچا پر تخت ناست دی. مخې ته يې يو حکيم په لويه پګړۍ، اوږده کميس او عينکو سره او يو ټوکي له لنډ کميس، اوږدې خولۍ سره ولاړ دي. حکيم په ځړېدلو شونډو خپله د سرو زرو غاړه‌کۍ ټوکي ته ورکوي او ټوکي په ډکه خوله خندا ورته ګوري.]

کورنۍ دنده: تاسې خپله تجربه وليکئ چې څنګه مو کومه ستونزه په هوښيارۍ سره حل کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) وویشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
خوشحالي	خوش ــ حال ـ ي	**خوش** = خوښ **حال** = مزاج **ي** = د حالت روستاړی **خوشحالي** = د خوښۍ حالت
هوښیاري		
همکاري		
بې کاري		
بیماري		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کړئ.

پیل		منځ (د کیسې خوځښت)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتیجه/ پیغام	

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. څه یې وکړل؟

۲. ولې یې وکړل؟

۳. کار یې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «تفکر» په اړه بحث وکړئ. هر څوک بـه پـه خپلـه ډلـه کـې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. فکر څه شی دی؟

۲ . د لوستلو په وخت کې خپل فکر متن ته څنګه وراړوو؟

۳. له خپل ذهن څخه بد فکرونه څنګه وباسو؟

کله چې خبرې کوو، چا ته باید ډېر ور نژدې نه شو او مناسبه فاصله ولرو!

نومونه سره بېل کړئ: پـه لانـدې چوکـاټ کـې د ذات او د معنـا نومونـه ګـډوډ راغـلي دي. تاسې يې سره بېل کړئ.

دربار	خوشحالي	ماته	مُلک	خواب	رښتیا
غرور	غاړه‌کۍ	غاړه	پوښتنه	لاس	پاچا
کبر	سره زر	ټوکې	بحث	پیغام	فکر

لاندې جملې ولولئ او (.) او (،) په کې په مناسبو ځایونو کې وکاروئ.

۱. حکیم وویل: نه، یوه پوښتنه دې لا پاتې ده .

۲. حکیم په خواره خوله وویل: هو _ ودې ګټله _

۳. ټوکي وویل: نه _ زه به يې مات کړم _

۴. پاچا وویل: نه _ هېڅوک د هغه سیال نه دی _

۵. ټوکي وویل: هو _ ستا ځواب سم دی _

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویښئ او ویې لیکئ: له خپلو ښنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

ښنګلوری	خنګ لوری
کبرجن	
خوشحالي	
سره زر	
غاړه‌کۍ	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له ښنګلوریو ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. حکیم د ښنګلوري پاچاهۍ دربار ته ولې تللی و؟

۲. حکیم په خپله غاړه‌کۍ ولې شرط ولګاوه؟

۳. په دې کیسه کې د چا تجربه زیاته وه؟

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د پاچا د دربار حکیمانو ځانونه غلي کړل، تاسو ته دا کار څنګه ښکاري؟

۲. د ټوکي چلند ستاسو په نظر څنګه و؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه څنګه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه اونی

د درس هدفونه

ګرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ونکې» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د پوښتنو په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. د ذات او معنا نومونه سره بېل کړئ؛

۴. د اوس مهال جملې په مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۳	اونۍ ۳	درسي ساعت ۱

کاھـ - ـدا - نه	ستو - ما - نی	و - پـ - ـلـ - ـتـ - ـله
وا - ړ - و - له	کر - ونـ - ـدي	شو - ـتـ - ـلو

ذهن | کاھدانه | پلټونکي | لاحول

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې مجسم کړئ.

آرام ذهن

لمر په لوېدو و چې بزګر د شوتلو پنډه په شا له کروندې راستون شو. کاهداني ته ورننوت. دی چې سخت ستړی و، د شوتلو پنډه يې په تلوار سره ته خطا کړه. هغه تار چې ده د شوتلو ګېډۍ پرې تړلې وه، د ساعت په بند کې يې بند شو. د بزګر ساعت ولوېد او په کاهدانه کې ورک شو.

بزګر چې ستومانی په عذاب کړی و، سخت غوسه شو. بوسو ته يې لغته ورکړه خو بیا يې له ځان سره وویل چې شیطان ته لاحول ووایي او په آرام ذهن خپل ساعت ولټوي. ورته ټیټ شو. پروړه يې ډېره وپلټله خو ساعت يې ونه موند. ماشومانو چې د کاهداني مخې ته يې لوبې کولې، بزګر ته وویل: اکا! ساعت دې موږ درته پیدا کړو؟

بزګر چې نور يې د پلټلو حوصله نه درلوده، وویل: هو، راپیدا يې کړئ.

هلکان کاهداني ته ننوتل او ټوله پروړه يې په بل مخ واړوله، خو ساعت يې ونه موند. ټول بېرته راووتل.په دې وخت کې د بزګر لور راغله. هغې پلار ته د اوداسه لپاره اوبه راوړې وې. کله چې د پلار د ساعت له ورکېدو خبره شوه، ويې ویل: دادا! ته دا بدنۍ واخله، مخ لاس تازه کړه، ساعت به دې زه پیدا کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بزگر موسکی شو، ویې ویل: ښه ده لورې، ورځه. خو ګومان مې نه شي چې پیدا به یې کړې. ما او هلکانو ډېر ولټاوه، خو ته وا ځمکه چاوده شوه او دا په کې ننوت. اوس خو لا تیاره هم شوه.

لور یې نرۍ خندا وکړه او ویې ویل: دادا! مور مې ما څه بولي؟ هغه مې پلټونکې نجلۍ بولي.

له دې خبرې سره کاهدانې ته ورننوته. شېبه نیمه پس پلټونکې نجلۍ راووته او بزګر ته یې د هغه ساعت ورکړ .

بزګر ورته وویل: عجبه ده، دومره ژر! څنګه دې وموند؟

نجلۍ ورته وویل: زه په کاهدانه کې کراره کېناستم او په پوره چوپتیا کې مې غوږ ونیو چې د ساعت د ټک ټک ځای سهي کړم.

[تصویر: کلی، د کاهدانې مخې ته دوه غواګانې ولاړې دي. بزګر اودس کوي او یوې (۱۱- ۱۲ کلنې) نجلې ورته ساعت نیولی دی. د کاهدانې ور خلاص دی.]

کورنۍ دنده: تاسې په دې اړه خپله کیسه ولیکئ چې څنګه مو کومه ستونزه په هوښیارۍ او ارام ذهن سره حل کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو څنګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) وویشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
پلټونکي	پلټـ ــ ـونکي	پلټـ (پلټنه) = لټون ـونکي = فاعلي روستاړی، ترسره کوونکي پلټونکي = څوک چې پلټنه کوي
زده کوونکي		
جوړوونکي		
لوستونکي		
لیکونکي		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو څنګلوریو ټولګیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کړئ.

پیل		منځ (د کیسې خوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتیجه/ پیغام	

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو تـه ځـواب ووایئ:

۱. څه یې وکړل؟

۲. ولې یې وکړل؟

۳. کار یې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «پوښتنه» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. موږ پوښتنه ولې کوو؟

۲ . خپله پوښتنه څنګه باید وکړو؟

۳. له ځان څخه پوښتنه کولی شو؟ څنګه؟

نومونه سره بېل کړئ: په لاندې چوکاټ کې د ذات او د معنا نومونه ګډوډ راغلي دي. تاسي يې سره بېل کړئ.

چوپتيا	ځمکه	بدنۍ	ستوماني	ساعت	غوسه
کاهدانه	ګومان	بزګر	شببه	وخت	هلک
حوصله	تياره	شيطاني	اودس	سترپيا	نجلۍ

تېر مهال ته يې واړوئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې وليکئ او د بېلګې په شان هره جمله مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

اوس مهال	مطلق تېر مهال	جاري تېر مهال
لمر لوېږي.	لمر ولوېده.	لمر لوېده.
بزګر غوسه دی.		
شيطان ته لاحول وايي.		
ما پلټونکي نجلۍ بولي.		

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۳	اونۍ ۳	درسي ساعت ۴

ووېشئ او ویې لیکئ: له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

ستوماني	ستوماند ـی
کاهدانه	
پلټونکي	
هلکانو	
چوپتیا	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له ځنګلوریو ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. بزګر او هلکانو ولې ساعت پیدا نه کړای شو؟

۲. په دې کیسه کې هلکان مشران وو که نجلۍ مشره وه؟

۳. د بزګر مېرمنې ولې خپله لور پلټونکې نجلۍ بلله؟

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د بزګر کوم کارونه ناسم وو، ولې؟

۲. د هلکانو او نجلۍ کارونه څنګه ارزوئ؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه څنګه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم ټولګی – څلورم فصل

موضوع: ټولنیز ژوند

ژانر: معلوماتي (مقایسي)

انسان او ټولنه له یو بل سره متقابله رابطه لري.

۱ .ټولنې څنګه جوړېږي؟

۲ .انسانان ولې په ټولنو کې ژوند کوي؟

۳ .انسان او ټولنه څنګه له یو بل سره رابطه لري؟

۴ .که ټولنې نه وای، ژوند به څنګه و؟

۵. په ټولنه کې کومو شیانو ته باید پام وکړو؟

هر شی له بل شي سره ځینې ورته‌والي او ځینې توپیرونه لري.

۱ .د شیانو تر منځ ورته‌والي څنګه معلومولی شو؟

۲ .د شیانو د توپیرونو وجه څه ده؟

۳ .دوه شیان څنګه هم سره ورته وي او هم له یو بله توپیر لري؟

۴ .که ټول شیان ببخي سره ورته وای، څه به پېښېدل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فصل عمومي هدفونه

ګرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د متن په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. د دوو شیانو توپیرونه او ورته‌والي په ډیاګرام کې وښیئ.

۳. د متن په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. متن وارزوئ.

٦. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ.

د لومړۍ اونۍ خاص هدفونه

ګرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «یز» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د ټولنیز ژوند په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. په جملو کې به د څو صفتونو سمه بڼه وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شامـ - ـپانـ - ـزي - ګا - نې	ډولـ - ـفيـ - ـنان	ټو - لـ - ـنيز
نـ - ـظا - مو - نو	سا - عتـ - و - نو	ځپـ - ـړونـ - ـکو

ټولنيز ژوند	شامپانزي	شاهي نظام	داړه

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې تـه (غ) وليکـئ. بيـا مـتن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. ژوي له يو بل سره مينه او خواخوږي کوي.

۲. ځينې ژوي د خپل ټېپي ملګري د ژغورلو هڅه کوي.

۳. د فيلانو په ګله کې نر فيل د ګلې مشر وي.

۴. لېوان ټول عمر له مور او پلار سره تېروي.

۵. د زمريانو او نهنګانو کورنۍ سره ورته دي.

۶. د شامپانزي‌ګانو مشر تر ټولو زوړ نر شامپانزي وي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغـه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسـمه وه، مخـې تـه يـې چليپا وکـاږئ او کـه سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

د انسان او ژوو کورنۍ

ځينې خلک ګومان کـوي چـې يـوازې انسـانان ټـولنيز ژونـد لـري، خـو ځينـې ژوي هـم د انسـانانو غوندې کورنۍ لري. انسانان په کورنيو کې ژوند کوي چې د يو بل خيـال وسـاتي، د خپلـو بچيـو روزنـه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالنه وکړي، او له یو بل سره مینه وکړي. شامپانزي‌ګانې چې د یو بل بدن ګروي، یوازې د صفا کولو لپاره نه وي، بلکې یو بل ته مینه هم ورکوي. همدارنګه زمرۍ یو بل په څټلو نازوي او زمري خپل سرونه سره موښي. په ۲۰۱۳ کال کې خلکو پنځه ډولفینان ولیدل چې لکه جاله سره جوخت روان وو. دوی په خپل سر یو بل زخمي ډولفین نیولی و چې ډوب نه شي.

زموږ په کورنیو کې د یوه مور او پلار اولادونه اوسېږي او هره کورنۍ یو مشر لري. د فیلانو په ګله کې میندې، خویندې، لوڼې او بچې یې وي. د ګلې تر ټولو مشره، د ګلې رهبره وي. کله چې هغه مړه شي، تر ټولو مشره لور یې د هغې ځای نیسي، لکه زموږ په شاهي نظامونو کې چې معمولاً تر پاچا وروسته د هغه مشر زوی پاچا کېږي.

د لېوانو داړه بیا د انسانانو د کورنۍ غوندې وي. مور، پلار او واړه بچیان یې یوه داړه وي. په هره داړه کې له ۵ تر ۱۱ پورې لېوان وي. د لېوانو بچي تر ځوانۍ پورې په داړه کې پاتې کېږي. بیا ځي او ځان ته جوړه پیدا کوي چې بله کورنۍ جوړه کړي.

د زمریو په ګله کې زمرۍ او بچي یې اوسېږي. په هره ګله کې معمولاً ۱۵ زمرۍ او واړه زمري وي. زمرۍ په خپله ګله کې پردۍ زمرۍ نه شي زغملی او که پردۍ زمرۍ وغواړي ګلې ته یې ورګډه شي، دوی یې شړي. د زمریو نر بچي چې ۲ – ۳ کلن شي، له ګلې څخه وځي.

یو ډول نهنګان هم په ډلو کې ګرځي. د هرې ډلې نهنګان د یوې مور بچیان وي. دوی هېڅکله تر یو څو ساعتونو زیات له یو بله نه لرې کېږي او ټول عمر د مور او پلار په خوا کې تېروي.

شامپانزي‌ګانې په لویو ډلو کې اوسېږي. دوی قبیلې، خېلونه او کورنۍ لري. د شامپانزي‌ګانو څو کورنۍ یو خېل جوړوي. په شامپانزي‌ګانو کې کورني اړیکي ډېر غښتلي دي. دوی تر ځوانۍ وروسته هم د مور مینه او پام غواړي. د خېل مشر تر ټولو غښتلی نر شامپانزي وي. د دوی نران له یو بل سره جنګېږي او هر څوک چې بر شو، هغه مشر کېږي. کېدای شي یو نر ډېر غښتلی نه وي، خو چالاکه وي او په چالاکۍ سره پر نورو نرانو بر شي. شامپانزي‌ګانې د ورځې له خوا په خوړو پسې خپرېږي او له نورو کورنیو او خېلونو سره راشه درشه کوي، خو د شپې بېرته راټولېږي او هر څوک په خپل خېل کې د ونو پر څانګو یو بل ته نژدې ویده کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

منابع:

1. https://askdruniverse.wsu.edu/2018/01/12/animals-live-groups
2. https://www.worldatlas.com/articles/what-animals-live-in-groups
3. https://www.onegreenplanet.org/animalsandnature/animal-species-with-strong-family-bonds
4. https://www.conservenature.org/learn_about_wildlife/chimpanzees/chimp_community

[تصویر: د صفحې په منځ کې د انسانانو د یوې کورنۍ عکس په بیضوي چوکاټ کې او چارچاپېره یې په نسبتاً وړو دایرو کې د شامپانزي‌ګانو، زمریانو، لېوانو، او فیلانو د ډلو عسکونه]

کورنۍ دنده: په خپل چم ګاونډ کې د مېږيو، مچیو، مرغیو، چرګانو، مرغانو، پسونو یا نورو ژوو ژوند ته ځیر شئ. وګورئ چې دوی ډله‌ییز او ټولنیز ژوند لري، که جلا جلا اوسېږي. بیا د دوو یا دریو ژوو د ژوندانه توپیرونه او ورته‌والي په کتابچو کې ولیکئ.

فصل ۴	اونۍ ۱	درسي ساعت ۲

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو خنګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
ټولنیز	ټولنه ــ یز	**ټولنه** = اجتماع، ډله، سره یو ځای اوسېدونکي کسان **یز** = صفتي ورروستاړی **ټولنیز** = څه چې د ټولنې او ډلې په بڼه وي، یا په ټولنې پورې تړلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډله‌ييز		
وسپنيز		
غرېز		
لنډيز		

د مقايسې ډياگرام: د مقايسې ډياگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. د زمريانو او لېوانو د ډله‌ييز ژوند توپيرونه او ورته‌والي پيدا او په ډياگرام کې يې وليکئ.

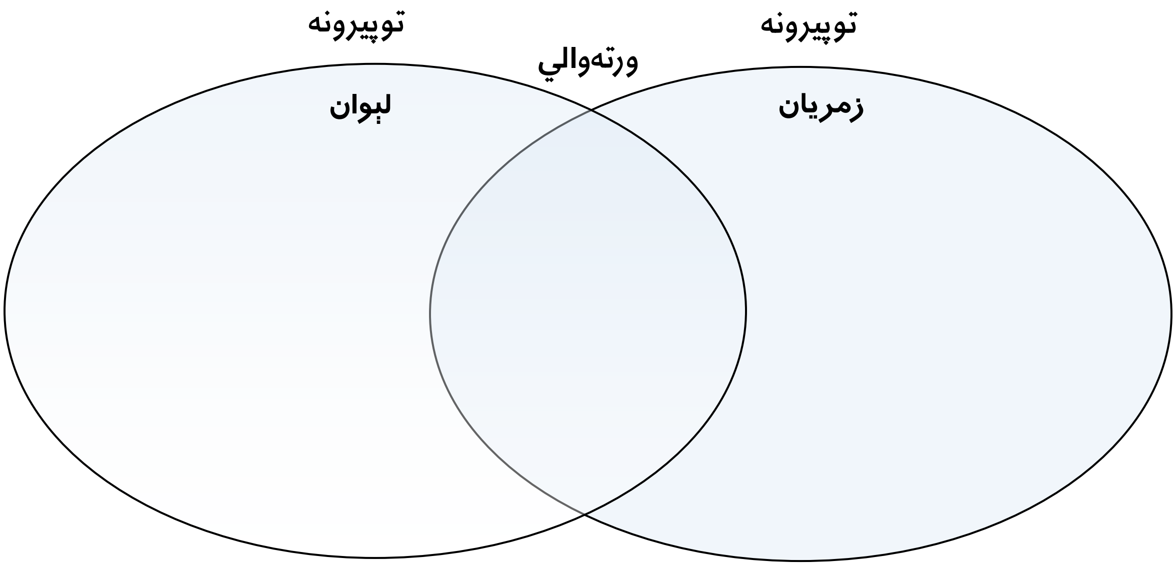

ويې ارزوئ: د «انسان او ژوو کورنۍ» مقاله وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟

۳. د کومې دعوې لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوی و؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ دنده: د انسانانو کورنۍ د کوترو له سېل سره مقایسه کړئ. بیا د مقایسې ډیاګرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته شیان د دایرو په تېره بېره برخه کې او توپیرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې ولیکئ.

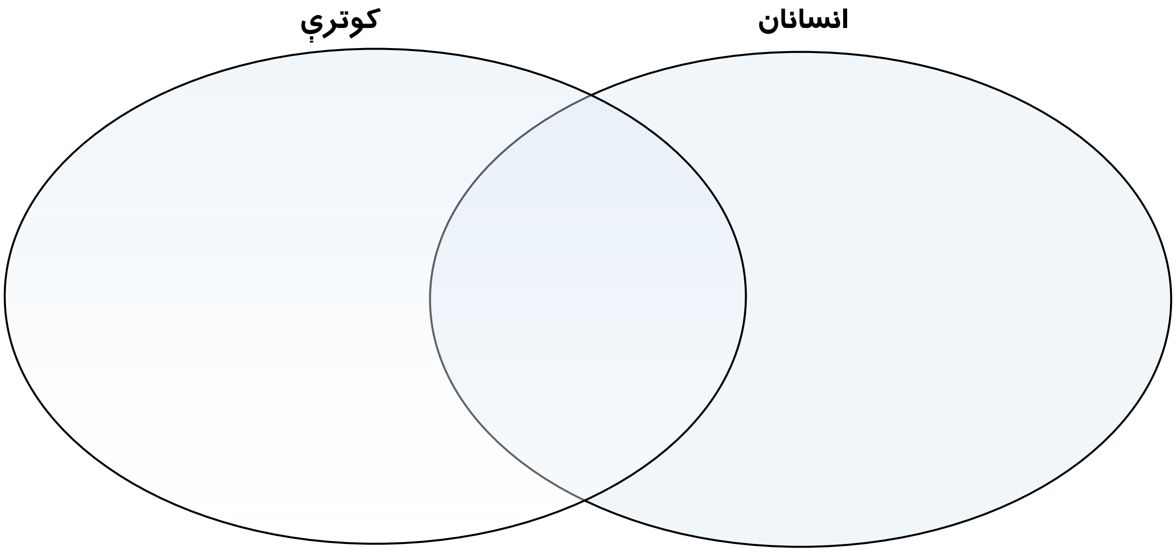

فصل ۴	اونۍ ۱	درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «ټولنیز ژوند» په اړه بحث وکړئ. هر څوک بـه پـه خپلـه ډلـه کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووایي.

د بحث پوښتنې:

۱. انسانان ولې په ټولنو کې ژوند کوي؟

۲ . که یو څوک په ځنګله کې یوازې سر واوسېږي، ژوند به یې څنګه وي؟

۳. فکر وکړئ چې یو کس په ټولنه کې ژوند کوي او بل کس یوازې، د دوی ژوند به کوم توپیرونه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صفتونو سمه بڼه وکاروئ: د لاندې نومونو لپاره په لیندیو کې د راغلیو صفتونو سمه بڼه ولیکئ.

زمری .... سور	زمرې .... سره	زمرۍ .... سره	کربښې .... سرې	(سور)
نهنګ	نهنګان	پاڼه	پاڼې	(شین)
ختکی	ختکې	هندوانه	هندوانې	(اوم)
انار	انارونه	مالټه	مالټې	(خوږ)
ناک	توتان	منه	منې	(پوخ)

کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاګرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بیا د متن د معلوماتو له مخې د فیلانو او شامپانزيګانو ژوند سره مقایسه کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته ځانګړنې د دایرو په تېره برخه کې او توپیرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۴	اونۍ ۱	درسي ساعت ۴

وویېشئ او ویې لیکئ: له خپلو څنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

ټولګی	ټول ګی
ټولنه	
ټولنیز	
ټولې	
ټولنپوه	

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په متن کې نشته. له څنګلوریو ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. فیلان او شامپانزي ګانې ولې د خپلې ډلې لپاره مشر/ مشره لري؟

۲. نهنګان له څو ساعته جلا سفر څخه وروسته، څنګه خپله کورنۍ بېرته پیدا کوي؟

۳. د زمریانو نر بچي چې ۲ -۳ کلن شي او له ګلې څخه وځي، بیا چېرته ځي؟

ویې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د متن په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوهمې اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ځای» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د مېلې او چکر په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. په جملو کې به د څو صفتونو سمه بڼه وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غـ - لـ - ـطېـ - ـړي	آ - را - مبـ - ـري	فـ - ـعالـ - ـيـ - ـتو - نه
سيـ - ـمه - ييـ - ـزې	و - لسـ - ـوا - ـلې	ار - غنـ - ـداو

بانډار | مقاومت | معمولي | جهيل

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. مېله او چکر يوازې د ساعت تېرۍ لپاره دي او بله ګټه نه لري.

۲. ټولې مېلې يو رقم دي.

۳. مېلهځايونه يا طبيعي دي يا انسانانو جوړ کړي دي.

۴. ټول خلک د مېلې لپاره يوازې داسې ځاى خوښوي چې رواني اوبه په کې وي.

۵. بندونه د څمکو د خړوبولو او د برېښنا د توليدولو لپاره جوړ شوي دي.

۶. په پارکونو کې يوازې ونې وي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چليپا وکاږئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

مېله او چکر

مېله او چکر د انسان ذهن او بدن دواړو ته ګټه لري. په مېله او چکر کې د انسان پام غلطېږي، ذهن يې آرامېږي او ستومانې يې لرې کېږي. همدارنګه په مېله کې خلک ډېر ګرځي راګرځي، لوبې کوي، او نور فيزيکي فعاليتونه کوي چې د ورزش غوندې بدن ته ګټه لري. په مېلو او چکرونو کې ټوکې ټکالې، بانډار او ګپ شپ وي چې دا د انسان زړه خوشحالوي. فيزيکي فعاليت، خندا او خوشحالي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناروغیو په وړاندې د بدن مقاومت زیاتوي. همدارنگه د مېله ځایونو تازه هوا سږو، زړه، مغزو او د بدن نـورو برخو ته گټوره ده.

ځینې مېلې عمومي مېلې دي چې خورا ډېر خلک په کې وي، مثلاً د نوروز مېله چـې د افغانسـتان ډېر زیات خلک له کورونو څخه راوځي، ډوک مزار شریف ته ځي او ډوک د نـورو ولایتونـو مېلـه‌ځایونو تـه ځي. ځینې مېلې بیا سیمه‌ییزې دي چې یوازې د یوې سیمې یعنې د یوې ولسوالۍ یـا ولایـت یـا د څـو څنگلوریو ولایتونو خلک ورځي. د پکتیا په زرمت کې د طالبانو یا د توتانو مېله، په جلال آباد کې د نارنج گل مېله، په هرات کې د انگورو مېله، په پروان کې د ارغوان گل مېله سیمه‌ییزې مېلې دي. د مېلـې بـل ډول معمولي مېلې دي چې هره جمعه یا په نورو رخصتیو کې ځینې کسان له خپلو کورنیو یا ملگـرو سره چکر ته راوځي.

مېله‌ځایونه یا طبیعي وي یا انسانانو پخپله جوړ کړي وي. طبیعي مېله‌ځایونـه پـه طبیعـت کـې تیـار وي. ځینې طبیعي مېله ځایونه د ولاړو یا روانـو اوبـو پـه وجـه مشـهور دي. پـه بامیـان کـې بنـد امیـر، پـه بدخشان کې د شیوا جهیل او په غزني کې د سرده بند د طبیعي ولاړو اوبو مېله‌ځایونه دي. د روانـو اوبـو مشهور مېله‌ځایونه د کونړ سیند، د پنجشیر او سالنگ سیندونه، پـه کنـدهار کـې د ارغنـداو سـیند او پـه هرات کې د هریرود سیندونه دي. ځینـې نـور طبیعـي مېله‌ځایونـه ځـنگلي وي، مـثلاً د پکتیـا، پکتیکـا، خوست، کونړ او نورستان ځنگلونه ښه مېله‌ځایونه دي. ځینې خلک بیا د غره چکر خوښوي او ځینې یـې ډاگ او صحرا خوښوي چې هېڅ غږ و غوږ په کې نه وي.

هغه مېله‌ځایونه چې انسانانو جوړ کړي دي یا د اوبو لوی ډنډونه دي، یا باغونه او پارکونـه. پـه کابـل کې د قرغې او سروبي بندونه، په جلال آباد کې د ډرونټې بنـد، او پـه کنـدهار کـې د دالـې بنـد د خلکـو مېله ځایونه دي. دغه بندونه یا د اوبو د ایسارولو او د ځمکو د خړوبولو لپاره جوړ شوي دي، لکه د قرغـې او د دالې بند او یا برېښنا هم په کې تولیدېږي، لکه د سروبي او ډرونټې بندونه.

په ښارونو کې خلکو د مېلې او چکر لپاره پارکونه او باغونه جوړ کړي دي. په باغ کې ونې ډېرې، خـو چمن او میدان کم وي. په پارکونو کې بیا د لوبو میدانونه لکه د والیبال، فوټبـال، او کرېکـټ میدانونـه او لوی لوی چمنونه هم وي. په ځینو پارکونو کې د ماشومانو د ساعت تېرۍ وسـایل لکـه ډولـۍ، څرخونـه، یخمالک، بایسکل، برېښنایي موټرونه او داسې نور شیان هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

[تصویر: د مختلفو مېله‌ځایونو عکسونه، کله: د قرغې بند، د آریوب ځائیو ځنگلونه، بند امیر، د مزار شریف دشت شادیان]

کورنۍ دنده: مېله او چکر مو له خپلې کورنۍ سره خوښېږي که له خپلو ملگرو او همزولو سره؟ د مېلې دا دوه ډولونه سره مقایسه کړئ. په خپلو کتابچو کې د مقایسې ډیاگرام رسم کړئ او د دې مېلو ورته والي او توپیرونه وښیئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلـو ځنګلوریـو ټولګیوالـو سره، هـره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
مېله‌ځای	مېله ــ ځای	**مېله** = د تفریح او چکر لپاره له خپلې کورنۍ یا ملګرو سره له کوره وتل **ځای** = مکاني روستاړی **مېله‌ځای** = هغه ځای چې خلک د مېلې لپاره ورځي
تمځای		
څرځای		
پناه‌ځای		
پېښېدنځای		

د مقایسې ډیاګرام: د مقایسې ډیاګرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. د طبیعي او مصنوعي مېله‌ځایونو توپیرونه او ورته‌والي پیدا او په ډیاګرام کې یې ولیکئ.

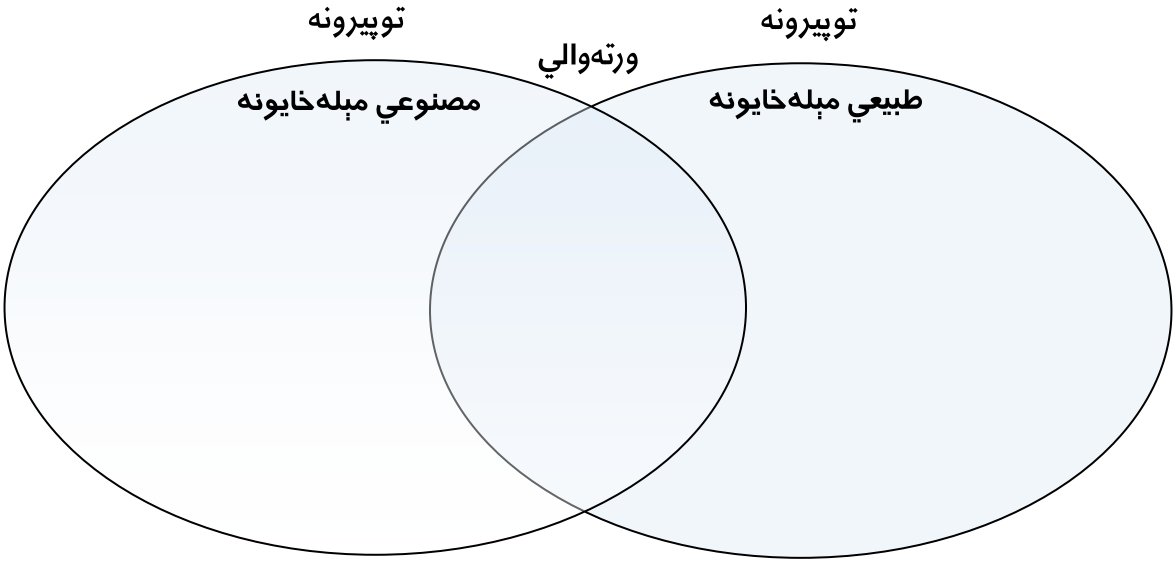

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویې ارزوئ: د «انسان او ژوو کورنۍ» مقاله وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟

۳. د کومې دعوې لپاره دلیل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنۍ دنده: ستاسو کومې لوبې خوښېږي چې په مېلو کې یې وکړئ. د مقایسې د ډیاګرام په کارولو سره، دوې هغه لوبې چې په مېلو کې یې کوئ، سره مقایسه کړئ.

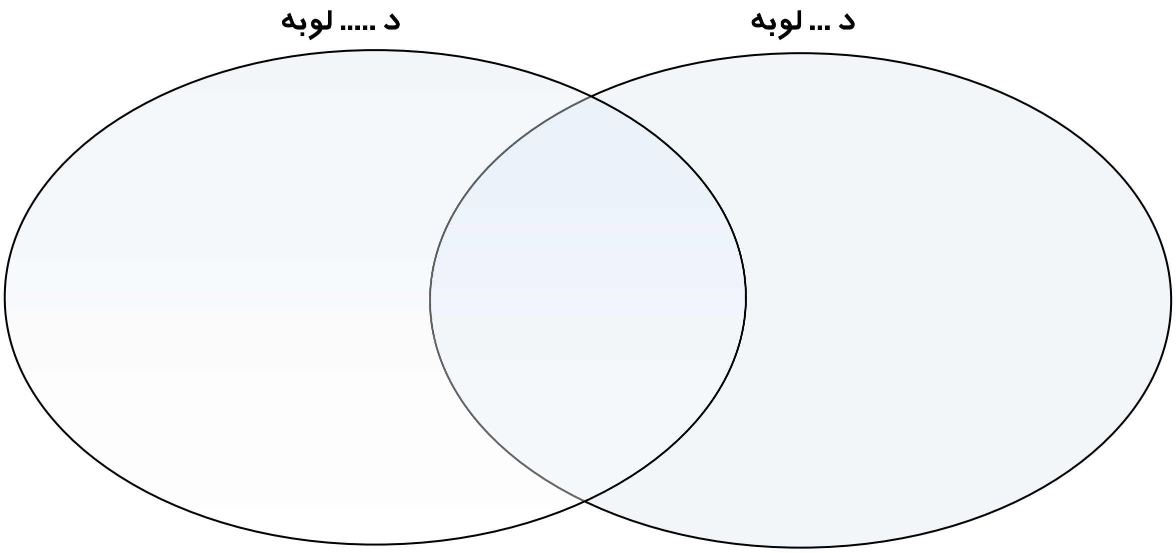

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «مېلې او چکر» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د څينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. له مېلې او چکر څخه ولې خوند اخلو؟

۲ . عمومي مېله ځايونه له شخصي مېله ځايونو څخه څه توپيرونه لري او په څه شي کې سره ورته دي؟

۳. په عمومي مېله ځايونو کې کوم کارونه مناسب دي او کوم کارونه مناسب نه دي؟

د صفتونو سمه بڼه وکاروئ: په کتابچو کې مو د لاندې نومونو لپاره په لينديو کې د راغليو صفتونو سمه بڼه وليکئ.

تریخ	تراخه	ترخه	ترخې	
.... بوټی	.... بوټي	.... پاڼه	.... پاڼې	(تریخ)
.... تندی	.... تندي	.... تڼده	.... تڼدې	(تریو)
.... کمیس	.... کمیسونه	.... لمن	.... لمنې	(اوږد)
.... پیتاوی	.... پيتاوي	.... هوا	.... بړستنې	(تود)
.... وینبته	.... وينبتان	.... شړۍ	.... جامې	(ځیږ)

کورنۍ دنده: د مقايسې په ډياګرام کې هغه کارونه چې په عمومي او شخصي- مېله‌ځايونو کې کولی شو، سره مقايسه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويښئ او ويې ليکئ: له خپلو څنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

غلطېږي	غلط ېږي
آرامېږي	
کرارېږي	
توليدېږي	
لرې کېږي	

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په متن کې نشته. له څنګلوريو ټولګيوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. د ښارونو خلک د مېلې لپاره ولې کليوالو سيمو ته ځي؟

۲. په مېلو کې کوم خطرونه وي چې ځان بايد ترې وساتو؟

۳. مېلې ته چې ځو، کوم شيان بايد راسره واخلو؟

ويې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر وليکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د متن په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېمې اونۍ خاص هدفونه

ګرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «تون» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د کلي او ښار په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. په جملو کې به د ځو صفتونو سمه بڼه وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۴ | اونۍ ۳ | درسي ساعت ۱

انـ – سا – نا – نو	مسـ – تـ – ـريـ – ـتوب	انـ – جيـ – ـنيـ – ـري
دو – کانـ – ـدا – ـري	رسـ – ـتيو – را – نو – نه	مار – کيـ – ـتيو – نه

استوګنه | معمولاً | ککړتیا | هوټل

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. په ښارونو کې د هرې کوڅې ټول اوسېدونکي سره خپلوان وي.

۲. په کليو او ښارونو دواړو کې خلک يو شان دندې او کارونه لري.

۳. د کليو جوماتونه واړه وي خو د ښار جوماتونه لوی دي.

۴. په ښارونو کې کروندې او د مېوو باغونه ډېر دي.

۵. د ښارونو هوا ډېره ککړه وي ځکه چې هلته فابريکې، موټرې، او بخارۍ ډېرې دي.

۶. په کليو کې کثافات او خځلې ځکه کم دي چې اوسېدونکي يې د نظافت خيال ساتي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چليپا وکاږئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

زموږ کلي او ښارونه

ښار او کلی دواړه د انسانانو د استوګنې سيمې دي. په دواړو کې وګړي له نورو انسانانو سره ګډ ژوند کوي. په ښارونو کې ډېر زيات خلک اوسېږي او کورونه په کې واړه خو ډېر دي، خو په کليو کې خلک او کورونه کم وي. د کلي کورونه د ښار تر کورونو لوی وي. د يوه کلي خلک معمولاً سره خپل وي خو په ښارونو کې پردي خلک سره ګاونډيان وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کلي او ښار دواړو کې خلک کار و بار کوي. د ښار خلک مختلف کارونه کوي، لکه: دفتري کارونه، ډاکټري، انجینیري، تجارت، دوکانداري، مستريتوب، نجاري، ډربوري، او ډېر نور کارونه. خو کلیوال معمولاً یا بزګر وي یا مالدار او نور کسبونه په کې کم وي. په ښارونو کې روغتونونه، کلینیکونه، فابریکې او کارخانې، هوټلونه، رسټورانونه او مارکېټونه شته چې ډېر خلک په کې کار کوي، خو په کلیو کې دا شیان نشته.

زموږ په ښارونو او کلیو دواړو کې دکانونه، ښوونځي، او جوماتونه شته. د کلي جومات وړوکی وي خو د ښار جوماتونه لوی او ډېر دي. په کلیو کې د څو کلیو لپاره یو ښوونځی وي، خو په ښار کې ښوونځي ډېر زیات دي. په ښارونو کې پوهنتونونه او د زده کړې مختلف کورسونه وي، خو په کلیو کې پوهنتون نشته. د ښار بازارونه ډېر لوی لوی وي او د هر شي دوکانونه په کې وي، خو په کلیو کې یوازې د پرچون واړه دوکانونه وي.

په ښار او کلي دواړو کې ونې او ګلان وي. په ښارونو کې خلک په خپلو انګړونو کې ونې ږدي او ګلان کري یا په ګلدانیو کې ګلان کري، خو په کلیو کې خلک د خپلو پټیو په شاوخوا کې ونې ږدي او په پټیو کې غنم، جوار، مې، رومیان، بانجان، کچالان، پیاز، بینډۍ او نور شیان کري. په کلیو کې وحشي بوټي او ګلونه چې پخپله شنه کېږي، ډېر وي. ځینې کلیوال د مېوو باغونه لري چې انار، منې، انګور، مندتې، مالتې، بادام، غوزان او نورې مېوې کوي.

په ښارونو کې خځلې او کثافات ډېر او هوا یې ککړه وي. دا ځکه چې هلته په کم ځای کې ډېر خلک اوسېږي. د ښارونو هوا د موټرو، کارخانو، او بخاریو په لوګیو ککړېږي. په ښارونو کې ګرد او دوړې هم زیات وي او د هوا د ککړتیا په وجه ناروغۍ په کې زیاتې دي. د کلیو هوا تازه او پاکه وي ځکه چې د موټرو تګ راتګ په کې کم وي، کارخانې په کې نشته او کورونه هم کم دي.

[تصویر: د صفحې په ښۍ خوا کې د کلي عکس او په چپه خوا کې یې د ښار تصویر]

کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاګرام په کارولو سره د خپلې استوګنې سیمه له یوې بلې سیمې سره مقایسه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلـو ځنگلوریـو ټولگیوالـو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
روغتون	روغ ـــ تون	روغ = جوړ، تون = ځای، مکاني وروستاړی روغتون = هغه ځای چې ناروغان په کې رغېږي.
پوهنتون		
میرتون		
وسله‌تون		
کتابتون		

د مقایسې ډیاگرام: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. زموږ د کلیو او ښارونو توپیرونه او ورته‌والي پیدا او په ډیاگرام کې یې ولیکئ.

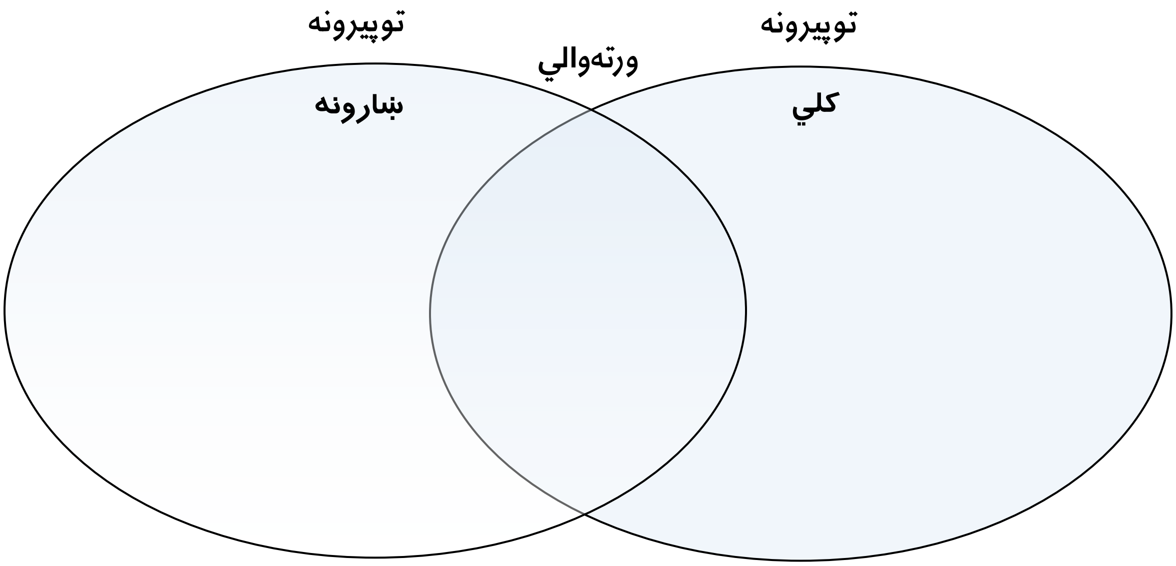

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویې ارزوئ: د «انسان او ژوو کورنۍ» مقاله وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟

۳. د کومې دعوې لپاره دلیل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ د مشرانو په مرسته، د کلي او ښار دودونه سره مقایسه کړئ.

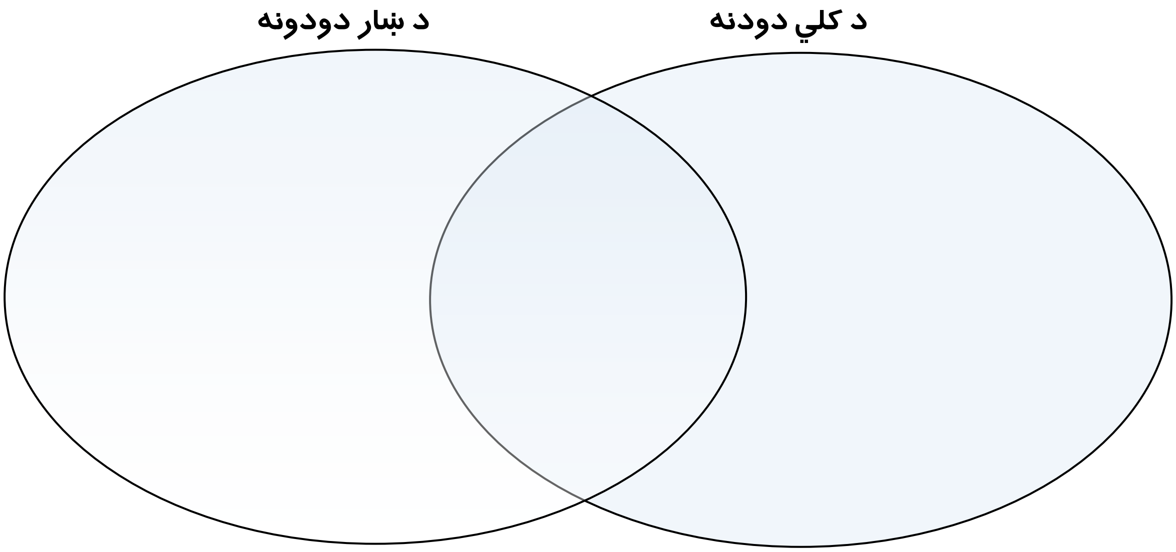

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۴	اونۍ ۳	درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «ټولنيز ژوند» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. ولې ځينې خلک په کليو کې ژوند کوي، ځينې په ښارونو کې؟

۲ . که ټول خلک په کليو کې ژوند وکړي يا ټول خلک په ښارونو کې واوسېږي، نو څه به وشي؟

۳. کليوال ژوند له ښاري ژوند سره کوم توپيرونه لري او څه شی په دواړو کې يو شان دی؟

د صفتونو سمه بڼه وکاروئ: په کتابچو کې مو د لاندې نومونو لپاره په لينديو کې د راغليو صفتونو سمه بڼه وليکئ.

خپور کتاب	خپاره کتابونه	خپره کتابچه	خپري کتابچې (خپور)
.... سری	.... سري	.... ښځه	.... ښځې (سپور)
.... توکر	.... لاسونه	.... ډوډۍ	.... گوتې (پوست)
.... لرگی	.... لرگي	.... دره	.... درې (وروست)
.... بار	.... بارونه	.... پنډه	.... پنډې (درونډ)

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ د مشرانو په مرسته، د کلي او د ښار کورونه سره مقايسه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويښئ او ويې ليکئ: له خپلو ټولګيوالو سره لاندې کلمې پر برخو وويشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

نجاري	نجار ي
ډرېوري	
دفتري	
ډاکټري	
زرګري	

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په متن کې نشته. له ټولګيوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. د کلي خلک په کومو کارونو کې تکړه دي؟

۲. په ښارونو کې خلک ولې په مختلفو دندو او کارونو بوخت دي؟

۳. خلک ولې ښارونو ته مخه کوي؟

ويې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر وليکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د متن په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم ټولګی – پنځم فصل

موضوع: د بریالیتوب لارې

ژانر: بیوګرافي

هر څوک په یوه خاص ډګر کې بریالی کېدای شي.

۱ .بریالیتوب ولې مهم دی؟
۲ .د بریالي کېدو لارې کومې دي؟
۳ .د بریالي کېدو لپاره څه شی په کار دی؟
۴ .د بریالي کېدو لپاره خپله وړتیا څنګه کشف کړو؟
۵. د بریالي کس ګټه چا ته رسېږي؟

د بریالیو کسانو د ژوند کیسې له خوند او پنده ډکې دي.

۱ .د بریالیو کسانو ژوند زموږ له ژونده څه توپیر لري؟
۲ .د بریالیو کسانو د ژوند کیسې ولې لولو؟
۳ .د بریالیو کسانو له کیسې څخه څه زده کولی شو؟
۴ .بریالي کسان څنګه بریالي شوي دي؟
۵. هر څوک بریالی کېدلی شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې فصل عمومي هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د معرفي شوي کس له ژوند سره ذهني رابطه جوړه کړئ؛

۲. د معرفي شوي کس د ژوند په اړه معلومات په چارټ کې ترتيب کړئ؛

۳. د زماني ترتيب په مراعاتولو سره د خپلې کورنۍ د يوه غړي/ غړې د ژوند کيسه وکړئ؛

۴. د ضميرونو سمه بڼه په جملو کې وکاروئ؛

۵. د کيسو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ؛

۶. د معرفي شوي کس عملونه او خبرې وارزوئ؛

۷. د متن په اړه خپل نظر بيان کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ا - نا - هيـ - تـا	زېـ - ـړېـ - ـد - لي	شا - ـعـ - ـره
و - ړک - ـتو - به	نا - ـهيـ - ـلي	جو - ړ - و - لي

ژباړونکي | ليکواله | ناهيلي | د کور مېرمن

ولولئ او درياد يې کړئ: لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراګراف تر لوستو وروسته لـه ځـان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی يادوي؟» دي ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، ليدلي، يا لوستي وو؟

۲۴ کاله وروسته تعليم

اناهيتا روهي ۲۴ کاله له زده‌کړو لرې پاتې شوه، خو نـاهيلي نـه شـوه. اناهيتـا روهـي تکـړه شـاعره، ليکواله او ژباړونکې ده. هغه د ۱۳۵۷ کال د ثور په ۲ نېټه په کابل کې زېږېدلې ده. پلرنی ټـاټوبی يـې د خوست ولايت د اسماعيل خيلو ولسوالي ده. پلار يې پوځي افسر او مور يې د کور مېرمن وه.

اناهيتا لا پنځه کلنه وه چې مشر ورور يې ښـوونځي تـه تلـه او دې بـه هـره ورځ ژړل چـې مـا هـم پـه مکتب کې شامله کړئ. کورنۍ يې فکر وکړ چې د ښوونځي اداره خو يې هسې هم نه مني، ځکـه چـې لا وړوکې ده، نو راځه يو ځل يې مکتب ته بوځه. د مکتب مديرې غوښـتل د دې غاښـونه وګـوري چـې د اوو کلنۍ غاښ يې لوېدلی دی که نه، خو اناهيتا ګوتې جګې کړې او ورته ويې ويل چې زه لا پنځه کلنه يم. مديره پوهه شوه چې دا نجلۍ ځيرکه ده او مکتب ويلی شي، نو شامله يې کړه.

له وړکتوبه يې له کيسو سره جوړه وه. هره شپه به مور يا پلار ته ټينګه شوه چـې کيسـه ورتـه ووايـې. مور به يې د «دربي بي» او «سوی او موی» ولسي کيسې ورته ويلې او پلار به يې د پيغمبرانو کيسې ورتـه کولې. په مکتب کې بيا د کتابتون کارت ورکړل شو. دا به وخت په وخت کتابتون تـه ورتلـه او کتابونـه بـه يې د لوستلو لپاره کور ته وړل. په پنځم ټولګي کې وه چې د کيسو ليکل يې پيل کړل. هغه داسـې چـې د دري ژبې ښوونکي به يې کورنۍ دنده ورکوله چې کيسه وليکي. دا معلمه د اناهيتا ډېره خوښه وه. خـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه خوندور وختونه ژر ختم شول. په وطن کې جنګونه سخت شول او د دوی کورنۍ کله یو ځای کله بل ځای کډه په شا تله راتله. اناهیتا په سختۍ سره تر یوولسم ټولګي پورې درس ووایه خو بیا واده شوه او جرمني ته ولاړه.

په جرمني کې د زده کړې موقع ورته نه وه برابره، نو په کور پاتې شوه. کله چې مور شوه او بچي یې لږ لوی شول، زامنو به ورته کیسې غوښتې او اناهیتا به له خپل ذهنه کیسې جوړولې او هغوی ته به یې ویلې. کله چې ماشومان یې په ښوونځي کې شامل شول، دې ورته د کتابتون کارت واخیست او کتابونه به یې ورته راوړل. اناهیتا له زامنو سره د مکتب په درسونو کې مرسته کوله او همداسې ورو ورو یې جرمني ژبه هم زده کړه. دې چې په جرمني ژبه د ماشومانو لپاره ښه ښه معلوماتي او د کیسو کتابونه ولیدل، فکر یې وکړ چې کاش دا ښکلي کتابونه په پښتو کې هم وای. هماغه وو چې د وطن د ماشومانو لپاره یې ډېر کتابونه پښتو ته وژباړل. پخپله یې هم ماشومانو ته ښې کیسې ولیکلې او یو کتاب یې د «زري کرکي» ادبي جایزه وګټله.

اناهیتا روهي تر ۲۴ کاله ځنډ وروسته په ۳۹ کلنۍ کې بېرته تعلیم پیل کړ. هغه چې له ماشومانو سره ډېره مینه لري، د ماشومانو د ښوونې او روزنې په برخه کې یې مسلکي زده کړې وکړې. د اناهیتا روهي لسګونه کتابونه او ژباړې په پښتو ژبه چاپ شوي دي.

[تصویر: د اناهیتا روهي د کتابونو عکسونه]

کورنۍ دنده: د کورنۍ یوه مشر/ مشرې لکه بابا، انا، مور، یا پلار ته کېنئ او ورته ووایئ چې د خپل ژوند کیسه درته وکړي. تاسې د هغه/ هغې د ژوند مهمې پېښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د اناهیتا روهي ژوند لیک ولولئ او چارټ ډک کړئ.

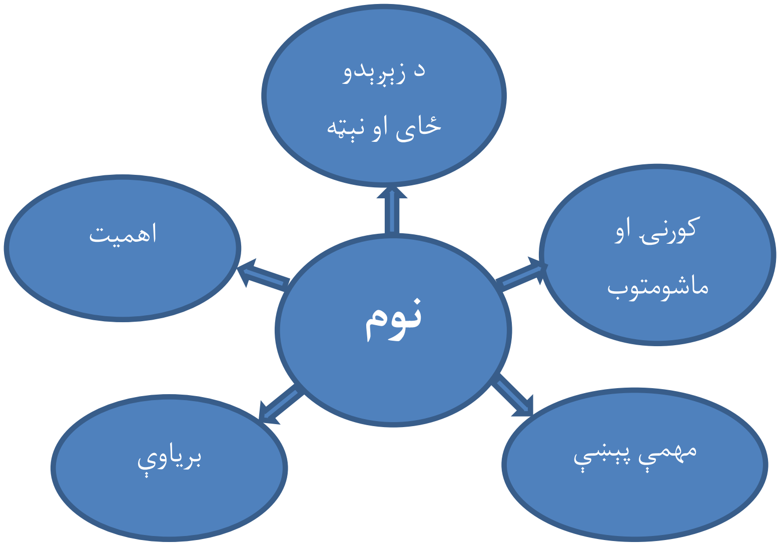

ولولئ او په ذهن کې يې مجسم کړئ: د اناهیتا روهي کیسه ولولئ. د کیسې د هرې برخې تر لوستلو وروسته، تم شئ او څه مو چې لوستي دي، په ذهن کې يې داسې مجسم کړئ لکه په رښتیا چې يې وینئ.

شنه پاڼه او سره مڼانه

دا د هغه وخت کیسه ده چې ونو پاڼې نه درلودې او مرغیو به خپلې ځالې د جګو جګو غرونو په سر کې د تیږو او کرکنډو په منځ کې جوړولې. هغه وخت به هم د شپې له خوا آسمان شین و. ستورو به له یو بل سره پټ پټانی کاوه. کله کله به سپوږمۍ هم د دوی ننداره کوله. ځینو به ویل چې د سپوږمۍ په منځ کې د رڼا ښاپېرۍ ناسته ده. کله چې ښاپېرۍ خوشحاله وي، سپوږمۍ ګرده ښکاري او ډېره رڼا خپروي، خو کله چې خپه وي، بیا نو خواره او ډنګره ښکاري، او رڼا يې هم تته وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه شپه د رڼا ښاپیرۍ ډېره خوشحاله وه او تکې سپینې وړانگې یې شیندلې. یوه وړه سره ممانۍ د تیږو له منځه راووته او له ځان سره یې وویل: زه به نن ښاپیرۍ ته ورشم او د خپلې ستونزې په اړه به ورسره وغږېږم، گوندې هغه را سره مرسته وکړي.

ممانۍ ورو ورو تگ پیل کړ او ډېر ځنډ وروسته د غره سر ته ورسېده. ساه یې نېولې وه په ستړي او ستومانه غږ یې د رڼا ښاپیرۍ ته وویل: تر ټولو ښکلې او سپینې ښاپیرۍ سلام!

ښاپیرۍ د سلام په اورېدو ټکنۍ شوه. خپل سپین شال یې سم کړ او ویې ویل: وعلیکم السلام، زه دې یوازې غږ اورم، تا نه وینم. څوک یې او چېرته یې؟

وړې ممانۍ ځان د ښاپیرۍ وړانگو ته سم کړ او ویې ویل: دلته یم، د غره د لوړې څوکې پر سر.

ښاپیرۍ خپلې وړانگې د غره پر څوکې ورزیاتې کړې. په خندا شوه، ویې ویل: ته خو دومره وړه یې چې ما هېڅ ونه لیدې. ښه څنگه تر دې ځایه راغلې او له ما څه غواړې؟

ممانۍ وویل: ما اورېدلې دي چې ته له هر چا سره مرسته کوې. زه په ډېره خوارۍ راغلم چې ته راسره مرسته وکړې. زما ستونزه همدا ده چې زه ډېره وړه یم. ټول پر ما ملنډې وهي. زه د هېچا نه خوښېږم. په دې لویه نړۍ کې زما دښمنان خورا زیات دي. تر ټولو لوی دښمن مې مرغۍ دي. زه غواړم د دوی په څېر وزرې ولرم او د خطر پر وخت له دوی څخه ځان وژغورم. دا زما سور رنگ د هېچا نه خوښېږي او زه هېڅ د اوسېدو ځای نه لرم. زما شا ته دغه پوښ ډېر تنکی دی او د تیږو تر منځ زر ماتیږي. نو زه ځکه تا ته راغلم چې ته راسره مرسته وکړې.

د رڼا ښاپیرۍ، چې ډېره مهربانه او زړه سوانده وه، په ځیر ځیر یې ممانۍ ته وکتل او په خپلو وړانگینو لاسونو کې یې ممانۍ له تیږو راپورته کړه. د شپې له تیارې څخه یې څو ټکي تور رنگ د ممانۍ په شا وشڅاوه او ورته یې وویل: اوس نو ته دوه رنگه لرې هغه هم تور او سور او دا دوه رنگونه له تا سره ډېر ښکلي ښکاري.

بیا یې له خپلې رڼا څخه یو یو څاڅکی د بڼکې په څېر د ممانۍ په شا ونښلاوه. بیا په خندا شوه او ویې ویل:

اوس ته وزرونه هم لرې. هر کله چې وغواړې الوتلی شې. دا چې ته ډېره وړه او نازکه یې، زه به ستا د اوسېدو لپاره یو نرم او پوست ځای برابر کړم. خو چېرته؟ دې ته باید ښه فکر وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاپېرۍ په فکرونوکې ډوبه وه. آخر په ژړا شوه او ممانې ته يې وويل: زه نه پوهېږم چې ستا د اوسېدو لپاره دومره نرم او پوست ځای له کومه راپيدا کړم؟

خو کله چې د ښاپېرۍ د اوښکو څاڅکي په وچه ځمکه وڅڅېدل، ټولې ونې را شنې شوې. تنکۍ تنکۍ پاڼې يې په وچو څانګو رازرغونې شوې. ځمکه ښکلې شوه، ګلان راوغوړېدل، د ځمکې پر مخ ډېر بوټي راشنه شول.

د رڼا ښاپېرۍ همداسې په ژړا وه. نا څاپه يې ممانه له وړانګينو لاسونو وښويېده. ممانې په هوا کې ژر خپل وزرونه ورپول او د يوې جګې ونې په لوړه څانګه کې پر تکې شنې پاڼې کېناستله.

ښاپېرۍ چې ممانه د وزرونو او تورو خالونو سره په شنه پاڼه وليده، ويې خندل او ويې ويل: دا دی ستا د اوسېدو لپاره مې نرم او پوست ځای هم را پيدا کړ.

ممانه چې پر نرمې پاڼې ولوېده او خپل ځان يې له لوېدو وروسته روغ رمټ وليد، ډېره خوشحاله شوه او له ښاپېرۍ څخه يې مننه وکړه او تر ننه پورې ټولې ممانې د ونو په شنو پاڼو کې اوسېږي.

پاڼې شنې دي، ممانه سره ده او خالونه يې تور دي. او دا درې رنګه؟ تور، سور او زرغون! دا خو د نړۍ تر ټولو ښکلې رنګونه دي! زموږ د هېواد بيرغ هم دا درې رنګه لري. ستا ورته پام دی؟

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ د يوه مشر/ مشرې د ژوند په اړه معلومات په چارټ کې ترتيب کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۵	اونۍ ۱	درسي ساعت ۳

وينا وکړئ: د خپلې کورنۍ د يوه غړي د ژوند په اړه د زماني ترتيب په پام کې نيولو سره وينا وکړئ.

ضميرونه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ. هره بياني جمله په سوالي جمله اوښتې ده. په خپلو کتابچو کې د هرې جملې د نوم پر ځای مناسب ضميرونه وکاروئ.

۱. **د رڼا ښاپېرۍ** ماڼې ته وکتل.

چا ماڼې ته وکتل؟

۲. **ماڼه** ډېره خوشحاله شوه.

.... ډېره خوشحاله شوه؟

۳. **ستورو** به له يو بل سره پټ پټونې کول.

.... به له يو بل سره پټ پټانی کاوه؟

۴. **ټول** پر ما ملنډې وهي.

.... پر ما ملنډې وهي؟

۵. د سپوږمۍ په منځ کې **د رڼا ښاپېرۍ** ناسته ده.

.... د سپوږمۍ په منځ کې ناسته ده؟

کورنۍ دنده: د ماڼې د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ چې د کيسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېيشئ او ويې ليکئ: له خپلو ځنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

ناهيلی	نا هيلی
ناروغ	
ناکس	
ناپوه	
نالايق	

فکر وکړئ: دلته د اناهيتا روهي په اړه استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب يې په متن کې نشته. د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

١. اناهيتا روهي به له کتابتون څخه څه ډول کتابونه د لوستلو لپاره راوړل؟

٢. د دري مضمون معلمه ولې پر اناهيتا روهي ډېره ګرانه وه؟

٣. د جنګ په کلونو کې به اناهيتا په څه شي پسې ډېره خپه وه؟

ويې ارزوئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د لاندې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

١. په ژوند ليک کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

٢. په متن کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات بايد په کې راغلی وای؟

خپل نظر وليکئ: د کيسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کيسې تلوسه څنګه ده؟ له دې کيسې څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

فصل ۵	اونۍ ۲	درسي ساعت ۱

سمـ - ـبا - لـ - ـوي	مـ - ـډا - لو - نه	ا - یا - لـ - ـتو - نو
معـ - ـلو - لا - نو	نـ - ـړی - وا - لو	خوشـ - ـحا - لـ - ـوونـ - ـکي

روزونکی	کېوال	پارا اولمپیک	پناه غوښتونکی

ولولئ او درياد يې کړئ: لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراګراف تر لوستو وروسته لـه ځـان سره فکـر وکړئ چې «دا راته څه شی یادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، لیدلي، یا لوستي وو؟

بې لاسو اتل

«هر څه په شوق کېږي. هر شی چې د زړه له تله وغواړې، تر لاسه به یې کړې.» دا د عباس کریمي خبره ده. دی په ۱۳۷۶ کال کې په کابل کې وزیږېد. د زیږېدو په ورځ یې مور او پلار د دې پر ځای چې خوشحاله وي، سخت غمجن وو او ژړل یې، ځکه چې د ده دواړه لاسونه نـه وو. هغـوی حیـران وو چـې دا بې لاسو ماشوم چې لوی شي، خپل ژوند به څنګه سمبالوي. خو، هېچا ګومان نه کاوه چې یـو وخـت بـه همدغه عباس په لامبو وهلو کې ۳۱ مډالونه ګټي. [VOA – Ashna TV Dari] .

عباس کریمي ته په لومړیو کې ژوند ډېر سخت و، خو ورو ورو یـې دا زده کـړل چـې څنګـه لـه خپلو پښو څخه د لاسونو پر ځای کار واخلي. د پښو په ګوتو یې د ډوډۍ خوړل او کالي اغوستل زده کـړل. بیـا ښوونځي ته ولاړ او ټول خلک یې حیران کړل، ځکه چې درسونه به یې ډېر ښه زده کـول. ده بـه پـه پښـه ډېر واضح لیک کاوه. [د دویچ وېلي وېب سایټ]

د عباس ورور، محمد کریمي، د لامبو په یوه خصوصي حوض کې شریـک و. عبـاس چـې حـوض تـه ولاړ، د لامبو وهلو تمرین یې پیل کړ. په لومړیو ورځو کې به یې د ژغورنې واسـکټ اغوسـت او پـه یـو متـر ژور حوض کې به یې لامبو وهله. څو ورځې وروسته یې بې واسکټه لامبو ووهله. دی وایي: «د ژوند تر ټولو خوشحالوونکې شېبه مې هماغه وه. کله مې چې په لومړي ځل له واسکټه پرته لامبو ووهلـه، داسـي مـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساس کړ چې آزاد یم.» ده چې لامبو وهله، د افغانستان د لامبو وهلو د ملي ټیم روزونکی قاسم حمیدي هم هلته و. هغه د دې صحنې په لیدو سره وویل چې زه به له ده څخه اتل جوړ کړم. هغه وایي: «عباس په ۱۵ ورځو کې تر روغو کسانو ښه لامبو وهل زده کړل.» [د دویچ وېلې وېب سایټ، له ذبیح الله شهزاد سره د عباس کریمي مرکه]

عباس کریمي د افغانستان د معلولانو په سیالیو کې د سرو زرو مډال وګاټه. بیا ایران او ورپسې ترکیې ته کډوال شو. په ترکیه کې یې په ۳ کلونو کې ۱۵ مډالونه وګټل. له هغه ځایه د پناه غوښتونکي په توګه د امریکا متحد ایالتونو ته ولاړ او هلته یې څلور نور مډالونه خپل کړل. په امریکا کې د ده روزونکی ښاغلی ډینس بېکر وایي: «د عباس کریمي لپاره نا ممکن نشته. هغه ورځ تر بلې تکړه کېږي او خپل هر هدف تر لاسه کوي.» [له طلوع نیوز او آشنا ټلویزیون سره د کریمي مرکې]

عباس په ۲۰۱٦ کال کې د معلولانو په نړیوالو سیالیو کې د سپینو زرو مډال وګاټه. په ۲۰۱۹ کال کې یې په پارا اولمپیک سیالیو کې د ګډون جواز تر لاسه کړ چې دا ډېره لویه بریا ده.

عباس کریمي اوس خپلې ټولې چارې پخپله ترسره کوي او د هېچا مرستې ته اړ نه دی. کالي اغوستل، خوراک څښاک، لیکل او هر کار په پښو سره کوي او ان په پښو سره موټر چلوي. دی وایي: «مهمه نه ده چې زه اوس چېرې یم. زه چې هر چېرې یم، د خپل وطن د آبادۍ په اړه فکر کوم.»

مأخذ

https://p.dw.com/p/19whq :نویسنده حسین سیرت، کابل

Profile of Abbas Karimi, swim champion - VOA Ashna

په یوټیوب کې د طلوع نیوز پاڼه

له ورزشي خبریال ذبیح الله شهزاد سره د عباس کریمي مرکه

کورنۍ دنده: داسې وګڼې چې د عباس کریمي پر ځای تاسې یاست. په مسافرۍ کې ژوند کوئ. هره ورځ باید تمرین وکړئ چې په پارا اولمپیکي لوبو کې ښه وځلېږئ. له همداسې تصور سره خپلې کورنۍ ته یو لیک ولیکئ او خپلې ستونزې، خپلې هلې ځلې او خپل پلان ورسره شریک کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د عباس کریمي ژوند لیک ولولئ او چارټ ډک کړئ.

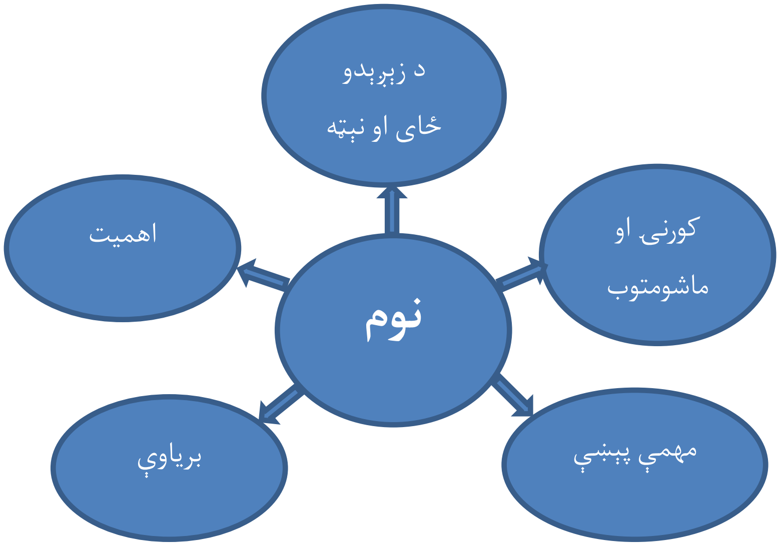

وارزوئ: د عباس کریمي خبرې او کړنې وارزوئ او د دې پوښتنو ځواب ووایئ:

۱. عباس کریمي وایي: «هر څه په شوق کېږي. هر شی چې د زړه له تله وغواړې، تر لاسه به یې کړې.» تاسو ته د دې خبره څنګه ښکاري؟

۲. د عباس کریمي دواړه لاسونه نه وو، خو بیا یې هم د لامبو د زده کولو نیت وکړ، دا کار یې منطقي و؟ دلیلونه مو ووایئ.

کورنۍ دنده: خپلې کورنۍ ته د عباس کریمي کیسه وکړئ او پوښتنه وکړئ چې دوی کوم بل څوک پېژني چې معلول و، خو د ژوند په چارو کې بریالی شو. د هغه/ هغې په اړه معلومات ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۵	اونۍ ۲	درسي ساعت ۳

وينا وکړئ: د خپلې کورنۍ د يوه غړي د ژوند په اړه د زماني ترتيب په پام کې نيولو سره وينا وکړئ.

ضميرونه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ. هره بياني جمله په سوالي جمله اوښتې ده. په خپلو کتابچو کې د هرې جملې د نوم پر ځای مناسب ضميرونه وکاروئ.

۱. **عباس کريمي** اوس خپلې ټولې چارې پخپله ترسره کوي.

هغه اوس خپلې ټولې چارې پخپله ترسره کوي.

۲. **استاد يې** وويل: دی به اتل شي.

.... وويل: دی به اتل شي.

۳. **د عباس مور او پلار** غمجن وو.

.... غمجن وو.

۴. **د عباس مور** ژړل.

.... ژړل.

۵. د **عباس او محمد** مور ډېره خوشحاله ده.

د .... مور ډېره خوشحاله ده.

کورنۍ دنده: نن ستاسو ځينو ټولګيوالو د خپلې کورنۍ د غړو په اړه وينا وکړې. د چا د وينا کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. په دې اړه څو جملې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېشۍ او ويې ليکۍ: له خپلو څنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

کړوال	کړه وال
نړۍوال	
بڼوال	
ټولګيوال	
انډيوال	

فکر وکړئ: دلته د عباس کريمي په اړه استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب يې په متن کې نشته. د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

۱. څه شی د عباس کريمي د برې سبب شو؟

۲. عباس کريمي څنګه پوه شو چې په لامبو وهلو کې تکړه کېدای شي؟

۳. د لامبو وهلو روزونکي څنګه په داوه زړه وويل چې له عباس کريمي څخه به اتل جوړوي؟

ريې ارزوۍ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د لاندې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. په ژوندليک کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په متن کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات بايد په کې راغلي وای؟

۳. د عباس کريمي د ژوندليک عنوان څنګه دی؟ که تاسې همدا متن وليکئ، کوم عنوان به ورته ټاکئ؟

خپل نظر وليکۍ: د عباس کريمي د ژوندليک کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې کيسې څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

فصل ۵	اونۍ ۳	درسي ساعت ۱

کلیـ - ـنیـ - ـکو - نه	پرو - گرا - مو - نه	و - ړکـ - ـتو - نو - نه
انـ - ـتـ - ـخا - با - تو	او - لا - دو - نه	مضـ - ـمو - نو - نو

لوړې زده کړې | پوهنځۍ | پروګرام | ولسي جرګه

ولولئ او درياد يې کړئ: لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراګراف تر لوستو وروسته لـه ځـان سره فکـر وکړئ چې «دا راته څه شی يادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، ليدلي، يا لوستي وو؟

د افغانستان لومړنۍ وزيره

کبرا نورزۍ لومړنۍ ښځه ده چې د افغانستان په حکومت کې وزيره شـوه. هغـه د روغتيـا د وزارت ډېـره بريـالۍ وزيره وه. مېرمن نورزۍ مختلفو ولايتونو ته ولاړه او په لرې پرتو سيمو کې يې کلينيکونه جوړ کـړل چـې د خلکـو علاج په آسانۍ سره وشي. نو خلک د مېرمن کبرا نورزۍ نوم په ښو يادوي او قدر يې کوي.

کبرا په ۱۳۱۱ کال کې په کابل کې وزېږېده. څلور خوينـدې او درې ورونـه يـې وو. د هغـې پـلار پوهېـده چـې تعليم د نجونو او هلکانو لپاره ګټور او ضروري دی. همدا وه چې ټول اولادونه يې په مکتب کې شامل کړل. کبرا ډېره هڅه کوله او درسونه يې ښه زده کول. کله چې له ملالـۍ ليسـې څخـه فارغـه شـوه، د نسـوان پـوهنځي د ساينس څانګې ته بريالۍ شوه. هغه له پوهنتون څخه په ممتازه درجه فارغه شـوه. ممتـازه درجـه هغـه چا تـه ورکول کېده چې په درسونو کې به ډېر تکړه وو.

مېرمن نورزۍ د ملالۍ ليسې مديره شوه. دې چې په ساينس کې لوړې زده کړې کړې وې، پوهېده چې څنګه د ښوونځيو شاګردانو ته د ساينسي مضمونونو زده کړه آسانه کړي. هغې پـه ملالـۍ ليسـه کـې د فيزيـک او کيميـا لابراتوارونه جوړ کړل چې شاګردان عملي تجربې وکړي. د ښوونځي کتابتون ته يې ډېر نوي کتابونـه راوړل چـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکې د مکتب پر کتابونو سربېره نور کتابونه هم ولولي او خپله پوهه او معلومات زيات کړي. کله چې مېرمن کبرا نورزۍ د ملالۍ ليسې مديره وه، دا مکتب د نجونو بهترينه ليسه شوه.

مېرمن نورزۍ وروسته د مېرمن ټولنې رييسه شوه. دا ټولنه د دې لپاره جوړه شوې وه چې افغان مېرمنو ته د تعليم او کار لاره هواره کړي او ستونزې يې حل کړي. بيا مېرمن نورزۍ د لا لوړو زده کړو لپاره د فرانسې سوربون پوهنتون ته ولاړه. بېرته چې راغله په کابل پوهنتون کې د «تدبيرِ منزل» د پوهنځي رييسه شوه.

مېرمن نورزۍ د محمد ظاهر شاه په پاچاهۍ کې د افغانستان د اساسي قانون په جوړولو کې برخه واخيسته. په ۱۳۴۴ کال کې د روغتيا وزيره شوه. هغه څلور کاله وزيره وه او په وزارت کې يې ډېر خدمتونه وکړل. وروسته يو ځل بيا د مېرمن ټولنې رييسه شوه. کله چې د مېرمن ټولنې رييسه وه، مېرمنو ته يې د ليک لوست پروګرامونه ډېر کړل، په کابل او نورو ولايتونو کې يې ورکتونونه او د نجونو لپاره مسلکي مکتبونه تأسيس کړل.

د کابل خلکو ته د مېرمن کبرا نورزۍ خدمتونه معلوم وو، نو هغه يې په ولسي جرګه کې خپله وکيله غوره کړه. مېرمن نورزۍ په ولسي جرګه کې هم خلکو ته خپل خدمتونه جاري وساتل. بيا چې په وطن کې جنګونه پيل شول او اکثره خلک نورو هېوادونو ته ولاړل، مېرمن کبرا همدلته په کابل کې پاتې شوه او په ۱۳۶۵ کال کې وفات شوه.

ماخذ: محترم عاليه پرونتا (خواهر مرحوم کبرا نورزی) و همسر ايشان محترم وحيد پرونتا، اسناد کتابخانه عامه کابل و «زن در افغانستان و جهان» مولف عبدالحميد مبارز، جنوری ۲۰۰۰.

https://8am.af/kobra-norozi-first-premier-afghanistan/

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ د يوې مشرې يا يوه مشر کيسه واورئ چې مکتب يې په څو کلنۍ کې پيل کړ، څومره تعليم يې وکړ، کوم مضمون يې خوښ و، او خپل درسونه به يې څنګه زده کول. بيا همدغه معلومات وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د اغلې کبرا نورزۍ ژوندلیک ولولئ او چارټ ډک کړئ.

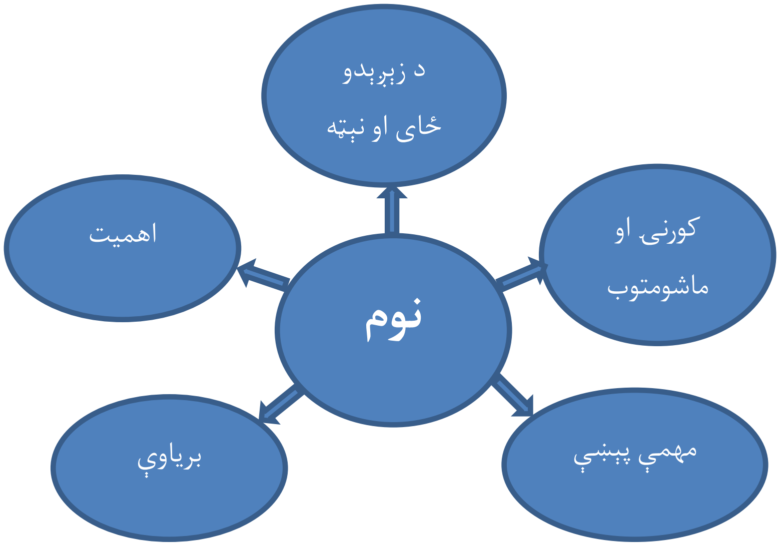

وارزوئ: د مېرمن نورزۍ خبرې او کړنې وارزوئ او د دې پوښتنو ځواب ووایئ:

۱. مېرمن کبرا نورزۍ په ملالۍ لیسه کې لابراتوارونه جوړ کړل او کتابتون ته یې نوې کتابونه راوړل، دا کار یې تاسو ته څنګه ښکاري؟

۲. د جنګ په کلونو کې ډېر خلک له وطن څخه ولاړل، خو مېرمن نورزۍ په وطن کې پاتې شوه، دا کار یې څنګه ارزوئ؟

کورنۍ دنده: خپلې کورنۍ ته د مېرمن کبرا نورزۍ کیسه وکړئ او پوښتنه وکړئ چې دوی کومه بله مېرمن پېژني چې خلکو ته یې ښه خدمت کړی وي. د هغې په اړه معلومات ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۵	اونۍ ۳	درسي ساعت ۳

وینا وکړئ: د خپلې کورنۍ د یوه غړي د ژوند پـه اړه د زمـاني ترتیـب پـه پـام کـې نیولـو سره وینـا وکړئ.

ضمیرونه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ. هره بیاني جمله په سوالي جمله اوښتې ده. پـه خپلـو کتـابچو کې د هرې جملې د نوم پر ځای مناسب ضمیرونه وکاروئ.

۱. **مېرمن کبرا نورزۍ** کلینیکونه جوړ کړل.

هغې کلینیکونه جوړ کړل.

۲. **کبرا** په کابل کې وزېږېده.

.... په کابل کې وزېږېده.

۳. **مېرمنو** ته یې د لیک لوست پروګرامونه زیات کړل.

.... ته یې د لیک لوست پروګرامونه زیات کړل.

۴. د **کبرا** پلار پوهېده چې تعلیم هلکانو او نجونو دواړو ته ګټور دي.

د .... پلار پوهېده چې تعلیم هلکانو او نجونو دواړو ته ګټور دي.

۵. د کابل خلکو ته د **مېرمن کبرا** خدمتونه معلوم وو.

د کابل خلکو ته د .... خدمتونه معلوم وو.

کورنۍ دنده: نن ستاسو ځینو ټولګیوالو د خپلې کـورنۍ د غـړو پـه اړه وینـا وکـړې. د چـا د وینـا کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویشئ او ویې لیکئ: له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

نورزی	نور زی
بارکزی	
احمدزی	
پوپلزی	
اخکزی	

فکر وکړئ: دلته د اغلې کبرا نورزۍ په اړه استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب یې په متن کې نشته. د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۱. کله چې مېرمن کبرا نورزۍ د ملالۍ لیسې مدیره وه، دا لیسه ولې د نجونو بهترینه لیسه شوه؟

۲. مېرمن نورزۍ چې د روغتیا وزیره وه، ولې به یې ولایتونو ته سفرونه کول؟

۳. مېرمن نورزۍ ولې دوه واري د مېرمنو ټولنې رییسه شوه؟

بیا ارزونه: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د لاندې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. په ژوندلیک کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په متن کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

۳. د عباس کریمي د ژوندلیک عنوان څنګه دی؟ که تاسې همدا متن ولیکئ، کوم عنوان به ورته ټاکئ؟

خپل نظر ولیکئ: د عباس کریمي د ژوندلیک کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم ټولګی – شپږم فصل

موضوع: مختلف موضوعات

ژانر: شعر

شعر زموږ فکر او احساس په تصویري، ښایسته او موزون ډول بیانوي.

۱. د شعر ژبه له عادي ژبې سره څه توپیر لري؟
۲. د شعر او نثر توپیرونه کوم دي؟
۳. د خپلو احساساتو بیان ولې مهم دی؟
۴. د شعر تصویرونه څنګه راسپړلی شو؟
۵. د شعر په معنا څنګه پوهېدلی شو؟

د درس هدفونه

ګرانو زده‌کوونکو! تاسې به په دې درس کې:
۱. شعرونه او ترانې په مناسب لحن او غږ سره ولولئ؛
۲. د شعر جوړښت او له نثر سره د شعر توپیر توضیح کړئ؛
۳. د شعر وزن به معلوم کړئ؛
۴. د شعر هم‌قافیه کلمې به لست کړئ؛
۵. د شعر مفهوم به په خپله ژبه ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ١	درسي ساعت ١

ک – ـتا – ـبو – نه	غا – ښو – نه	میـنـ – ځـ – ـمه

راکښېنم | ناشتا | ترپا | مدار

ولولئ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې له نثر سره څه توپیر لري.

سهار

چې راکښېنم سهار
خپل کالي کړم تیار
کړم په بکس کې په ځای
کتابونه، خودکار
توره دړه، پنسل
پنسل پاك او پرکار
بیا مې مینځمه لاس
هم غاښونه کرار
که مې غښ وي نوکان
هغه اخلم هوار
بیا مې خورمه ناشتا
چې هر څه وي تیار
د مور لاس کړمه ښکل
بیا رهي شم په لار
نه په منډه، ترپا
سم په شمار، په مدار

ومان نیازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیتونه وپېژنئ: د پورتني شعر هر بیت جلا جلا ولیکئ، لکه:

چـــې راکښــېـنـم ســهــار	**خپل کالي کړم تیار**

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې څپې وشمارئ او وګورئ چې ټولې مسرې یې سره یو شان دي، که څپې یې کمې زیاتې دي، لکه:

چــې ـ را ـ کښــې ـ ـنـم ـ ســ ـ ـهــار (٦ څپې)	**خپل ـ کا ـ لي ـ کړم ـ تـ ـ ـیار** (٦څپې)

همقافیه کلمې پیدا کړئ: په شعر کې هغه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ چې د پای غږونه یې سره یو شان دي، لکه: **سهار، تیار** ...

کورنۍ دنده: د شعر مفهوم او مطلب په خپله ژبه ولیکئ، داسې چې د هر بیت پر ځای یې یوه جمله راغلې وي، لکه:

چـــې راکښــېـنـم ســهــار	**خپل کالي کړم تیار**
سهار چې راپاڅم، خپل کالي تیاروم.	

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ۱	درسي ساعت ۲

سـ - ـبـ - ـقو - نه	لمـ - ـد - وي	پنـ - ـړوسـ - ـکی

تنۍ	پنړوسکی	چابکي	جینۍ

ولولئ او څېر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې لـه نـثر سره څـه تـوپير لري.

تورپېکی

زمــا لاس کـې مـرۍ	لیکي، لیکي مرغۍ
ســبـقـونـه مـې يـاد	ب بـادام، ت تـنـۍ
شـر، شـرپـۍ د باران	لـمـدوي تــوتـکـۍ
تـن تــڼا د بـربـښـنـا	ما ته راکړه چتـرۍ
پـه لــمــن کـې راوړم	تـکـه سپینـه ږلـۍ
سپین پنړوسکی د چا	د چـابـکـې جیـنـۍ
هـغـه خـوك ده ربـتيا	ها زمـوږ ګـاونـډۍ
د نـوم ټـکي يې اووه	ت و ر، پ، ې کـۍ

تـورپـېـکـۍ، تـورپـېـکـۍ

ومان نیازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیتونه وپېژنئ: د لوستل شوي شعر بیتونه په نښه کړئ او هر بیت یې جلا جلا ولیکئ، لکه:

زمـــا لاس کـې مــری لیکې، لیکې مرغۍ

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې څپې وشمارئ او وګورئ چې ټولې مسرې یې سره یو شان دي، که څپې یې کمې زیاتې دي، لکه:

ز ـ مـــا ـ لاس ـ کـې ـ مـ ـ ـ ری (٦ څپې) **لیـ ـ ـ کې، لیـ ـ ـ کې ـ مر ـ غۍ** (٦څپې)

همقافیه کلمې پیدا کړئ: په شعر کې هغه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ چې د پای غږونه یې سره یو شان دي، لکه: **مری، مرغۍ ...**

کورنۍ دنده: د شعر مفهوم یا مطلب په خپله ژبه ولیکئ، داسې چې د هر بیت پر ځای یې یوه جمله راغلې وي. که په بیت کې فعلونه غورځېدلي وي، تاسې یې په جمله کې ولیکئ، لکه:

زمـــا لاس کـې مــری لیکې، لیکې مرغۍ
زما په لاس کې مرۍ دي او لیکې لیکې مرغۍ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ١	درسي ساعت ٣

کند - ـها - ری	ښا - یسـ - ـته	ا - لو - چو

پېنې | سدرۍ | چرمه | لښتۍ

ولولۍ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې له نثر سره څه توپير لري.

لښتۍ

زما کمیس خامکي — ستا کمیس د چرمو
زما څپلۍ تکې سرې — ستا پېنې دي په پېنو
زما سدرۍ زر زرې — ستا ټیکرۍ د خالو
زما خولۍ کندهارۍ — ستا بنګړې په لاسو
ښایسته مو جامه — سیل ته ځو په میلو
زه به راوړم ګلان — ته لښتۍ د الوچو
ته لښتۍ د الوچو

ومان نیازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیتونه وپېژنئ: د لوستلو شوي شعر بیتونه په نښه کړئ او هر بیت یې جلا جلا ولیکئ، لکه:

زما کمیس خامکي	**ستا کمیس د چرمو**

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې څپې وشمارئ او وګورئ چې ټولې مسرې یې سره یو شان دي، که څپې یې کمې زیاتې دي، لکه:

زما ـ ک ـ ـمیس ـ خا ـ مـ ـ ـکي (٦ څپې)	**ستا ـ ک ـ ـمیس ـ د ـ چر ـ مو** (٦څپې)

همقافیه کلمې پیدا کړئ: په شعر کې هغه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ چې د پای غږونه یې سره یو شان دي، لکه: **چرمو، لاسو** ...

کورنۍ دنده: د شعر مفهوم په نثر ولیکئ، داسې چې د هر بیت پر ځای یې یوه جمله راغلې وي. که په بیت کې فعلونه غورځېدلي وي، تاسې یې په جمله کې ولیکئ، لکه:

زما کمیس خامکي	**ستا کمیس د چرمو**
زما کمیس خامکي دی او ستا کمیس د چرمو دی.	

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ١	درسي ساعت ۴

کو - کو - پـ - ـښه	چوڼ - ـګ - ـښه	جـ - ـجو - غه

کوکوپښ	چنډرۍ	ججوغه	شخه

ولولئ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او له فکر وکړئ چې له نثر سره څه توپیر لري.

کوکوپښ

موږ ته راکړه دوې ښکې	کوکوپښه، پښه، پښه
سبا راشه په اتڼ	در واده به کړو چونګښه
***	
موږ په کار نه دي مرۍ	رنګ دې ورک شي د روپۍ
ستا مو برګه چپن خوښه	ته وهه خپلې چنډرۍ
***	
د اوبو غاړې ته راشه	کوکوپښه، پښه، پښه
شین خالۍ چونګښه یوسه	ستا ججوغه شخه پخه

ومان نیازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شعر بندونه وپېژنئ: د لوستل شوي شعر بندونه په نښه کړئ او هر بند یې جلا جلا ولیکئ،

لکه:

موږ ته راکړه دوي بنګړي	کوکوپښه، پښه، پښه
سبا راشه په اتڼ	در واده به کړو چونګښه

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې څپې وشمارئ او وګورئ چې ټولې مسرې یې سره یو شان دي،

که څپې یې کمې زیاتې دي، لکه:

موږ ـ ته ـ را ـ کړه ـ دوي ـ بـ ـ نګـ ـ ـکي (۸

همقافیه کلمې پیدا کړئ: د شعر په هر بند کې هغه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ چې

د پای غږونه یې سره یو شان دي، لکه: **پښه، چونګښه** ...

کورنۍ دنده: د شعر د هر بند مفهوم جلا جلا په نثر ولیکئ، که په بیت کې فعل په خپل

ځای کې نه وي راغلی، تاسې یې په خپل ځای یعنې د جملې په آخر کې ولیکئ، لکه:

موږ ته راکړه دوي بنګړي	کوکوپښه، پښه، پښه
سبا راشه په اتڼ	در واده به کړو چونګښه

کوکوپښه! موږ ته دوي بنګړي راکړه. سبا په اتڼ راشه. موږ به چونګښه در واده کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به په دې درس کې:

۱. په مناسب لحن او غږ سره شعرونه او ترانې ولولئ؛

۲. شعرونه د جوړښت په لحاظ سره بېل کړئ؛

۳. ځينې شيان له نورو شيانو سره تشبيه کړئ؛

۴. هم‌قافيې او هم‌وزنې کلمې په نښه کړئ؛

۵. د نومونو لپاره مناسب صفتونه انتخاب کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ۲	درسي ساعت ۱

مل – ګـ – ـړي	ما – شو – ما – نې	تـې – ـرېـ – ـړي

غومبر | ستايي | کوينه

ولولئ او ځير شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې دا شعر په جوړښت کې له هغو شعرونو سره، چې په تېره اونۍ کې مو ولوستل، څه توپير لري.

دوې کوترې

هغه دوې کوترې ګوره يوه سپينه، بله توره
سره دواړه دي ملګرې په غومبر کوي خبرې
په يو بل باندې دي ګرانې لکه خويندې ماشومانې
سره ناستې چې په بام وي خولې يې خلاصې په سلام وي
ښې کيسې سره کوينه ښې په مينه، مينه، مينه
د خوښۍ ترانې وايي ښکلې ږوند ورباندې ستايي
د دوی ښه تېرېږي ژوند دوی له ژونده اخلي خوند
ملګرتيا او مينه ښه وي زړونه پاک لکه ښيښه وي

پير محمد کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبیه کړئ: په لاندې جملو کې د «خویندې ماشومانې» او «ښیښنه» پر ځای نوري داسې کلمې ولیکئ چې له «کوترو» او «پاک زړونو» سره ولګېږي.

کوترې لکه خویندې ماشومانې دي.
زړونه پاک لکه ښیښنه وي.

صفتونه وکاروئ: د لاندې چوکاټ د هر شي لپاره درې - درې صفتونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ:

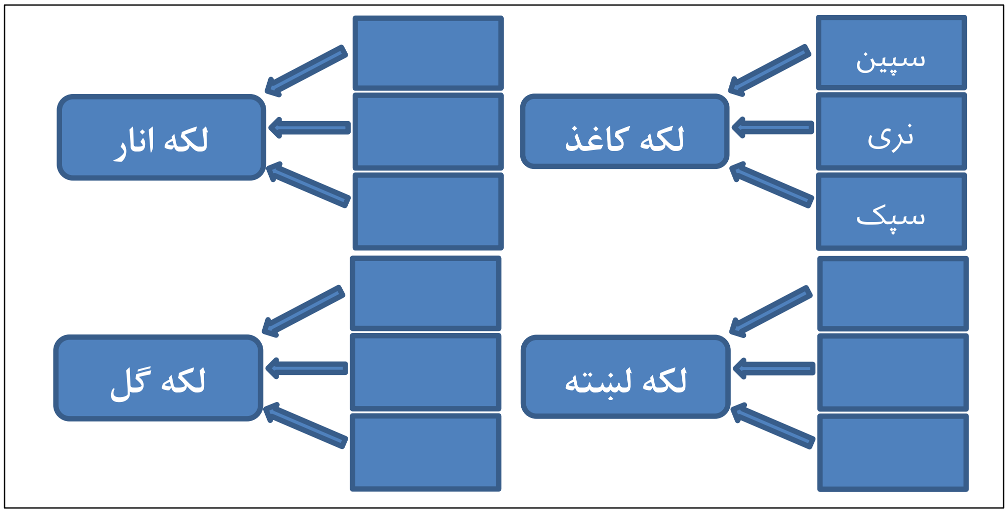

کورنۍ دنده: د لاندې مثال غوندې، د شعر د هر بیت مطلب په خپله ژبه په جملو کې ولیکئ:

هغه دوې کوترې ګوره   یوه سپینه، بله توره
هغه دوې کوترې وګوره چې یوه یې سپینه او بله یې توره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ٢	درسي ساعت ٢
ړ - ګیـ - ـنو	ښکا - رېـ - ـږي	ښکا - ر - مه

ځانګړې | غوټچو | وریږدو | مزلي

ولولئ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې د جوړښت په لحاظ د لومړي درس له شعر سره څه توپير لري.

د پسرلي غږ

زه په پستو پستو وږمو ښکلی یم	یم پسرلی، په ونو شنو ښکلی یم
لکه تور، سور، زرغون بيرغ د وطن	د هر يو ګل په رنګينو ښکلی یم
هر يو موسم لري ځانګړې ښکلا	خو زه په خو رنګه رنګو ښکلی یم
اوړی او منی په ميوو دي خواږه	زه په غوټيو، په غوټچو ښکلی یم
ژمی په سپينو واورو ښه ښکاريږي	زه د باران په وريږدو ښکلی یم
په ما کې شپه او ورځ مزلي کوه	د ښې هوا په لګيدو ښکلی یم
پاک او سوتره ښکارمه ګوره راته	لکه شاګرد په ښو جامو ښکلی یم

پیر محمد کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفتونه ولیکئ: په خپلو کتابچو کې د لاندې کلمو لپاره دوه دوه مناسب صفتونه ولیکئ:

نرمه	خوږه	خبره	....	....	سیند
....	....	انار	....	....	غرونه
....	....	جامې	....	....	پاڼې
....	....	ستورې	....	....	کتاب
....	....	آسمان	....	....	انسان

مناسب صفت پیدا کړئ: په لاندې چوکاټ کې نومونه او صفتونه ګډوډ راغلي دي. تاسې ادا کلمې په همدې رقم په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا د هر نوم مناسب صفت پیدا او یې ورسره ونښلوئ.

پستې	ونې
شنې	ګلان
رنګین	ورېمي

سپینې	ښکلا
ځانګړې	کتاب
ښه	واورې

کورنۍ دنده: پنځه شیان انتخاب کړئ. بیا دغه پنځه شیان په یو صفت کې له بل شي سره تشبیه کړئ. لکه:

شی: کاغذ	**صفت:** سپین	**کاغذ د واورې غوندې سپین دی.**
شی: دېوال	**صفت:** شین	**دا دېوال د پاڼې په شان شین دی.**

(c) ketabton.com: The Digital Library

او – سپـ– ـږ – مه	کپـ – ـږ – مه	پېـ – ـژ – نۍ

لشي | دارو | درمان

ولولئ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې په جوړښت کې د دې اونۍ د کوم درس له شعر سره ورته دی.

کب

ما پیژنئ څه یمه؟ نرم لکه زړه یمه
ژوند مې په اوبو کې دی سیند کې، په ویالو کې دی
وچه کې مړ کېږمه نه په کې اوسېږمه
غوښه مې پسته مسته ډېره ده بدن ته ښه
غوښې کې خوړې لرم پام کوه لشي لرم
خلکو جوړ زما له ځان تېل، غوړي، دارو، درمان
کب، ماهي نامه زما
واوره ترانه زما

پیر محمد کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

قافيه او رديف پيدا کړئ: د لاندې مثال په شان، په شعر کې همقافيه کلمې او رديفونه پيدا او په کتابچو کې يې وليکئ:

ما پېژنئ خه يمه	**نرم لکه زړه يمه**
همقافيه کلمې: خه، زړه	
رديف: يمه	

همقافيه کلمې وليکئ: په لاندې چوکاټ کې څو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې يوې لپاره پنځه – پنځه همقافيه کلمې پيدا او په کتابچو کې يې وليکئ:

ځان	خان، جهان، ودان، ګران، امان
ترانه	............، ....، ....، ....، ....
ښار	............، ....، ....، ....، ....
ځاله	............، ....، ....، ....، ....
مکۍ	............، ....، ....، ....، ....

کورنۍ دنده: پنځه شيان انتخاب او له پنځو نورو شيانو سره يې تشبيه کړئ. هره تشبيه يو ځل د جملې او بل ځل د عبارت په بڼه وليکئ، لکه:

دا شربت داسې خوږ دی لکه ګبين.

خوږ لکه ګبين شربت

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ١	درسي ساعت ٣

ګ – ـلا – بو – نه	ور – بـ – ـښې	نـ – ـځېـ – ـړي

ورا — رڼېږي — ځراغان

ولولئ او ځير شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې د جوړښت پـه لحـاظ د دې اونـۍ د نورو درسونو له شعرونو سره څه توپير لري.

د وريځو اوښان

راغلل د وريځو تور تور اوښان
بار يې په شا دی د سپين باران

***

کــه ګـلابونـه او که شړشم دي
خوښي وربـښي خوشحال غنم دي
لکه اختر ته
وي ماشومان

***

نـري شـمـال تـه ونــې نـځـېږي
د ځانګو شال شال يې شين رڼېږي
د ورا د ښکليو
نجونو په شان
رنـې اوبـه بـه شــې را روانـې
د وطـن دښـتـې به کـړي ودانې
شي ځراغان به
افـغـانـسـتـان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره تشبيه وليکئ: په لاندي چوکاټ کې څو نيمګړې تشبيه‌ګانې راغلې دي. تاسې يې په بشپړو تشبيه‌ګانو واړوئ.

د وريځو اوښان راغلل = وريځې لکه اوښان راغلل

د باران بار د وريځو په شا دی

د څانګو شال رپېږي

د باد شپېلۍ ښکلې نغمه غږوي

هم‌قافيه کلمې وليکئ: په لاندي چوکاټ کې څو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې يوې لپاره پنځه – پنځه هم‌قافيه کلمې پيدا او په کتابچو کې يې وليکئ:

مور	**خور، کور، ګور، ورور، اور**
تراني	....
مچۍ	....
خندل	....
خندان	....

کورنۍ دنده: د شعر د هر بند مطلب په خپله ژبه په نثر وليکئ، لکه:

راغلل د وريځو تور تور اوښان
بار يې په شا دی د سپين باران

تورې وريځې لکه تور اوښان ورو ورو راغلې او سپين باران يې لکه بار په شا کړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به په دې درس کې:

۱. په مناسب لحن او غږ سره شعرونه او ترانې ولولئ؛

۲. شعرونه د جوړښت په لحاظ سره بېل کړئ؛

۳. ځينې شيان له نورو شيانو سره تشبيه کړئ؛

۴. هم‌قافيې او هم‌وزنې کلمې په نښه کړئ؛

۵. د نومونو لپاره مناسب صفتونه انتخاب کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ٦	اونۍ ٣	درسي ساعت ١

شيـ - ـريـ - ـنه	بخـ - ـمـ - ـلي	ما - شيـ - ـني

نازنینه | ګډۍ | مري

ولولئ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او ووایئ چې غزل دی که مثنوي.

زما نانځکه

ما ته مور راکړه نانځکه — ښایسته ښکلې نازکه

زما نانځکه نازنینه — په ما ګرانه ده شیرینه

ما یې نوم ایښی ګډۍ ده — ګډۍ نه ده، ښاپیرۍ ده

د ګډۍ سترګې مې شنې دي — هم په غاړه یې مرې دي

شنه کالي یې بخملي دي — مور جوړ کړي ماشیني دي

زما ګډۍ زما ملګرې — ناسته څنګ کې مې تل غلې

شپې په کټ کې راسره وي — ښکلې څنګ کې مې ویده وي

معصومه غرنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبيه پوره کړئ: په لاندې چوکاټ کې ځينې شيان له ځينو نورو شيانو سره تشبيه شوي دي.

تاسې د نمونې غوندې، له خپلو ځنګلوريو ټولګيوالو سره په ګډه، د هرې تشبيه پوره بڼه وليکئ.

ګډۍ نه ده، ښاپيرۍ ده = ګوډۍ د ښاپيرۍ غوندې ښايسته ده.

پسه نه دی، سم غوايی دی = ...

سپوږمۍ نه ده، د تناره پاستې دی = ...

هلک نه دی، سور اور دی = ...

ژبه نه ده، د زړندې پل دی = ...

صفتونه وکاروئ: د لاندې چوکاټ د هر شي لپاره درې - درې صفتونه وليکئ: [دا دی لومړی فعاليت شي]

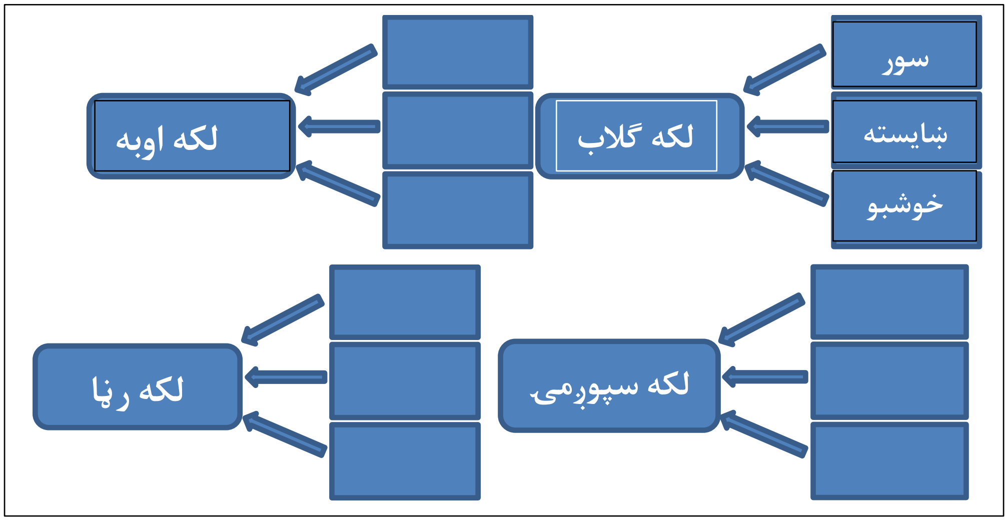

کورنۍ دنده: د شعر مطلب په خپله ژبه په نثر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما – شو – مان	پـ – تنـ – ګان	غوښـ – تـ – نه

فصل ٦ — اونۍ ۳ — درسي ساعت ۲

معیوب — یتیم — نظر — نوم او نښان

ولولئ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او ووایئ چې غزل دی که مثنوي.

ماشومان

مونږه ښکلي ماشومان یو — د وطن د بڼ ګلان یو
علم او پوهه مو غوښتنه — دا ډېره، مونږ پتنګان یو
بې ګناه مو څه له وژنئ — ناخبر له دې جهان یو
لږ نظر را باندې وکړئ — خوک معیوب، خوک یتیمان یو
شپه او ورځ مو اوښکې څاڅي — تل د سولې په ارمان یو
لوږې تندې یو وهلي — ډېر بې وسه، ناتوان یو
مونږه پرېږدئ چې زلمي شو — د دې خاورې نوم، نښان یو

مینه توتاخېله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې جوړې کړئ: په لاندې چوکاټ کې د شعر لومړۍ مسره لیکل شوې ده، خو دوهمه مسره یې نشته. تاسې له خپلو ټولګیوالو سره د دوهمې مسرې په ځای، نورې مسرې جوړې کړئ.

مونږه ښکلي ماشومان یو	**لکه ستوري د آسمان یو**
مونږه ښکلي ماشومان یو	....
مونږه ښکلي ماشومان یو	....

پوره تشبیه ولیکئ: په لاندې چوکاټ کې د تشبیه لنډې بڼې راغلې دي، تاسې یې پوره بڼې ولیکئ:

مور د وطن د بڼ ګلان یو = وطن لکه بڼ دی او مور لکه ګلان یو.

د ورزش د آسمان ستوري یو = ...

مور د علم د ډیوې پتنګان یو = ...

مور د ادب د کور څراغونه یو = ...

کورنۍ دنده: پنځه شیان انتخاب کړئ. بیا یې هر یو په یوه صفت کې له بل شي سره تشبیه کړئ. لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخ -

شي: قلم	صفت: نرۍ	قلم د ګوتې غونډې نرۍ دی.
شي: غمی	صفت: ځلېږي	غمی د ستوري په شان ځلېږي.

فصل ٦ — اونۍ ٣ — درسي ساعت ٣

بختور — شور — آب بازي

ولولئ او ځير شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او ووايئ چې د جوړښت په لحاظ څه ډول شعر دی.

اختر

سـبـا زمـوږ اخـتـر دی — اختـر مـو بخـتـور دی
پـلاره! راکـــړه اختری — زه پـرې اخلمه منګی
هـله، هـله! ځئ چې ځو — ښه په شور او په هو، هو
هـلـئ! غږ کړئ مدينې ته — ځو منګي سره چينې ته
هم به ډک کړو خپل منګي — هـم بـه وکـړو آب بازي
تـه يــې اچوه پر ما — زه يـې اچـوم پر تا

ځومره خوند کوي نن دا
اوبـه يـخـې دي ولله

نګينه اتمانزوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

قافیه او ردیف پیدا کړئ: د لاندې مثال په شان، په شعر کې هم‌قافیه کلمې او ردیفونه پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ:

سبا زمونږ اختر دی   اختر مو بختور دی

هم‌قافیه کلمې: اختر، بختور

ردیف: دی

هم‌قافیه کلمې ولیکئ: په لاندې چوکاټ کې څو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې یوې لپاره پنځه – پنځه هم‌قافیه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ:

تا	ما، ستا، ورا، بابا، انا
مدینه	............، ....، ....، ....، ....
اختر	............، ....، ....، ....، ....
خوند	............، ....، ....، ....، ....
منګی	............، ....، ....، ....، ....

کورنۍ دنده: پنځه شیان انتخاب او له پنځو نورو شیانو سره یې تشبیه کړئ. هره تشبیه یو ځل پوره او بل ځل په لنډه بڼه په بڼه ولیکئ، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا **خبره** داسې **خوږه** ده لکه شعر.

لکه شعر خوږه خبره

ښا – پې – ... ـب – ـکه

فصل ٦ | اونۍ ٣ | درسي ساعت ۴

ښاپېرۍ | ناوکۍ | نانځکه

ولولئ او ځیر شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او ووایئ چې د جوړښت په لحاظ د تېرې اونۍ له کوم له شعر سره یو شان دی.

زه څوک؟

زه وړه جينکۍ يمه	پلار ته ښاپېرۍ يمه
مور ته ناوکۍ يمه	ښکلې، ګلالۍ يمه
لوبې په خپل کور کوم	پام په خپلې خور کوم
کار مې هم د مور کوم	کله کله شور کوم
ښکلې مې نانځکه ده	ما نه هم نازکه ده
منډو کې چابکه ده	ځکه رانه ورکه ده
درس مې زه د شپې وايم	ښکلې الف بې وايم
شعر ښه په مزې وايم	نورو ته کيسې وايم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره تشبیه ولیکئ: په لاندې چوکاټ کې څو لنډې تشبیه‌ګانې راغلې دي. تاسې يې په بشپړو تشبیه‌ګانو واړوئ.

پلار ته ښاپېرۍ یمه = زه خپل پلار ته لکه ښاپېرۍ ښایسته یمه.

مور ته ناوکۍ یمه = ...

وخت سره زر دی = ...

پوهه رڼا ده = ...

هم‌قافیه کلمې ولیکئ: په لاندې چوکاټ کې څو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې يوې لپاره پنځه – پنځه هم‌قافیه کلمې پيدا او په کتابچو کې يې ولیکئ:

کور	**شور، خور، مور، پور، تور**
پام	....
کیسه	....
رڼا	....
زَر	....

کورنۍ دنده: د شعر د هر بند مطلب په خپله ژبه په نثر ولیکئ، لکه:

زه وړه جینکۍ یمه   پلار ته ښاپېرۍ یمه

مور ته ناوکۍ یمه   ښکلې، ګلالۍ یمه

زه وړه نجلۍ یم. زه خپل پلار ته د ښاپېرۍ غوندې ښایسته یم او مور ته مې د ناوکۍ په شان ښکلې او ګلالۍ ښکارم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم ټولګی – اوم فصل

موضوع: وطنپالنه

ژانر: خاطره

هر څوک د شریکولو لپاره خپلې کیسې او خاطرې لري.

١ .خپله کیسه څنګه له نورو سره شریکولی شو؟

٢ .د نورو کیسې ولې راته مهمې دي؟

٣ .کومې کیسې مو د شریکولو دي؟

۴ . د خپلو خاطرو لیکل کومې ګټې لري؟

د دې فصل هدفونه:

ګرانو زده کوونکو! تاسې به په دې فصل کې وکولای شئ چې:

١. د خاطرو له پېښو سره ذهني رابطه جوړه کړئ؛

٢. د خاطرې معلومات په چارټ کې ترتیب کړئ؛

٣. د زماني ترتیب په مراعاتولو سره خپلې خاطرې ووایئ؛

۴. د خاطرو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ؛

۵. د خاطرو د لیکونکو خبرې او عملونه وارزوئ؛

٦. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ؛

٧. ځینې متشابه کلمې او اوستربلونه به په جملو کې وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۷	اونۍ ۱	درسي ساعت ۱

ګران- بـ – بیه	ګـ – ـنا – هو- نه	او – رېـ – ـد – ـلي

پالنه	مسافر	نیکي	روزي

ولولئ او درياد يې کړئ: له خپلو څنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراګراف تر لوستو وروسته، له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی يادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، لیدلي، یا لوستي وو؟

مېلمه پالنه

بېګا ماښام چې له مسجد څخه راوتلو، د مسجد په کونج کې مو یو نا آشنا کس ولید. بابا مې ورسره روغبړ وکړ. زه د جومات له وره سره ولاړ وم. بابا مې راغی. زه تر بابا مخکې شوم. لکنه مې يې ورته ورکړه او بوټونه مې يې مخې ته کېښودل.

له جوماته چې وتلو، بابا مې وويل: لمسيه! څه چې کور ته لاړ شو چې بيا بېرته نه شي راتلی، دربانديې تياره کېږي. ته به بېرته راځې چې د مېلمه لپاره ډوډۍ وروړې!

ما ورته وويل: بابا هغه خو مسافر دی، بل ځوک دي ډوډۍ وروړي.

ويې ويل: لمسيه! د مېلمه پالنه د اسلام امر دی او زموږ دود دی. بله دا چې وايي د الله تعالی رسول ﷺ وفرمايل: کله چې الله تعالی اراده وکړي چې له يوې ټولنې سره نيکي وکړي، نو د هغې لپاره ډېره ګرانبيه ډالۍ ورلېږي. يو چا پوښتنه وکړه چې يا رسول الله! دا ډالۍ څه ده؟ ويې فرمايل: مېلمه. مېلمه له خپلې روزۍ سره راځي او چې ځي، د کورنۍ ګناهونه له ځان سره وړي.

ما وويل: ښومره ښه!

کور ته چې نژدې شوو، ومې ويل: بابا! خدای خبر چې مور به مې ښه شيان پاخه کړي وي، که نه؟

بابا مې وخندل او ويې ويل: اورېدلي دې نه دي چې وايي څه چې تيار، هغه د يار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور ته چې ولاړو، مور مې په یوه کاسه کې ډوډۍ او په بله کې مستې واچولې. په یوه قاب کې یې سلاټه تیاره کړه. وچه ډوډۍ یې په دسترخوان کې وپېچله. ورور مې دسترخوان او څراغ راواخیستل او ما د خوړو پتنوس. له کوره چې ووتو، تیاره زیاته شوې وه. تر جوماته پورې د څراغ رڼا ته په احتیاط ولاړو.

جومات ته چې ننوتو، مېلمه موسکی شو. ویې ویل: خیر یوسې! الله مو لوی سړي کړه.

په همدې وخت کې زما ټولګیوال اجمل هم جومات ته راننوت. په پتنوس کې یې د چایو چاینکه، پیالې او خواږه راوړي وو.

مېلمه ته مو وویل: ماما! ته دې ډوډۍ وخوره. موږ ځو چې نا وخته کېږي.

ویې ویل: ځئ، الله مو مل شه!

بېرته چې راتلو، احمد ته مې د بابا خبرې وکړې او ومې ویل: زړه مې ډېر خوشحاله دی چې مېلمه ته مې ډوډۍ وړې ده. ځان را ته ښه ښکارېږي او په زړه کې مې تېرېږي چې خدای مې په دې کار خوښ دی.

احمد وویل: شریفه! ها بله ورځ مو ښوونکي ویلي وو چې خپلې ښې خاطرې ولیکئ. ښځګه به وي چې همدا خاطره دې ولیکې.

کور ته چې ورسېدم، کتابچه مې راواخیسته او دا خاطره مې ولیکله.

[تصویر: یو کس چې لونګۍ یې په سره او ډوډۍ ته ناست او دسترخوان یې مخې ته ایښې وي. دولس کلن ماشوم ورته ډوډۍ په دسترخوان سمه وي]

کورنۍ دنده: د مېلمه‌پالنې خپله په زړه پورې خاطره ولیکئ او په بل ساعت کې یې له ټولګیوالو سره شریکه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا متن له سره ولولئ او له خپلو ځنګلوريو ټولګيوالو سره په مشورې، د شريف د خاطرې معلومات په کې وليکئ.

خوک/ چا	
څه مهال	
چېرې	
څه	
ولې	

وارزوئ او ووايئ: د شريف او بابا يې خبرې او کړنې وارزوئ او د دې پوښتنو ځواب ووايئ:

۱. د ميلمه پالنې په اړه د شريف د بابا خبرې درته څنګه ښکاري؟
۲. شريف ويل چې مسافر ته دې بل څوک ډوډۍ وروړي. دا خبره يې څنګه بولئ؟
۳. شريف چې له جوماته راووت، احمد ته يې خپل احساس بيان کړ. دا کار څنګه دی؟

کورنۍ دنده: د چا کره چې تللي يئ، ميلمه‌پالنې يې خوند درکړی دی؟ په دې اړه خپله خاطره وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وینا وکړئ: د مېلمه‌پالنې په اړه خپلې خاطرې ټولګیوالو ته مو ووایئ.

مناسب وستربلونه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچو کې یې ولیکئ. جملو ته په مخامخ چوکاټ کې څو وستربلونه راغلي دي. تاسې د هرې جملې تش ځای په مناسبو کلمو سره ډک کړئ.

چې د مېلمه .... ډوډۍ وروړې!

تر جوماته .... د څراغ رڼا ته په احتیاط ولاړو.

مېلمه د ګران‌بیې ډالۍ .... وي.

تر ماښامه .... په جومات کې وو.

د مېلمه .... مې مستې یوړې.

مستې د واورې .... سپینې وې.

غوندې

لپاره

پورې

کورنۍ دنده: نن مو د مېلمه‌پالنې په اړه د خپلو څو ټولګیوالو خاطرې واورېدې. کور ته چې ولاړئ، فکر وکړئ چې د چا خاطره مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۷ اونۍ ۱ درسي ساعت ۴

وویشئ او ویې لیکئ: له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

مېلمه‌پالنه	مېلمه پالنه
دسترخوان	
ګران‌بیه	
ګناهونه	
خوشحاله	

فکر وکړئ: دلته د شریف د خاطرې په اړه استنباطي پوښتنې لولئ. له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره په مشورې، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. شریف مشر دی که هغه ورور یې چې خراغ یې نیولی و؟

۲. شریف به خپله لیکلې خاطره لومړی چا ته لوستلې وي؟

۳. که شریف بل ځل په جومات کې مېلمه ووینې او بابا یې ورسره نه وي، دی به څه وکړي؟

وارزوئ او ولیکئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. په خاطره کې راغلې معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په خاطره کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

خپل نظر ولیکئ: د شریف د خاطرې په اړه خپل نظر ولیکئ چې څنګه وه؟ د خاطرې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې خاطرې څخه مو څه زده کړل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۷	اونۍ ۲	درسي ساعت ۱

رخ - ـصـ - ـتـ -ـيو	ال - ـما - ر - يو	ځ - ـړېـ - ـد - لې
لـ - ـګېـ - ـد - لی	غو - ړېـ - ـد - لې	م - ـجـ - ـسـ - ـمې

شیشکونه	موزیم	اثر	کیندن کاري

ولولئ او درياد يې کړئ: له خپلو ځنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراګراف تر لوستو وروسته، له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی يادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، ليدلي، يا لوستي وو؟

ملي موزيم

د اوړي په رخصتيو کې يوه ورځ مور او پلار مې ملي موزيم ته بوتلو. د موزيم په لومړي پوړ کې اوږد دهليز و چې د ليندی په شان ډېر شيشکونه يې لرل. په شيښهيي الماريو کې کولالي لوښي ايښي وو، منګي، دېګونه، چاتې. ځيني يې ښخي روغ و او ځيني يې په سر يا غاړه کې مات. ما به د هر اثر په اړه ليکل شوي معلومات لوستل، خو ورور مې همداسې سرسري ورته کتل او تېرېده. ما لا د دوو الماريو آثار نه وو کتلي چې ورور مې د دهليز بل سر ته رسېدلی و. هغه بېرته راغی. شونډې يې ځړېدلې وې. ويې ويل: هسې موزيم ته راغلم. دا نو څه رقم موزيم دی. داسې لوښي خو په هر ځای کې شته.

ما ورته وويل: کبيره! دا او هغه لوښي توپير لري. دا د ډېرو پخوا وختونو دي. ګوره! د هر اثر په څنګ کې د هغه په اړه معلومات ليکل شوي دي. که دا معلومات ولولې، بيا به يې په قدر پوه شې.

هلته يوه مېرمن ولاړه وه. زما د خبرو په اورېدو سره موسکۍ شوه. ويې ويل: آفرين هوښياري نجلۍ! زه شکريه نومېږم، د موزيم لارښوده يم او که څوک وغواړي د آثارو په اړه معلومات ورکوم.

ما وويل: زه زرغونه يم او دا مې کبير ورور دی. زه په پنځم ټولګي کې يم او ورور مې په شپږم کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېرمن شکرېې وويل: ډېر ښه! غواړئ چې زه درته معلومات درکړم؟

ورور مې غلی و. ما وويل: ولې نه.

ورور مې له لاسه ونيو او د يوه دېگ خوا ته ورغلو. لوی تور ډېرين دېگ و چې پر مخ يې د قرآن کريم آيتونه کيندل شوي وو.

مېرمن شکرېې وويل: دا دېگ د کندهار په يوه مدرسه کې و. وگورئ چې د قرآن شريف آيتونه په څومره ښکلي خط په کې کيندل شوي. تاسې فکر وکړئ چې دا کار څومره دقت غواړي. هغه چا چې دا کيندن کاري يې کړې ده، که څټک ورنه لږ دې خوا ها خوا لگېدلی وای، يا يې په څټک لږه زياته ضربه ورکړې وای، نو ټوله ډېره به ماته شوې وای.

ومې ليدل چې د کبير څېره غوړېدلې ده او د لارښودې خبرو ته يې غوږ نيولی دی. لارښودې راته داسې مجسمې وښودې چې څلور – پنځه زره کاله پخوانۍ وې. تورې، ټوپک، چړې، غشي - لينـدې، زغـرې، د سپينو زرو، مسو او سرو زرو گاڼې، له تيږو، گچ او وسپنې جوړې شوې مجسمې او ډېر نور شيان مو وليدل.

مېرمن شکرېې وويل: اوس به په دوهم پوړ کې د نورستان آثار وگورو.

کبير وويل: زرغونې! د پنځم ټولگي په پښتو کتاب کې د نورستان په اړه معلومات شته. ستا په ياد دي چې د نورستان د خلکو لاسي صنايع څه دي؟

ما وويل: هو، هغوی له وړيو څخه جامې، ټغر، کوټ، پتلون او نور شيان اوبدي.

کبير وويل: او له لرگيو څخه زينتي شان جوړوي.

لارښودې وويل: آفرين! راځئ چې ويې گورو.

هلته مو ښکلې لرگينې مجسمې، وړينې چپنې، د وزې له پوستکي جوړ شوي کوټونه، لرگين صندوقونه، ښايسته مېزونه، څوکۍ، او داسې دروازې او کړکۍ وليدې چې ښکلي شکلونه او گلونه پرې کيندل شوي وو.

بيا مو په دريم پوړ کې د طلا تپې خزانه وليده. د سرو زرو ډېرې ښکلې گاڼې وې، غاړکۍ، امېلونه، کمربندونه، بنگړي او ډېر نور طلايي شيان. مېرمن شکرېې وويل چې دا خزانه په جوزجان کې موندل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې ده. دغه ګاڼې يو ويشت زره ټوټې وې او دوه زره کاله پخوا په اوو قبرونو کې له مړو سره ښخې شوې وې.

په موزيم کې مو ډېر عجيب او ښايسته شيان وليدل او د خپل هېواد په اړه مو ډېر معلومات پيدا کړل.

کله چې له موزيم څخه وتلو، ما، کبير، مور او پلار مې له مېرمن شکريې څخه مننه وکړه او ما او کبير ورسره عکسونه واخيستل.

کبير ته مې وويل: لالا! اوس به څه ووايې؟ اوس هم په راتلو پښېمانه يې؟

هغه موسکی شو، ويې ويل: اوس به ووايم چې ژوندۍ دې وي زما هوښياره خورکۍ.

ټولو وخندل او موږ د کور خوا ته روان شوو.

[تصوير: د ملي موزيم عکسونه]

کورنۍ دنده: خپله يوه په زړه پورې خاطره وليکئ، مثلاً که موزيم يا کوم تاريخي ځای ته يا مېلې ته تللي يئ، يا بله داسې خاطره مو چې فکر کوئ نورو ته به په زړه پورې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا متن له سره ولولئ او له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره په مشورې، د زرغونې د خاطرې معلومات په کې ولیکئ.

څوک/ چا	
څه مهال	
چیرې	
څه	
ولې	

وارزوئ او ووایئ: د زرغونې او کبیر خبرې او کړنې وارزوئ او د دې پوښتنو ځواب ووایئ:

۱. کبیر په موزیم کې د لوښو په لیدلو سره، وویل چې دا رقم لوښي خو په هر ځای کې دي. ستاسو په نظر دا قضاوت یې څنګه و؟

۲. زرغونې هڅه وکړه چې د خپل ورور نظر بدل کړي چې د موزیم د آثارو له کتلو څخه خوند واخلي، دا کار یې څنګه ارزوئ؟

۳. کله چې د موزیم لارښودې ځان معرفي کړ، زرغونې هم ځان او خپل ورور ورو پېژندل. دا کار تاسو ته څنګه ښکاري؟

۴. کبیر د خاطرې په آخر کې ولې وویل «ژوندی دې وي زما هوښیاره خورکۍ»؟

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ یوه مشر/ مشرې ته ووایئ چې ستاسو د کوچنیتوب یوه جالبه خاطره ووایي او تاسې هغه خاطره ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۷	اونۍ ۲	درسي ساعت ۳

وینا وکړئ: هغه خاطرې چې تاسو د خپل کوچنیتوب په اړه د کورنۍ له مشرانو څخه اورېدلې دي، ټولګیوالو ته مو ووایئ.

مشابه کلمې وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچو کې یې ولیکئ. جملو ته په ځير وګورئ په ځينو کې مشابه کلمې راغلي دي. تاسې د هرې جملې تش ځای په مناسبو کلمو سره ډک کړئ.

مشابه کلمې هغه کلمې دي چې بڼه يې يوه ده خو معناګانې يې بېلې

لامبوزن په اوبو کې .... وهي.

هغه .... چې په لاس خلاصېږي، په غاښ به يې ولې خلاصوو؟

.... زر له مړو .... په قبرونو کې ښخ وو.

.... د غنمو وده زياتوي.

.... وربځې راغلې او باران په ورېدو شو.

په موزيم کې .... ، زغرې، ټوپک او نور جنګي وسايل وو.

توري

غوټه

سره

کورنۍ دنده: نن مو د خپلو څو ټولګیوالو د کوچنیتوب په اړه خاطرې واورېدې. کور ته چې ولاړئ، فکر وکړئ چې د چا خاطره مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویښئ او ویې لیکئ: له خپلو ټنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

ښیښه‌يي	ښیښه يي
طلایي	
ډبرین	
لرګین	
وړین	

فکر وکړئ: دلته د زرغونې د خاطرې په اړه استنباطي پوښتنې لولئ. له خپلو ټنګلوریو ټولګیوالو سره په مشورې، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. په ملي موزیم کې د افغانستان د کومو ولایتونو آثار ننداري ته اېښودل شوي دي؟

۲. په موزیمونو کې څه ډول آثار اېښودل کېږي؟

۳. د ملي موزیم ودانۍ څو پوړیزه ده؟

وارزوئ او ولیکئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. په خاطره کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پوري وو؟

۲. په خاطره کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

خپل نظر ولیکئ: د زرغونې د خاطرې په اړه خپل نظر ولیکئ چې څنګه وه؟ د خاطرې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې خاطرې څخه مو څه زده کړل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۷	اونۍ ۳	درسي ساعت ۱

اجـ - تـ - ـماعـ - ـيا - تو	شا - گر - دا - ني	دنگـ - ـوا - لي
هـ - ـريـ - ـرود	نيـ - ـشا - پور	بـ - ـنا - رس

ځلى	کوفي خط	علمي سَير	اته گوټيز

ولولئ او درياد يې کړئ: له خپلو ځنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراګراف تر لوستو وروسته، له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی يادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، ليدلي، يا لوستي وو؟

د جام ځلى

درې ورځې مخکې، د تفريح په ساعت کې د اجتماعياتو ښوونکې راباندې غږ کړ: شريفې! دلته راشه. چې ورغلم، يوه ورقه يې راکړه چې مور او پلار ته يې وښيم. وارخطا شوم چې هسې نه زما شکايت يې کړی وي. خو چې ومې ولوسته، ډېره خوشحاله شوم. ليکلي يې وو چې د ښوونځي اداره غواړي چې د ثور په لسمه نېټه د پنځم الف ټولګي شاګردانې د علمي سَير لپاره د جام ځلي ته بوځي. ټولګي ته چې ولاړم، ومې ليدل چې د هر چا په لاس کې همداسې کاغذ دی او ټولې ټولګيوالې مې له خوشحالۍ ټوپونه وهي.

نن سهار وختي بس موټر ته وختلو. بس څه کم يو ساعت په سمه کې روان و، بيا غرونو ته ورسېدو او د غرونو په منځ کې مو دوه ساعته مزل وکړ. چا د سړک په خوا کې سيند ته اشاره کوله او خپلې ځنګلورې ټولګيوالې ته يې څه ويل، چا د غرونو د دنګوالي په باره کې خبرې کولې او چا د نورو شيانو اړه. وروسته چې ښه ډېر مزل مو وکړ، ورو ورو ټولې نجونې غلې شوې. خوب راغلی و، نژدې وو چې سترګې مې سره ورشي چې له لومړيو چوکيو نه ناره پورته شوه: د جام ځلی! وګورئ! څومره دنګ دی!

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښتیا چې ډېر دنګ و. ما په یوه کتاب کې لوستي وو چې دا مینار شاوخوا ٦٥ متره لوړ دی، خو نه پوهېدم چې ٦٥ متره به دومره لوړ ښکاري. لږ وروسته موټر ودرېد او موږ ورنه کوزې شوو.

د جام ځلی په داسې ځای کې جوړ و چې شاوخوا ته یې غرونه وو. له دوو خواوو څخه یو لوی او بل وړوکی سیند راغلي او دلته سره یوځای شوي وو. ښوونکې مو وویل: سترې مه شئ! راځئ چې مخونه مو ومینځو چې خوب مو والوځي.

د وړوکي سیند په غاړه کېناستو. موږ چې مخونه مینځل، ښوونکې وویل: دا د جام سیند دی او د هغه بل سیند نوم به تاسې ووایئ.

موږ لوی سیند ته وکتل او ومو ویل چې نه پوهېږو.

ښوونکې وویل: د سلما بند پر کوم سیند جوړ شوی؟

ټولو وویل: هریرود!

ښوونکې وویل: آفرین! ښه نو، دا ځلی د جام مینار نومېږي او ٩٠٠ کاله پخوا د سلطان غیاث الدین غوري په امر جوړ شوی دی. د هغه پاچاهي د ایران له نیشاپور څخه د هندوستان تر بنارس پورې وه او دا سیمه یې پایتخت و. اوس نو تاسې ځلي ته په ځیر وګورئ. که مو پوښتنه درلوده، رانه ویې پوښتئ.

د جام ځلی ډېر ښکلی و. په بېخ کې اته ګوټیز و خو بیا وروسته ګرد شوی و او څو پوړونه یې لرل. د مینار هر پوړ تر لاندني پوړ نری و. پر دېوالونو یې له خښتو نه ښکلي هندسي شکلونه جوړ شوي وو. په پاسنۍ برخه کې یې په نیلي رنګ څه لیکل شوي وو، خو خط یې بل رقم و. پوښتنه مې وکړه چې څه یې لیکلي دي؟ ښوونکې مو وویل چې دا په کوفي خط د شهادت کلمه او د قرآن کریم آیتونه دي.

د مینار تر کتلو وروسته مو له کوره راوړي خواړه را وایستل. چا اېشېدلې هګۍ راوړې وې، چا چیپس، چا د چرګ سره کړې غوښه. هر چا خپل خواړه پر دسترخوان اېښي وو او ټولو په ګډه وخوړل. بیا بس ته پورته شوو، دعا مو وکړه او بېرته د هرات خوا ته روانې شوو.

[تصویر: د جام مینار عکس]

کورنۍ دنده: خپله یوه په زړه پورې خاطره ولیکئ، مثلاً که مو کومه پخوانۍ کلا لیدلې وي یا مو چېرته سفر کړی وي، یا بله داسې خاطره مو چې فکر کوئ نورو ته به په زړه پورې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره په مشوره د متن معلومات په کې ولیکئ.

څوک/ چا	
څه مهال	
چېرې	
څه	
ولې	

وارزوئ او ووایئ: د ښوونکي او شاګردانو خبرې او عملونه وارزوئ او د دې پوښتنو ځواب ووایئ:

۱. شاګردانو په لاره کې د سیند او غرونو په اړه خبرې کولې، دا کار یې درته څنګه ښکاري؟
۲. د سیند په اوبو د مخونو مینځل څنګه کار دی؟
۳. شاګردانو خپل خواړه به ګډه وخوړل، دا کار یې څنګه ارزوئ؟

کورنۍ دنده: د خپل ښوونځي په اړه خپله جالبه خاطره ولیکئ. په یاد مو وي چې په خاطره کې مو دې پوښتنو ته ځواب ووایئ: څوک/ چا، څه مهال، چېرې، څه یې وکړل، ولې وکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وینا وکړئ: د ښوونکي/ ښوونکې په لارښوونه، خپلې په زړه پورې خاطرې ټولګیوالو ته مو ووایئ.

تش ځایونه ډک کړئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچو کې یې ولیکئ. جملو ته په مخامخ چوکاټ کې ځینې کلمې راغلې دي. تاسې د هرې جملې په تش ځای کې مناسبه کلمه ولیکئ.

- تر هراته .... درې ساعته لاره وه.
- تر اوبو .... سپین کبان ښکارېدل.
- د جام مینار تر کتلو .... مو ډوډۍ وخوړه.
- تر بوسو .... اوبه تېرې وې.
- تر ماښامه .... مو لوبې کولې.
- تر تا .... د فرښتې وار دی.

لاندې
پورې
وروسته

کورنۍ دنده: نن مو د خپلو څو ټولګیوالو خاطرې واورېدې. کور ته چې ولاړئ، فکر وکړئ چې د چا خاطره مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویشئ او ویې لیکئ: له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

اته ګوټیز	اته ګوټ یز
وسپنیز	
بندیز	
سیمه‌ییز	
ډله‌ییز	

فکر وکړئ: دلته د متن په اړه استنباطي پوښتنې لولئ. له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره په مشوره، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. دا خاطره چا لیکلې وه؟

۲. ولې یوازې د پنځم الف ټولګي شاګردانې علمي سیر ته بوول شوې؟

۳. خلکې د څه شي لپاره جوړېږي؟

وارزوئ او ولیکئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. په خاطره کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په خاطره کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

خپل نظر ولیکئ: د متن په اړه خپل نظر ولیکئ چې څنګه و؟ د خاطرې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې خاطرې څخه مو څه زده کړل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم ټولګی - اتم فصل

موضوع: پوهه

ژانر: روایتي (حکایت)

پوهه او فکر ژوند آسانه کوي.

۱. فکر او پوهه له یو بل سره څه رابطه لري؟
۲. پوهه او فکر ژوند څنګه آسانوي؟
۳. د پوهې سرچینې کومې دي؟
۴. خپل فکر څنګه روزلی شو؟
۵. د انسان پوهه په څه شي زیاتیږي؟

حکایتونه د ژوند هینداري دي.

۱ .په حکایتونو کې څه وینو؟
۲ .حکایتونه زموږ ژوند څنګه رانبیي؟
۳ .له حکایتونو څخه څه شی زده کولی شو؟
۴ .خلک ولې حکایتونه جوړوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې فصل عمومي هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د عنوان او انځور له مخې د کیسو په اړه وړاندوينه وکړئ.

۲. توضيح کړئ چې د کيسو صحنې مو په ذهن کې څنګه مجسمې کړې.

۳. د کیسې د چارټ په ډکولو سره د کیسو پیل، منځ، او پای تشخیص کړئ.

۴. د کیسو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. د کیسې د کرکټرونو عملونه وارزوئ.

۶. د کیسو په اړه خپل نظر بیان کړئ.

لومړی اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «وونکې» مختاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د څوریدلو په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. د عددونو اوښتې بڼه ولیکئ؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۸	اونۍ ۱	درسي ساعت ۱

و - غـ - ـځېـ - ـده	واو - ر - و - له	شا - گر - دا - نو
پښېـ - ـما - ني	ستو - ما - نـ - ـوونـ - ـکي	تک - ـرا - ر - وئ

سبق | کونجاړه | ستومانوونکي | پښېمانه

اټکل وکړئ: د کيسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کيسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کيسه په ټيټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته يې په ذهن کې مجسم کړئ.

ترخې خبرې

د يوه کلي څو شاگردان به هره ورځ حکيم ته کېناستل چې د ژوند سبقونه ورنه زده کړي. يوه ورځ حکيم پوښتنه ترې وکړه چې تر ټولو ښه خواړه کوم دي؟

يو شاگرد، چې زلمی نومېده، د پوښتنې په وخت کې په بل چورت کې و. د هغوی غوا ناروغه وه او ټول فکر يې د خپلې غوا خوا ته و. هغه فکر وکړ چې حکيم د غواگانو لپاره د ښو خوړو پوښتنه کوي، نو وار له واره يې وويل: کونجاړه.

ټول شاگردان کټ کټ په خندا شول. خندا يې پسې وغځېده او اوږده شوه.

زلمی زهير شو. رنگ يې سور واوښت. حکيم شاگردان غلي کړل.

دا خبره تېره شوه خو شاگردانو به هره ورځ په لاره کې زلمی ځوراوه. يوه به يې بل نه پوښتنه وکړه چې نن دې څه خوړلي دي. هغه به ويل چې تر ټولو ښه خواړه. بيا به ټولو وويل «کونجاړه، کونجاړه» او وبه يې خندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زلمی ډېر ځورېده. هغه څو ځله خپلو ملګرو ته وویل چې ستاسو دا خبرې ما ځوروي، خو ګټه یې ونه کړه. زلمي خپل استاد ته شکایت وکړه. حکیم ورته وویل چې ته یې غم مه کوه، زه به یې پوه کړم.

بله ورځ حکیم خپلو شاګردانو ته وینا کوله. د وینا په منځ کې یې یوه ټوکه وکړه. شاګردانو په کټ کټ وخندل. حکیم ټوکه تکرار کړه. دا ځل د خندا آواز یو څه کم شو. حکیم ټوکه بیا بیا واورولـه او خبره دې ته ورسېده چې نور څوک ورته موسېدل هم نه.

دغه وخت حکیم وویل: که د یوې ټوکې بیا بیا اورول، خلک ستومانه کوي، د ژوند د غمجنو او ترخو خاطرو بیا بیا ویل به څومره ستومانوونکي وي! خبرې که خوږې هم وي، مه یې تکراروئ او ترخې خبرې خو ان په هغه یو ځل ویلو نه ارزي!

د زلمي ټولګیوالو یو بل ته سره وکتل. د ټولو په مخونو کې د پښېمانۍ نښې ښکاره شوې. ټول له خپلو ترخو خبرو پښېمانه وو. له هغه وروسته هېچا زلمي ته هغه خبره ونه کړه او د دوی خوږه ملګرتیا ډېر کلونه روانه وه.

[تصویر: تر یوې ونې لاندې څو زلمکي هلکان (۱۰-۱۱ کلن) ناست دي او یو په عمر پوخ سړی له سپینې پګړۍ او کمیس پرتوګ سره د هغوی مخ ته ولاړ دی، درس ورکوي.]

کورنۍ دنده: خپله هغه خاطره ولیکئ چې تاسې یې ځورولي یئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
ستومانوونکې	ستومان ـــ وونکې	**ستومان** = ستړی **وونکې** = فاعلي وروستاړی **ستومانوونکې** = هغه شی یا کس چې څوک ستړی کوي.
خوشحالوونکې		
بیانوونکې		
ویجاړوونکې		
تماموونکې		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو ځنګلوریو ټولګیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کړئ.

پیل		منځ (د کیسې څوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتیجه/ پیغام	

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. څه يې وکړل؟

۲. ولې يې وکړل؟

۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «څوربدلو» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د څینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. موږ ولې څوربږو؟

۲ . کوم شیان او څه ډول خبرې مو څوروي؟

۳. که مو څوک څوروي، څه باید وکړو؟

عبارتونه واړوئ: لاندې عبارتونه ولولئ او بیا مو په کتابچو کې د هر یوه اوښتې بڼه ولیکئ.

یوه ورځ	د یوې ورځې	دوه ورځې	په دوو ورځو کې
یو ماښام	د .... ماښام	درې شپې	تر .... شپو پورې
پنځه ډوډۍ	د .... ډوډیو لپاره	درې کوترې	د .... کوترو
یوه خبره	تر .... خبرې پورې	څلور ماشومان	د .... ماشومانو
اوه پوښتنې	له .... پوښتنو	لس ګزې	د .... ګزې
شل کاله	تر .... کلونو	یوه پیړۍ	له .... پیړۍ

ورنۍ دنده: څه شی تاسې څوروي؟ په دې اړه څو جملې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او ويې ليکئ: له خپلو ښنگلوريو ټولگيوالو سره لاندي کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

ځورول	ځور ول
اورول	
ويلو	
خوړلو	
خندلو	

فکر وکړئ: دلته د کيسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په کيسه کې نشته. له ښنگلوريو ټولگيوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. د زلمي ټولگيوالو د کونجاړي خبره ولې بيا بيا تکراروله؟

۲. حکيم شاگردانو ته ولې په ښکاره ونه ويل چې نور زلمی مه ځوروئ؟

۳. د زلمي او ټولگيوالو ملگرتيا ولې ډېر کلونه روانه وه؟

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د زلمي د ټولگيوالو سلوک ښنگه بولئ؟

۲. د ټولگيوالو د سلوک په مقابل کې د زلمي چلند ښنگه و؟

خپل نظر وليکئ: د کيسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کيسې تلوسه ښنگه ده؟ له دې کيسې ښخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «وونکې» مختاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د ځورېدلو په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. د عددونو اوښتې بڼه ولیکئ؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۸	اونۍ ۲	درسي ساعت ۱

را ـ تېو ـ لو ـ لي	بـ ـ چو ـ ېو	الـ ـ و ـ تـ ـ لـي
وژ ـ غو ـ رل	ولـ ـ وېـ ـ دل	را ـ و ـ ايسـ ـ تل

نيکي	وبهېده	وپوښتله	متل

اټکل وکړئ: د کيسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کيسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کيسه په ټيټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته يې په ذهن کې مجسم کړئ.

نيکي سيند هم نه وړي

وايي چې د يوې کوترې ځاله د يوه داسې کمر په غاړه وه چې په ښخ کې يې سيند بهېده. کوترې به تمامه ورځ د خپلو بچونو لپاره داني مانې راټولولې. بچونې يې په ګېډه نبه ماړه وو. کوترې به هر وخت د خوړو څو دانې سيند ته اچولې. د کوترې بچونې چې لږ لوی شول، د مور دې عادت ته حيران شول.
يوه ورځ يې له مور څخه د دې کار وجه وپوښتله. هغې په ځواب کې ورته وويل: بچو! يوازې ځان ساتل او مړول ضرور نه دي، بلکې نيکي کول هم ضروري دي. د کوترې بچونې په دې فکر کې وو چې له اوبو سره نيکي کول نو څه معنا لري. مور مو چې سيند ته دانې اچوي، اوبه يې وړي نو ګټه به يې څه وي؟
له دې خبرو څو ورځې وروسته، چې کوتره په ځاله کې نه وه، يو مار د دوی ځالې ته را پورته شو. د کوترې بچونو د الوتلو کوښښ وکړ، خو الوتل يې سم نه وو زده. دوی ټول په سيند کې ولوېدل. د سيند کبانو د مهربانۍ کوترې بچې وپېژندل او په بېړه يې د هغوی مرسته وکړه. کبانو د کوترې بچې د سيند غاړې ته راوايستل او له لاهو کېدو يې وژغورل.
ماښام، چې کوترې دوی د سيند په غاړه وموندل، پوښتنه يې وکړه چې کيسه څه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بچونو یې کیسه وکړه چې مار زموږ ځالې ته پورته شو او موږ سیند ته ولوېدو. نژدې وه چې په اوبو کې لاهو شو، خو کبانو وژغورلو.

کوترې د کبانو مننه وکړه. بیا یې خپل بچونې یو یو را واخیست او ځالې ته یې پورته کړل.

یوه بچونې یې وویل: مورې! زه اوس پوه شوم چې نیکي سیند هم نه وړي.

کوترې وویل: آفرین!

له هغه وخته راهیسې دا خبره متل شو. اوس هر څوک، چې ښه کوي، همدا متل تېروي چې نیکي سیند هم نه وړي.

[تصویر: په ونه کې کوتره د ځالې څنگ ته دانه یا خواړه یې په خوله کې وي، ترې لاندې سیند وي او په سیند کې ماهیان ښکاري]

کورنۍ دنده: خپله داسې خاطره ولیکئ چې له چا سره مو ښه کړې وي او بل وخت هغه له تاسو سره نیکي کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۸	اونۍ ۲	درسي ساعت ۲

وویشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (مختاړي او اصلي برخه) وویشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	مختاړی ـ اصلي برخه	د کلمې معنا
وپېژندل	و ــ پېژندل	و = د تېر مهال فاعلي مختاړی **پېژندل** = سهي کول **وپېژندل** = سهي یې کړل
ولوېدل		
وایستل		
وژغورل		
وموندل		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کړئ.

پیل		منځ (د کیسې خوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتیجه/ پیغام	

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځـواب ووایئ:

۱. څه یې وکړل؟

۲. ولې یې وکړل؟

۳. کار یې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «نيکۍ» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. کوم کارونه په نيکۍ کې حسابېږي؟

۲. نيکي کول ولې مهم دي؟

۳. له ځان سره نيکي کولی شو؟

نومونه سره بېل کړئ: په لاندې چوکاټ کې د ذات او د معنا نومونه ګډوډ راغلي دي. تاسې يې سره بېل کړئ.

دربار	خوشحالي	ماته	مُلک	ځواب	رښتيا
غرور	غاړه‌کۍ	غاړه	پوښتنه	لاس	پاچا
کبر	سره زر	ټوکي	بحث	پيغام	فکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۸	اونۍ ۲	درسي ساعت ۴

ووېشئ او ويې ليکئ: له خپلو ځنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

الوتل	الوتـ ـل
ټولول	
تېرول	
مړول	
پوښتل	

فکر وکړئ: دلته د کيسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په کيسه کې نشته. له ځنګلوريو ټولګيوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. د کوترې بچونې چې سيند ته ولوېدل، مار چېرته ولاړ؟

۲. که کوترې سيند ته دانې نه اچولای، کبانو به د هغې بچونې ژغورل؟

۳. خلک په خبرو کې ولې متلونه وايي؟

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د کوترې کوم کار سم و، کوم ناسم؟

۲. د کبانو کار څنګه و؟

خپل نظر وليکئ: د کيسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کيسې تلوسه څنګه ده؟ له دې کيسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ونکې» روستاړی لري؛

۲. په ډله‌ییز بحث کې د پوښتنو په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛

۳. د ذات او معنا نومونه سره بېل کړئ؛

۴. د اوس مهال جملې به مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۸	اونۍ ۳	درسي ساعت ۱

خر - څـ - ـوونـ - ـکی	نا - ییـ - ـتوب	جو - ړ - و - لو
عـ - ـجیـ - به	و - د - ر - و - له	ور - و - غوښت

لوحه	انعام	وفا	اعدام

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وګورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کیږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې مجسم کړئ.

په پخوا زمانو کې یوه حکیم په ښار کې د خبرو دوکان جوړ کړی و. یوه ورځ پاچا ښار ته په چکر تللی و. د حکیم د دوکان لوحې ته یې وکتل چې پرې لیکلي وو «د خبرو خرڅوونکی». پاچا دوکان ته ننوت. حکیم ودرېد او درناوی یې وکړ.

پاچا وویل: ستا کار و بار راته عجیبه غوندې ښکاري. خبرې نو څوک اخلي چې ته یې خرڅوې؟

حکیم ځواب ورکړ: هوښیاران یې اخلي، صاحبه!

پاچا پوه شو چې د حکیم مطلب څه دی، نو ورته ویې ویل: پر ما هم یوه خبره خرڅه کړه.

حکیم د سرو زرو پر یوې وړې لوحې ولیکل: د خبرو سر واوره، خو د پای په اړه یې فکر وکړه.

پاچا د خبرې او د سرو زرو د لوحې پیسې ورکړې. لوحه یې یووړه او د خپل مېز له پاسه یې ودروله.

بله ورځ د پاچا وزیر د دربار نایي وروغوښت. ورو یې ورته وویل: تر کله به دا نایيتوب کوې؟ له ما سره ملګری شه چې وزیر دې کړم او مشرتوب دربارديې وکړم. خو چې لږ څه ځیرکتوب وکړې.

نايي پوښتنه وکړه: هغه څنګه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزیر ځواب ورکړ: زه به یې درته ووایم. دا وار چې د پاچا ږیره او ویښتان سموې، پاچا مړ کړه. پاچا چې مړ شو، زه به پاچا شم او تا به خپل وزیر کړم.

نایي په زړه کې ګوړې ماتولې او د وزیر کېدو خوبونه یې لیدل. څو ورځې وروسته، پاچا د ویښتانو او ږیرې جوړولو ته وروغوښت. نایي د پاچا د ویښتانو په جوړولو لګیا و او فکر یې کاوه چې پاچا څنګه مړ کړي. په همدې وخت کې یې د سرو زرو لوحې ته پام شو چې پرې لیکلي وو: د خبرو سر واوره، خو د پای په اړه یې فکر وکړه.

نایي، چې ځیرک انسان و، له ځانه سره یې فکر وکړ چې ښه نو، وزیر چې له خپل پاچا سره وفا نه کوي، له ما سره به څه وفا وکړي. که زه پاچا ووژنم، هغه به پاچايي ونیسي۔ او خلک به د پاچا د قاتل پوښتنه وکړي. نو دی به خلکو ته ما وښیي او ما به اعدام کړي چې راز یې پټ پاتې شي.

پاچا ورباندې غږ وکړ: په کوم چورت کې ډوب شوی یې؟ ولې خپل کار نه کوې؟

نایي پاچا ته ټوله کیسه وکړه. پاچا وزیر بندي کړ او نایي ته یې ښه انعام ورکړ. بیا یې د خبرو خرڅوونکی حکیم را وغوښت. حکیم ته یې وویل: ستا یوې خبرې زما ژوند وژغوره. سر له ننه به ته زما وزیر یې.

[تصویر: د زاړه ښار انځور. پاچا د یوه دوکان مخې ته ولاړ دی چې پر لوحه یې لیکل شوي دي «د خبرو خرڅوونکی» پاچا لوحې ته په حیرانۍ سره ګوري.]

کورنۍ دنده: له تاسو سره کله داسې شوي دي چې چا درته کومه خبره کړې وي او تاسو یې د پای په اړه فکر کړی وي؟ په دې اړه خپله خاطره ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
نایيتوب	نايي ـــ توب	**نايي** = سلمان **توب** = نوم جوړوونکی وروستاړی **نایيتوب** = سلماني، نايي ګري.
خوندیتوب		
ځیرکتوب		
شومتوب		
مشرتوب		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کړئ.

پیل		منځ (د کیسې خوکه)	پای	
کرکټرونه			د ستونزې حل	
ځای – زمان				
ستونزه			نتیجه/ پیغام	

ويې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. څه يې وکړل؟

۲. ولې يې وکړل؟

۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحث وکړئ: تاسي به په ډلو کې د «ځيرکۍ» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرګندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتيجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. ځيرکي څه ده؟

۲ . ځيرکي څه ګټې لري؟

۳. خپله ځيرکي څنګه زياتولی شو؟

د فعلونو سمه بڼه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او بيا مو په کتابچو کې د هرې جملې په تش ځای کې په لينديو کې د راغليو فعلونو مناسبه بڼه وليکئ.

۱. نايي که هوښياري **نه وای کړې**، وزير به هغه هم واژه.	(نه وای کړې – نه وی کړې)
۲. پاچا که د حکيم خبره .... ، د وزير په پلان نه خبرېده.	(نه اخيستلې- نه وای اخيستلې)
۳. وزير که له پاچا سره وفاداري .... ، نه به بندي کېده.	(کړې وای – کړې وی)
۴. نايي .... شو چې د وزير خبره ومني.	(کولای - کولی)
۵. حکيم .... شو چې هره خبره يې په اخيستلو ارزي.	(ويلی - ويلای)
٦. که د حکيم خبره نه وای، پاچا به د وزير له پلانه نه شو	(خبرېدلی - خبرېدلای)

کورنۍ دنده: تاسو د ځيرکۍ کومه ګټه په خپله ليدلې ده؟ په دې اړه خپله تجربه وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویېشئ او ویې لیکئ: له خپلو څنګلوریو ټولګیوالو سره لاندې کلمې پر برخو وویېشئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

خرڅوونکی	خرڅ وونکی
جوړوونکی	
لیکونکی	
لوستونکی	
ښوونکی	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له څنګلوریو ټولګیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. وزیر ولې د پاچا د وژلو لپاره نایي وټاکه؟

۲. پاچا نایي ته ولې انعام ورکړ؟

۳. په دې کیسه کې تر ټولو هوښیار کس څوک و؟

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د وزیر پلان تاسو ته څنګه ښکاري؟

۲. د پاچا چلن څنګه وو؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه څنګه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم ټولګی – نهم فصل

موضوع: د علم او تکنالوژۍ نړۍ

ژانر: معلوماتي(توضیحي)

انسان د علم او ټکنالوژۍ په مرسته سپوږمۍ، ستوري او سیارې راسپړي.

۱. سپوږمۍ، ستوري او سیارې څنګه راسپړل کېږي؟
۲. انسان ولې غواړي چې ستوري او سیارې وپېژني؟
۳. د ستورو او سیارو راسپړل څه ګټې لري؟
۴. ټکنالوژي د ستورو او سیارو په راسپړلو کې څه مرسته کوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فصل عمومي هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به په دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د متن په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. د متن عمده ټکي او جزئیات په ډیاگرام کې وښیئ.

۳. د متن په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. متن وارزوئ.

٦. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ.

د لومړۍ اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «مزلی یا پوهان» روستاړی لري؛

۲. سپوږمۍ ته د سفر په اړه وینا وکړئ؛

۳. د فعل مناسبه بڼه به په جملو کې وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـ ـلسـ ـكوپ	اتو ـ موسـ ـفـ ـير	انـ ـسا ـ نا ـ نو
پېـ ـژنـ ـدونـ ـكي	ميـلـ ـيو ـ نو ـ نه	معـ ـلو ـ مېـ ـړي

اتوموسفير | قُطر | ستورمزلی | فضايي بېړۍ

فعاليت: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. سپوږمۍ د يوې سيارې د مدار په شاوخوا کې حرکت کوي.

۲. انسان سپوږمۍ ته ختلی شي.

۳. په سپوږمۍ کې د څښلو اوبه او آکسيجن شته.

۴. سپوږمۍ له ځمکې سره د يوه غټ شي د ټکر له امله پيدا شوې ده.

۵. د سپوږمۍ تياره ځايونه د سپوږمۍ سمندرونه دي.

٦. د سپوږمۍ ظاهري بڼه تغيير کوي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چليپا وکاږئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

سپوږمۍ ته سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

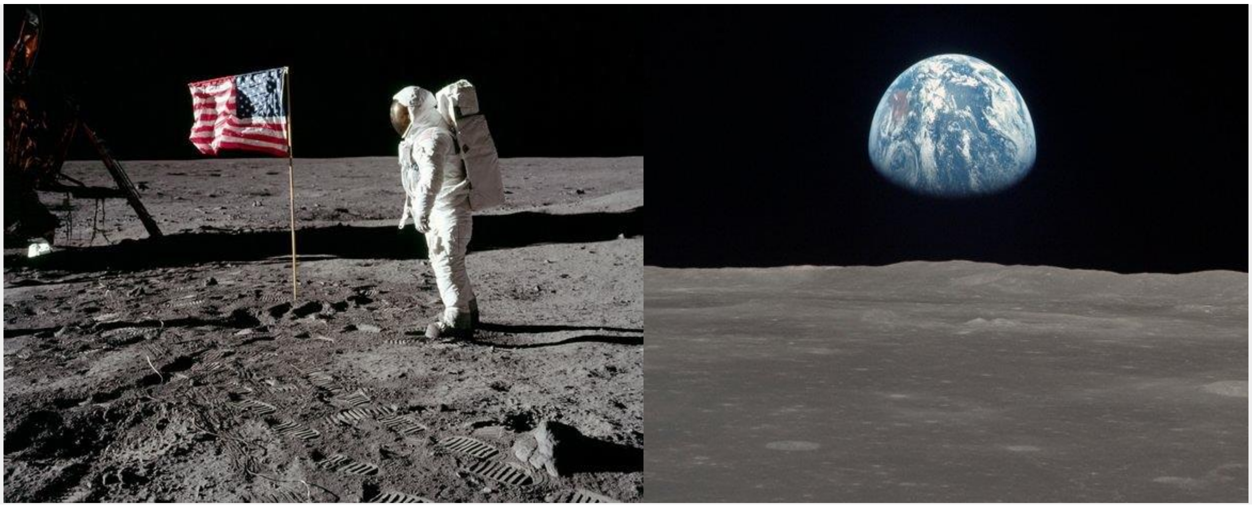

سپوږمۍ د ځمکې قمر دی. قمر هغه ګردی فضايي جسم دی چې د یوې سيارې په شاوخوا کې ګرځي. سپوږمۍ هره میاشت یو ځل د ځمکې ګرد چاپېره تاوېږي او د ځمکې تر ټولو نږدې ګاونډۍ ده. د ټِلسکوپ په مرسته سپوږمۍ واضحه لیدلی شو. د سپوږمۍ قطر د ځمکې تر قطر څلور واري لنډ دی.

سپوږمۍ څنګه پیدا شوې ده؟ زیاتره ستورپوهان په دې نظر دي چې میلیونونه کاله مخکې یو غټ آسماني شی له ځمکې سره ټکر شو. د دې ټکر له امله د ځمکې او د دې شي ټوټې د فضا خوا ته ولاړې. دغه ټوټې د وخت په تېرېدو سره، یو ځای شوې او سپوږمۍ یې جوړه کړه. همدا دلیل دی چې د سپوږمۍ د سطحې ځینې ډبرې د ځمکې له ډبرو بدلې دي.

انسان سپوږمۍ ته ختلی شي؟ تر اوسه پورې دولس تنه ستورمزلي سپوږمۍ ته ختلي دي. لومړني ستورمزلي اډوین آلډرین او نیل آرمسټرانګ وو چې په ۱۹۶۹ میلادي کال سپوږمۍ ته ولاړل. آرمسټرانګ لومړنی ستور مزلی و چې پر سپوږمۍ یې قدم کېښود او له آلډرین سره درې ساعته پر سپوږمۍ وګرځېد. له دې وروسته نورې فضايي بېړۍ هم سپوږمۍ ته ولېږل شوې. په سپوږمۍ کې هوا، د څښلو اوبه او آکسیجن نشته، نو ستورمزلي چې هلته ځي آکسیجن او اوبه باید ورسره یوسي.

په سپوږمۍ کې سمندرونه شته؟ که مو پام شوی وي، په سپوږمۍ کې ځینې ځایونه روښانه ښکاري او ځینې ځایونه تیاره. پخواني ستورپوهان په دې باور وو چې کېدای شي د سپوږمۍ تیاره ځایونه سمندرونه وي. دوی دا ځایونه «ماریا» بللي وو. ماریا په لاتیني ژبه کې سمندر ته وایي. اوس معلومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې ده چې دا تیاره برخې لویې دښتې دي، خو تر اوسه پورې هم د سپوږمۍ د سمندرونو په نامه مشهورې دي.

د سپوږمۍ ظاهري بڼه ولې تغییر کوي؟ کله چې سپوږمۍ ته ګورو، داسې ښکاري چې د سپوږمۍ بڼه تغییر کوي، ځکه چې موږ یوازې د سپوږمۍ هغه برخه وینو چې لمر روښانه کړې وي. د میاشتې په سر کې د سپوږمۍ تیاره خوا ځمکې ته مخامخ وي، نو موږ یې په سترګو نه وینو. کله چې سپوږمۍ د ځمکې چاپیره ګرځي، د لمر وړانګو ته ورو ورو برابرېږي. په لومړي سر کې د سپوږمۍ د څنډې پر یوې وړې برخې لمر لګېږي او موږ یې د لور په بڼه وینو. دې حالت ته هلال وايي. د هرې شپې په تېرېدو سره د سپوږمۍ لا زیاته برخه روښانه کېږي او دا حالت تر هغه وخته پورې دوام کوي چې ټوله سپوږمۍ د دایرې غوندې روښانه شي. دې حالت ته د څوار لسمې سپوږمۍ وايي. وروسته سپوږمۍ داسې حرکت کوي چې ورو ورو د لمر له وړانګو څخه پټېږي او د سپوږمۍ څنډه تیاره کېږي. دا تیاره برخه وار په وار سره زیاتېږي، تر هغې پورې چې یو مخ تیاره شي. په دې وخت کې بله میاشت پیلېږي او دغه بهیر له سره تکرارېږي.

منابع: دايره المعارف پرسش ها و پاسخ ها ـ مترجم: مجيد عميق

نوشته شده توسط: Hedayatullah Zaheb **ژباړه: عبدالهادي مومند**

کورنۍ دنده: که تاسې د سپوږمۍ په اړه نور معلومات لرئ، ویې لیکئ یا د کورنۍ له بل غړي څخه مرسته وغواړئ او په بل درسي ساعت کې یې له خپلو ټولګیوالو سره شریک کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو څنګلوریو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
ستورمزلی	ستور ـ مزلی	ستور = ستوری، مزلی = مزل کوونکی، سفر کوونکی ستور مزلی: هغه څوک چې فضا ته سفر کوي.
غرمزلی		
ځمکپوهان		
ستورپوهان		
ژبپوهان		

د معلوماتو جال: د معلوماتو جال په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د جال هره برخه د متن د معلوماتو له مخې ډکه کړئ.

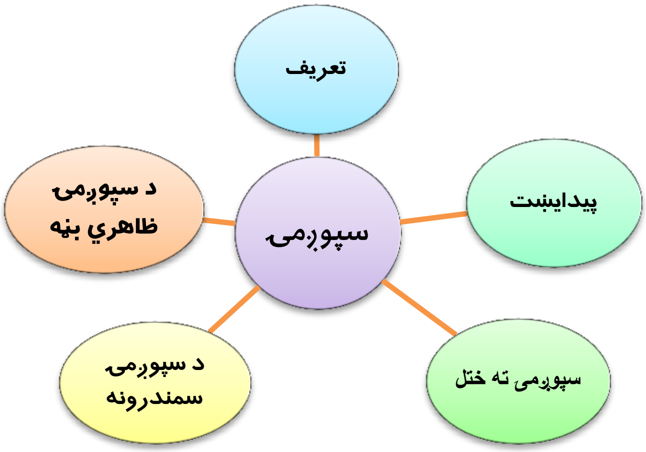

وارزوئ: د سپوږمۍ په اړه متن وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. په متن کې کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وينا: ستاسو څو تنه ټولګیوال به سپوږمۍ ته د سفر په اړه وینا وکړي. تاسي به د هغوی خبرو ته غوږ نیسئ، د وینا مهم ټکي به یې لیکئ او که مو پوښتنې درلودې، د وینا په پای کې به یې پوښتئ.

د فعل مناسبې بڼې وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ. بیا د هرې جملې تش ځای په لیندیو کې د راغلیو فعلونو په مناسبه بڼه ډک کړئ.

۱. آرمسټرانګ لومړنی ستورمزلی و چې سپوږمۍ ته ختلی دی.	**ختلی ـ ختلای**
۲. که سپوږمۍ د ځمکې چاپېره حرکت نه ......، هره شپه به مو ډېره تیاره وه.	**کولای ـ کوي**
۳. که په سپوږمۍ کې سمندرونه ....، ستورمزلي به په بېړۍ کې په کې ګرځېدل.	**وای ـ وي**
۴. که په سپوږمۍ کې آکسیجن ...... ستورمزلو به ډېر وخت په کې تېرولای.	**وي ـ وای**
۵. که هغه غټ شی له ځمکې سره نه .... سپوږمۍ به نه وه.	**ټکرېدای – ټکر شوی**

کورنۍ دنده: نن تاسو د خپلو څو ټولګیوالو وینا واورېدې. د دوی په ویناوو کې کوم ټکي درته نوي او په زړه پوري وو. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او ويې ليکئ: له خپلو ځنګلوريو ټولګيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

فضايي	فضا ـ يي
ظاهري	
معلومېږي	
برابرېږي	
سمندرونه	
ميليونونه	

فکر وکړئ: دلته د کيسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په کيسه کې نشته. له ځنګلوريو ټولګيوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. ستورمزلي سپوږمۍ ته ولې خېژي؟

۲. سپوږمۍ له ځمکې سره څه توپير لري؟

۳. له سپوږمۍ څخه به ځمکه څنګه ښکاري؟

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر وليکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې متن څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوهمې اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پايه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پيدا کړئ چې د «يز» روستاړی لري؛

۲. د کمپيوټر په اړه وينا وکړئ؛

۳. د فعل مناسبه بڼه به په جملو کې وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۹	اونۍ ۲	درسي ساعت ۱

مُـحـاسِـبه	هېـوادونه	کـتابونه
سوداګـري	کارونکي	مصـرَفـوله

اختراع	هارډ وير	شووڼيز	پروګرام

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. کمپيوټر پر محاسبو سربېره د ژوند په نورو برخو کې ډېر نه کارول کېږي.
۲. له کمپيوټر څخه د کتابونو په چاپ کې ګټه اخيستل کېږي.
۳. پخواني او اوسني کمپيوټرونه هېڅ توپير نه لري.
۴. کمپيوټر برېښنايي (الکترونيکي) ماشين دی.
۵. کمپيوټر له څلورو برخو څخه جوړ شوی دی.
٦. د کمپيوټر ډېره مهمه برخه سي‌پي‌يو (CPU) ده.

ولولئ: لاندې متن په تېټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چليپا وکاږئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

کمپيوټر

کمپيوټر يو برېښنايي (الکترونيکي) ماشين دی چې په لږ وخت کې ډېر کارونه سم ترسره کوي. کمپيوټر د کمپيوټ (compute) له کلمې څخه اخيستل شوی دی چې معنا يې شمېرنه يا محاسبه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوم ځمکه ورته ټاکل شوی دی چې په لومړیو کې کمپیوټر یوازې د محاسبو لپاره کارول کېده. کمپیوټر په ۱۹۴۰ کال کې اختراع شوی دی. لومړني کمپیوټرونه ډېر غټ وو، دومره غټ چې ایله په لویه کوټه کې ځایېدل او همدا شان ډېر درانه وو. هغو کمپیوټرونو ډېره برېښنا مصرفوله، کار یې پڅ او حافظه یې ډېره کمه وه. هغه کمپیوټرونه ژر تودېدل او په بیه ډېر گران وو. هاغه مهال کمپیوټرونه یوازې په پوځي او څېړنیزو کارونو کې کارول کېدل. وروسته پوهانو ډېره خواري وکړه چې دا ستونزې لرې کړي او اوس یې داسې کمپیوټرونو جوړ کړي دي چې ډېر کوچني او سپک دي، بیه یې ټیټه او کار یې ډېر ښه دی. اوسني کمپیوټرونه برېښنا ډېره کمه مصرفوي، ژر نه تودېږي، حافظه یې ډېره زیاته ده او ډېر چټک کار کوي.

کمپیوټر له دوو برخو څخه جوړ دی: ۱) سافټ ویر؛ ۲) هارډ ویر. سافټ ویر په سترگو لیدلی شئ، خو لمس کولی یې نه شئ. د کمپیوټر ټول پروگرامونه د کمپیوټر سافټ ویرونه دي لکه: وینډوز، آفیس او نور. هارډ ویر د کمپیوټر پرزې دي چې لمس کولی یې شئ، لکه: مانیتور، سي پي یو، موس، کیبورډ او داسې نور. کاروونکي معلومات د کیبورډ او موس له لارې کمپیوټر ته ورکوي. په کمپیوټر کې دا معلومات زېرمه کېږي او بیا دا معلومات بدلولی رابدلولی شو. سي پي یو (CPU) د کمپیوټر ډېره مهمه برخه ده چې د کمپیوټر ټول کارونه کنټرولوي. بله برخه یې تلویزیون ته ورته پرده (مانیتور) ده. هر کار چې په کمپیوټر ترسره کېږي، پر مونیتور یې وینو.

نن سبا کمپیوټر په ښوونه او رزونه، طب او انجینیری، سوداگری، هنرونو، فابریکو، دفتري کارونو او د ژوند په ډېر نورو برخو کې کارول کېږي. درسي کتابونه او نور ښوونیز مواد په کمپیوټرونو کې جوړېږي. ډاکټران د ناروغانو د تشخیصولو لپاره کمپیوټري وسایل کاروي. انجینیران د ودانیو، سړکونو او پلونو نقشې په کمپیوټر جوړوي. سوداگران د خپلې سوداگری معلومات په کمپیوټرونو کې ساتي. له کمپیوټر څخه د خطاطی، رسامی، موسیقی، فلم جوړولو او نورو هنرونو لپاره کار اخیستل کېږي. د فابریکو ماشینونه په کمپیوټرونو کنټرولېږي. په دفترونو کې اسناد، مکتوبونه، او نور معلومات په کمپیوټرونو لیکل کېږي او ساتل کېږي. په ډېرو هېوادونو کې د پیسو راکړه ورکړه په کمپیوټر ترسره کېږي. د برېښنا، اوبو، گازو او نور بیلونه د کمپیوټر په وسیله پرې کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې کمپیوټر کارونه ډېر آسانه کړي دي. کمپیوټر چټک کار کوي، کار يې سم وي، په لږ ځای کې خورا ډېر معلومات زېرمه کوي او نن سبا په ډېرو چارو کې کمپیوټرونه کارول کېږي.

[تصویر: د کمپیوتر عکس سره له نورو اجزاوو سره را وړل شي.)

Mine coins - make money: http://bit.ly/money_crypto[

- د لسم ټولګي د کمپیوټر درسي کتاب چاپ کال ۱۳۹۸

کورنۍ دنده: تاسې د کمپیوټر په اړه نور کوم معلومات لرئ؟ په دې اړه يو پراګراف ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويښئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا له خپلو څنګلوريو ټولګيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) وويشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
څېړنيز	څېړن ــــ يز	**څېړنه** = د نامعلومو شيانو د معلومولو هڅه، **يز** = صفتي روستاړی **څېړنيز** = څه چې په څېړنې پورې اړه ولري.
ښوونيز		
روزنيز		
کرنيز		
پوهنيز		

د معلوماتو جال: د معلوماتو جال په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا د جال هره برخه د متن د معلوماتو له مخې ډکه کړئ.

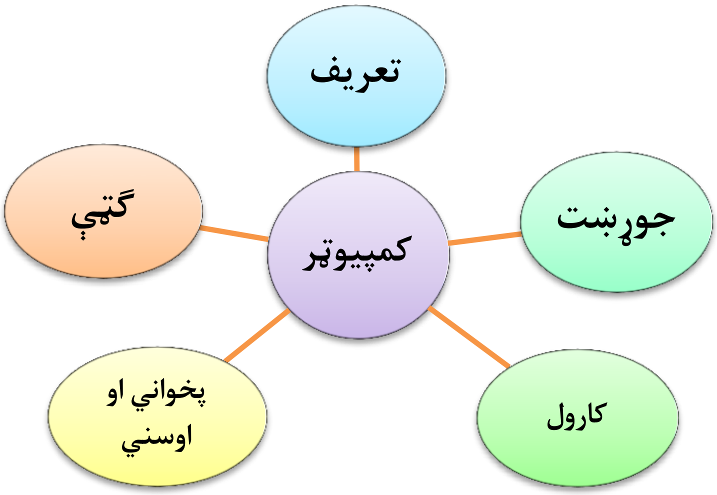

وارزوئ: د « کمپيوټر» متن وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. په متن کې کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وینا: ستاسو څو تنه ټولګیوال به د کمپیوټر په اړه وینا وکړي. تاسې به د هغوی خبرو ته غوږ نیسئ، د وینا مهم ټکي به یې لیکئ او که مو پوښتنې درلودې، د وینا په پای کې به یې پوښتئ.

د فعل مناسبه بڼه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او بیا مو په کتابچو کې د هرې جملې په تش ځای کې په لیندیو کې د راغلیو فعلونو مناسبه بڼه ولیکئ.

۱. کمپیوټر یو برېښنايي وسیله ده چې معلومات ساتلی شي.	ساتلی ـ ساتلای
۲. کمپیوټر ډېر کار په لږ وخت کې سرته .... شي.	رسولی ـ رسولای
۳. په کمپیوټر کې کتابونه او وېډیوګانې ساتلی او .... شو.	کتلی ـ کتلای
۴. سافټ ویر لمس.......نه شو.	کولای ـ کولی
۵. هارډ ویر هغه پرزې دي چې په سترګو یې .... شو.	لیدلی ـ لیدلای

کورنۍ دنده: نن تاسو د خپلو څو ټولګیوالو ویناوې واورېدې. د دوی په ویناوو کې کوم ټکي درته نوي او په زړه پورې وو. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او ولیکئ: د ښوونکي/ ښوونکې په لارښوونه لاندې کلمې په خپلو کتابچو کې پر برخو ووېشئ او ويې لیکئ.

کارووکي	کار - وونکي
برېښنايي	
کارول	
سافټوير	
هارډوير	

فکر وکړئ: دلته څو استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب يې په متن کې نشته. پوښتنې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او ځوابونه يې د ښوونکي/ ښوونکې په لارښوونه ولیکئ.

۱. پخوا چې کمپیوټر نه و، د ښوونځيو او دفترونو کارونه په څه شي ترسره کېدل؟

۲. که کمپیوټر نه وای، کومې ستونزې به مو درلودلای؟

۳. شل کاله وروسته به څنګه کمپیوټرونه جوړ شي؟

ويې ارزوئ: د دې اونۍ متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟له دې متن څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېيمې اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده‌کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ور» روستاړی لري؛

۲. د خپلې سیمې د مېوو دانو په اړه وینا وکړئ؛

۳. د فعل مناسبه بڼه به په جملو کې وکاروئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۹	اونۍ ۳	درسي ساعت ۱

نعـمـتونه	عبـدالـوکيل	مـطالـعه
ويـټاميـنونه	حـجـراتو	هضـمـولی

اشتها	ويټامينونه	ذهني کارونه	تقويه

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. څوک چې ذهني کارونه کوي، مڼه دې ډېره خوري.

۲. د مڼې پوستکی ګټه نه لري.

۳. د مڼې خوړل د مسواک وهلو هومره ګټه لري.

۴. ډاکټر عبدالوکيل د مڼو نيالګي له بهره راوړل.

۵. مڼه مو ډېر وخت موړ نه ساتي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراګراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراګراف په اړه د وړاندوينې جمله وګورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چليپا وکاږئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ

د مڼو ګټې

مڼه د الله ج په هغو نعمتونو کې ده چې بدن ته ډېرې ګټې لري. مڼه ماغزه آراموي او انسان ته د خوښۍ احساس ورکوي. څوک چې ذهني کارونه کوي، مڼه ورته ډېره ښه ده. د مڼې خوړل خولې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

غاښونو ته هم ګټه لري. د یوې منې خوړل د غاښونو لپاره د مسواک وهلو هومره ګټور دي. منه اشتها ډېروي او نس ناستی له منځه وړي. خامه منه باید ونه خورو، ځکه چې دماغ او حافظه کمزوري کوي.

تاسو به پوښتنه وکړئ چې منه سپینه کړو که یې له پوستکي سره وخورو؟ د منې په پوستکي کې ځو ډوله ویټامینونه او فلانوید شته. فلانوید په نورو مېوو کې دومره نشته لکه څومره چې د منې په پوستکي کې دي، ځکه خو د منې پوستکی د درملو په شان ګټور دی. د منې پوستکی د زوکام او ځینو نورو ناروغیو په وړاندې بدن تقویه کوي او مقاومت یې زیاتوي. نو ښه ده چې منه له پوستکي سره وخورو.

یوه وړه تجربه: که وږی یا وږې یې، یو دانه چاکلیټ وخوره او وخت درسره قید کړه چې څومره وخت وروسته بیا د لوږې احساس کوې. بل ځل چې وږی/ وږې شوې، یوه منه وخوره او د لومړي ځل په څېر وخت ته پام وکړه. په دریم ځل چې وږی شوې، د منې جوس وڅښه او وخت ته وګوره چې څومره وخت وروسته بیا د لوږې احساس کوې.

دا به درته ښکاره شي چې د چاکلیټو له خوړلو څو شېبې وروسته بیا هم وږی کېږې. د جوس له څښلو څخه پوره شل دقیقې وروسته او د منې په خوړلو سره به پوره یو ساعت وروسته د لوږې احساس وکړې. سره له دې چې د چاکلیټ، جوس او منې کالوري (انرژي) تقریباً په یوه اندازه ده، خو د منې ګټې ډېرې دي. نو غوره به دا وي چې هغه خواړه وخورو چې ګټه یې ډېره وي، لکه منه او نورې مېوې او ترکاري.

منې د پیسو د پیدا کولو لپاره هم ښې دي. ډاکټر عبدالوکیل چې د کرنې وزیر و، د منو اقتصادي ګټې ورته ښې معلومې وې. هغه د منو د مختلفو ډولونو نیالګي له بهره راوړل او په خلکو یې وویشل چې باغونه جوړ کړي. اوس مهال د میدان وردګو او لوګر اکثره وګړي د منو ښه باغونه لري او هر کال زرګونه ټنه منې ترلاسه کوي. د ډېرو کورنیو ژوند د منو په خرڅلاو چلېږي.

نو منه سربېره پر دې چې خوندوره مېوه ده، د انسان د صحت له پاره ډېره ګټوره هم ده. په منو کې داسې مواد او ویټامینونه شته چې د درملو په شان ګټور دي، ځکه خو ځینې خلک وایي «چې منه وي، ډاکټر ته اړتیا نشته.» همدارنګه منې په ښه بیه خرڅېږي او د بڼوالو ژوند پرې جوړ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

https://yaraan.com/apple-and-its-benefits/

کابل ټکی کام ۱۳۹٦ سلواغه ۱۴ فرید افغان/ https://kabull.com/?p=49028

مدینه ساپۍ https://afghanwatan.com/?p=12301

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ په مرسته د مڼو څو نورې ګټې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ټولګیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا یې پیدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه ـ روستاړی	د کلمې معنا
ګټور	ګټه ـــ ور	ګټه = فایده، ور = صفتي روستاړی ګټور = څه چې ګټه ولري.
خوندور		
هېوور		
ړیرور		
برېتور		

د معلوماتو جال: د معلوماتو جال په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د جال هره برخه د متن د معلوماتو له مخې ډکه کړئ.

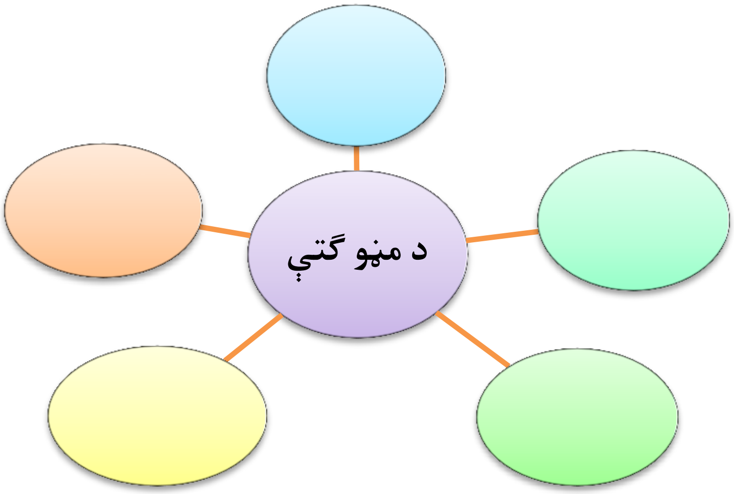

وارزوئ: د «کمپیوټر» متن وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووایئ:

۱. په متن کې کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وينا: ستاسو څو تنه ټولګيوال به د خپلې سيمې د مېوو - دانو په اړه ويناوې وکړي. تاسې به د هغوی خبرو ته غوږ نيسئ، د وينا مهم ټکي به يې ليکئ او که مو پوښتنې درلودې، د وينا په پای کې به يې پوښتئ.

د فعل مناسبه بڼه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او بيا مو په کتابچو کې د هرې جملې په تش ځای کې په ليندیو کې د راغليو فعلونو مناسبه بڼه وليکئ.

۱. د يوې منې خوړل دومره ګټه لري، لکه مسواک مو چې....... وي. — کارولای ـ کارولی

۲. که د منې پوستکی .... شئ، نو له پوستکي سره يې وخورئ. — هضمولی ـ هضمولای

۳. د منې خوړل خولې او غاښونو ته هم زياته ګټه....... — لري ـ لرلای شي

۴. منه د ناروغيو په مقابل کې وجود تقويه .... شي. — کولای ـ کولی

۵. د منې خوراک د مخ ګونځې .... شي — ختمولی ـ ختمولای

کورنۍ دنده: نن تاسو د خپلو څو ټولګيوالو ويناوې واورېدې. د دوی په ويناوو کې کوم ټکي درته نوي او په زړه پورې وو. په دې اړه څو جملې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فصل ۹ | اونۍ ۳ | درسي ساعت ۴

ووېشئ او وليکئ: د ښوونکي/ ښوونکې په لارښوونه لاندې کلمې په خپلو کتابچو کې پر برخو ووېشئ او ويې ليکئ.

ويټامينونه	ويتامين ـ ونه
باغونه	
کارونه	
غاښونه	
ډولونه	

فکر وکړئ: دلته څو استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب يې په متن کې نشته. پوښتنې په خپلو کتابچو کې وليکئ او ځوابونه يې د ښوونکي/ ښوونکې په لارښوونه وليکئ.

۱. د مڼو ګټې څنګه معلومېږي؟

۲. ډاکټران ولې ناروغانو ته وايي چې مېوې ډېرې خورئ؟

۳. مخکې له هغې چې ډاکټر وکيل خلکو ته مڼو نيالګي ورکړي، خلکو څه کړل؟

ويې ارزوئ: د دې اونۍ متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې رواني لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر وليکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې متن څخه مو څه زده کړل؟په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library